

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Bc. Milan Miženko

**Vítkov jako místo paměti české společnosti v devatenáctém a
dvacátém století**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Jiří Šubrt, CSc.

Praha 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Mělníku dne 25. června 2018

Milan Miženko

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval panu docentu Jiřímu Šubrtovi za pomoc při zpracování práce a za cenné rady, bez nichž by tato práce nevznikla.

Abstrakt

Diplomová práce „Vítkov jako místo paměti české společnosti v devatenáctém a dvacátém století“ se zabývá otázkami historické paměti a možnostmi jejího studia v kontextu české společnosti. Práce pojednává o otázkách proměn vnímání vrchu Vítkova jako „místa paměti“ české společnosti v průběhu devatenáctého a dvacátého století, konkrétně v období od druhé poloviny devatenáctého století do současnosti. Práce ukazuje, že v průběhu doby docházelo ke značným proměnám v nahlížení vrchu Vítkova v souvislosti se změnami státní ideologie a vládnoucího režimu. Od formující se české společnosti v rámci rakouské monarchie přes období prvního československého státu, nastoupivší komunistický režim, až do současnosti, zanechala každá vládnoucí ideologie svou stopu na Vítkově. Každá se k němu nějakým způsobem vztahovala a každá se s ním nějak vypořádávala. Práce si klade za cíl prozkoumat otázku, jakým způsobem se měnilo vnímání vrchu Vítkova v průběhu doby a jakou roli sehrál Vítkov v české společnosti. Práce je teoreticky zakotvena především v teoretických poznatcích Pierra Nory a jeho konceptu míst paměti. Využíváno je i komparativního přístupu při zkoumání více časových období.

Abstract

Thesis „Vítkov as a realm of memory of the Czech society in the nineteenth and the twentieth century“ deals with questions of historic memory and opportunities of its study in a context of the Czech society. Thesis focuses on changes in perception of Vítkov hill as a „realm of memory“ of the Czech society during the nineteenth and the twentieth century, specifically in the years from the end of the second half of the nineteenth century until present days. Thesis shows that during the ages, perception of Vítkov hill changed according to changes in state ideology and ruling regime. From early establishing czech society in Austrian empire, through the first Czechoslovak state, following communist regime to contemporary ages, every ideology left its traces on Vítkov hill. Every ideology perceived Vítkov hill in its ways and every ideology dealt with Vítkov hill in its own ways. Thesis aims to study a question of how did the perception of Vítkov hill changed during ages and which role did Vítkov play in the Czech society. Thesis uses Pierre Nora's concept of realms of memory. Apart from that, thesis also uses comparative research while researching multiple time eras.

Obsah

Úvod	7
1. Teoretické zakotvení práce.....	9
1.1. Pierre Nora – Místa paměti.....	9
1.2. Funkce míst paměti – vlastní koncept	11
1.3. Další přístupy ke studiu paměti	12
1.4. Maurice Halbwachs – kolektivní paměť a koncept rámců paměti	12
1.5. Jan Assmann – koncept kulturní paměti.....	13
2. Relevance Vítkova jako místa paměti české společnosti – obecné uvedení do problematiky.....	15
3. Význam bitvy na Vítkově pohledem českých historiků.....	22
4. Vítkov, husitství a druhá polovina devatenáctého století.....	30
4.1. Tábor lidu na Vítkově 28. září 1868.....	30
4.2. Velká národní slavnost 24. srpna 1884.....	32
4.3. Karel Hartig a počátky Spolku pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově	43
4.4. Slavnost na Vítkově 30. a 31. července 1904.....	44
5. Meziválečné období 1918 – 1939.....	47
5.1. Stavba Památníku osvobození a pomníku Jana Žižky.....	48
5.2. Zahájení stavby památníku	50
5.3. Spory o jezdeckou sochu Jana Žižky na Vítkově	51
6. Vítkov za nacistické okupace	53
7. Vítkov po druhé světové válce	54
7.1. Husitská tradice a komunistická ideologie	54
7.2. Odhalení pomníku Jana Žižky	57
7.3. Rodí se proletářský pantheon.....	57
7.4. Mauzoleum Klementa Gottwalda.....	58
7.5. Období mezi lety 1962 – 1989.....	60
8. Hrob neznámého vojína.....	61
9. Vítkov a proměny jeho podob po roce 1989	67

9. 1. Jiné formy vnímání husitství aneb novodobí „kališníci“	69
10. Vrch Vítkov a husitství pohledem kvantitativního sociologického šetření....	71
11. Závěry.....	75
11.1. Vítkov jako místo paměti v devatenáctém století.....	75
11.2. Vítkov jako místo paměti za první republiky	78
11.3. Vítkov jako místo paměti mezi lety 1948 – 1989.....	80
11.4. Vítkov jako místo paměti v současnosti	82
11. 5. Závěrečné shrnutí proměn podob vnímání Vítkova	83
Seznam použitých pramenů.....	86
Seznam použité literatury	88
Seznam použitých elektronických zdrojů.....	92
Seznam příloh	94
Přílohy	95

Úvod

Než započnu se samotnou prací, musím blíže specifikovat, co budu zkoumat a jakým způsobem bude výzkum probíhat. Nejprve přiblížím teoretické pozadí práce, tedy především objasním teoretické zakotvení práce a popíši metodologický postup celého zkoumání. Musím také odpovědět na otázku, čím se bude práce zabývat a co je jejím cílem.

Práce se bude zabývat otázkami historické paměti a možnostmi jejího studia v kontextu české společnosti. Konkrétně se bude zabývat otázkou podob a proměn vnímání vrchu Vítkova jako místa paměti české společnosti v devatenáctém a dvacátém století. Usiluji především o zodpovězení otázky, zda můžeme vrch Vítkov vnímat jako místo paměti v kontextu české společnosti a jakým způsobem se toto vnímání mění.

Ve své práci usiluji především o komparaci podob a proměn vnímání vrchu Vítkova v české společnosti v průběhu devatenáctého a dvacátého století.

Důležitou otázkou, na kterou se pokusím ve své práci odpovědět je, jak se vytvářela a měnila podoba vnímání vrchu Vítkova v průběhu devatenáctého a dvacátého století. Již předem tudíž počítám s tím, že tato podoba se vzhledem k chodu dějin a střídání myšlenkových proudů a ideologií měnila a to často dost zásadně.

Z metodologického hlediska ve své práci kombinuji především analýzu archivních dokumentů a komparativního historického výzkum více časových období.¹ Práce se opírá o teoretické koncepce Pierra Nory a jeho projektu míst paměti. Vycházejí z něj jsem vytvořil vlastní koncept, kterým v závěru komparuji jednotlivé dějinné epizody a události, které formovaly vnímání vrchu Vítkova jako místa paměti.

---

¹ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3.vyd. Praha: Portál, 2012, s. 132-137.

Velkou část mnou využitých archivních materiálů tvoří novinové zprávy, k tomu je třeba se v krátkosti vyjádřit. Je třeba si uvědomit, že noviny si všímají jen určitého okruhu skutečností, které se dostanou do popředí a zachycují je v podobě informačního torza.² Toto torzo však také samy vytváří. Do novin se dostanou jen nejdůležitější informace, které překračují každodenní realitu.³ Jinak řečeno, noviny mají v tomto zkoumání nezastupitelnou roli, ovšem jistým způsobem deformují skutečnou realitu celé situace. To je potřeba přiznat a uvědomit si to, avšak s touto skutečností můžeme jen těžko bojovat a proto je třeba k novinám jakožto k prameni přistupovat obezřetně a kriticky.

---

² BARTOŠ, Josef. Noviny jako historický pramen. In: Marek, Pavel. *Tisk, jeho místo a role v dějinách a současnosti politických stran na území českých zemí a Československu v letech 1860-2000* v Olomouci ve dnech 24.-25. října 2000. Olomouc: Moneta-FM, 2001, s. 10.

³ Tamtéž, s. 13.

1. Teoretické zakotvení práce

1.1. Pierre Nora – Místa paměti

Ve své práci se budu opírat především o několik významných teoretických konceptů. Prvním z nich je koncepce míst paměti Pierra Nory. Tento francouzský historik se zasloužil o rozmach studia paměti v historických vědách a stojí za projektem Místa paměti, jehož výsledkem je sedm svazků stejnojmenné publikace.⁴ V jeho pojetí představují místa paměti jakoukoliv signifikantní jednotku materiální, nebo i ideální povahy, ze které vůle lidí nebo práce doby udělala symbolický element memoriálního dědictví jakékoliv komunity.⁵ Důležité je, že takovýmto místem paměti může být prakticky cokoliv nehledě na fyzickou konstituci objektu. Může se jednat o památníky, objekty, místa v krajině, události ale i o historické osobnosti, či dokumenty.

Paměť, již chápe Nora jako kolektivní, je živoucím poutem s minulostí. Je tím, co skupiny z milosti činí. Skupiny, které jsou jejími nositeli, z ní čerpají svou identitu. Je spojena s posvátnem, zároveň ale dochází k její neustálé aktualizaci s tím, jak se skupiny vyvíjí. Nora říká, že v situaci zanikání národní paměti je třeba vytvořit inventář míst, do nichž se paměť vtělila a které představují její nejvýznamnější symboly. Právě tato místa mohou být nazývána místy paměti. Ta se v nich krystalizuje, je v nich zpracovávána a tato místa se stávají zvěčněním jejich obsahů.⁶

Podle Pierra Nory existují místa paměti v trojím slova smyslu. Jedná se o materiální, funkční a symbolický význam. Je třeba si uvědomit, že se nejedná o striktně oddělitelné kategorie. Místa paměti nesou vždy všechny tři významy,

---

⁴ MAUR, Eduard. Památná místa: Místa paměti ve vlastním (tj. topografickém) smyslu slova. In: MASLOWSKI, Nicolas a Jiří ŠUBRT. *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum, 2014, s. 142.

⁵ Tamtéž, s. 143.

⁶ Tamtéž, s. 35.

avšak jsou jimi různě zaplněna.⁷ Jako taková nejsou místa paměti tím, na co vzpomínáme. Jsou prostorem, kde se paměť začíná skládat do určitého příběhu. Podstatné pro místa paměti je, že jsou stále živá a jsou schopná aktualizovat svůj význam.⁸

Místem paměti par excellence je pomník, památník, nebo pamětní deska. Zpravidla totiž vzniká záměrně na základě plánu jako součást politiky paměti.⁹

Pierre Nora hovoří o místech paměti ve trojím smyslu, ve smyslu materiálním, funkčním a symbolickém. To vše zároveň, ale v různé míře. Místem paměti se dle jeho koncepce něco může stát jen tehdy, pokud se to stane předmětem rituálu.¹⁰ Základním důvodem existence místa paměti je zastavení času, fixace určitého stavu věcí. Místa paměti existují jen, protože už neexistují prostředí paměti.¹¹ Místa paměti žijí jen díky schopnosti neustálého oživování svých významů.¹²

Nora udává několik příkladů smyslu míst paměti. Symbolický smysl podle něj představuje místo paměti jakožto svatyně. Místo paměti jako něco posvátného. Materiální smysl rozlišuje dvojí. Hovoří o místech přenosných a topografických. Funkční smysl rozlišuje také dvojí, smysl udržování nepřenosné zkušenosti a smysl pedagogický.¹³ K tomuto třídění je třeba dodat, že Nora říká, že by jej bylo možné provádět do nekonečna a tak se v tomto případě jedná pouze o nástin třídění.¹⁴

---

⁷ NORA, Pierre. *Mezi pamětí a historií*, s. 14. Cahiers du CEFRES. N° 13 Politika paměti (ed. Françoise Mayer).

⁸ Šubrt, Jiří, Maslowski Nicolas, Lehmann Štěpánka. Soudobé teorie sociální paměti. In: MASLOWSKI, Nicolas a Jiří ŠUBRT. *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum, 2014, s. 35. – 36.

⁹ Šubrt, Jiří, Maslowski Nicolas, Lehmann Štěpánka. Soudobé teorie sociální paměti. In: MASLOWSKI, Nicolas a Jiří ŠUBRT. *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum, 2014, s. 151.

¹⁰ NORA, Pierre. Mezi pamětí a historií. Problematika míst. In: BENZA, Alban. *Politika paměti: antologie francouzských společenských věd*. Praha: Francouzský ústav pro výzkum ve společenských vědách, 1998, s. 23.

¹¹ Tamtéž, s. 7

¹² Tamtéž, s. 24.

¹³ Tamtéž, s. 28 – 29.

¹⁴ Tamtéž, s. 29.

1.2. Funkce míst paměti – vlastní koncept

I já se pokusím o nástin vlastního modelu funkcí míst paměti. Rozlišuji v něm několik základních funkcí, ale jistě by bylo možné rozlišit i další.

1) Funkce informativní. Místo paměti je zdrojem informací o minulosti.

2) Funkce nositele významu. Místo paměti je materiálním nositelem, který předává nejen jakousi „holou“ informaci, ale také s ní spojené významy, které se na ni vážou, a které se stávají tím, co vyvolává u lidí zájem ale i určité emoce, a vytváří tak vztah k minulosti. Topografická lokace dané lokality ukazuje, že místo paměti je skutečné a lze se jej dotýkat.

3) Funkce identitní. Místo paměti je nástrojem poučení o minulosti, respektive jejího společenství raženého „správného“ výkladu. Říká nám, kdo jsme a kam patříme. Jedinci/skupině poskytuje nejen výklad minulosti, ale předává mu i jakýsi odkaz, k němuž se může přihlásit.

4) Funkce socializačně/výchovnou. Místo paměti je prostředek symbolického shromažďování skupiny a začleňování jedinců do ní skrze socializaci. Jedinec si díky místu paměti pomáhá osvojovat hodnoty a normy platné pro danou kulturu.

5) Funkce estetická. Většina lidí chce být součástí něčeho krásného, žít v esteticky hodnotném prostředí. I místo paměti může mít svou estetickou funkci. Nejlépe to zřejmě můžeme pozorovat na příkladu nějakého památníku či pomníku.

Všechny funkce míst paměti jsou umožněny základní vlastností míst paměti, jejich schopností aktualizace významu. Pokud by místo paměti nebylo schopno aktualizovat svůj význam, ztratilo by se společně s generací osob, která jej vytvořila. Zároveň je nutné zdůraznit, že místa paměti vždy obsahují všechny uvedené funkce. Rozlišovat můžeme jejich rozložení v jednotlivých případech.

Jak jsem již uvedl výše, z metodologického hlediska ve své práci kombinuji především analýzu archivních dokumentů a komparativního historického výzkum

více časových období. V práci jsem se opíral o teoretické koncepce Pierra Nory a jeho projektu míst paměti. Na jeho základu jsem vytvořil vlastní koncept, kterým v závěru komparuji jednotlivé dějinné epizody a události, které formovaly vnímání vrchu Vítkova jako místa paměti.

1.3. Další přístupy ke studiu paměti

Perspektivou sociálních a humanitních věd je paměť studována zhruba od 20. let dvacátého století. Před tím se paměti věnoval z filosofického hlediska Henri Bergson. Aby Warburg vytváří svůj Mnemosyne Atlas a ve stejné době se ve Francii začal paměti zabývat ze sociologické perspektivy Maurice Halbwachs.¹⁵

Studia paměti od té doby prošla značným vývoje a badatelé k ní přistupovali z mnoha různých úhlů. Já bych na tomto místě rád zmínil jen několik vybraných přístupů, avšak bylo by možné nalézt celou řadu dalších. Já zde velice stručně zmíním jen Maurice Halbwachse, Jana Assmanna.

1. 4. Maurice Halbwachs – kolektivní paměť a koncept rámců paměti

Halbwachsův přístup ke studiu paměti nese stopy Henryho Bergsona a Émila Durkheima. Podle Bergsona je lidský život spojen s neustálým vytvářením vzpomínek. V naší mysli vystupují tyto vzpomínky selektivně, nikoliv naráz. Tuto selektivitu autor odůvodňuje užitečností a praktickým zřetelem. Vzpomínka je aktualizována tehdy, když se to hodí.¹⁶

Durkheim byl pro Halbwachse inspirací především svou teorií kolektivního vědomí. Durkheim rozlišoval individuální a kolektivní úroveň vědomí. Seskupováním individuálních vědomí vzniká něco nového a jedinečného a

---

¹⁵ Šubrt, Jiří, Maslowski Nicolas, Lehmann Štěpánka. Soudobé teorie sociální paměti. In: MASLOWSKI, Nicolas a Jiří ŠUBRT. *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum, 2014, 15.

¹⁶ Šubrt, Jiří, Maslowski Nicolas, Lehmann Štěpánka. Soudobé teorie sociální paměti. In: MASLOWSKI, Nicolas a Jiří ŠUBRT. *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum, 2014, s. 17.

kolektivní vědomí podle něj nelze vyložit na základě zkušeností o individuální psychice.¹⁷

Významnou roli u Halbwachse hraje myšlenka sociální podmíněnosti paměti. Paměť se vytváří, reprodukuje a funguje v sociálních rámcích, které jsou vytvářeny lidmi žijícími ve společnosti. Vzájemné sociální působení vytváří rámce, které nám umožňují rozpoznat a lokalizovat vzpomínky.¹⁸ K popisu této skutečnosti zavádí autor pojem sociální rámce paměti. Ty jsou orientačními body v prostoru a čase a paměť se v nich konstituuje a reprodukuje. Především hovoří o rámcích jazykové, prostorové a časové povahy. Sociální rámce nejsou podle Halbwachse neměnnými strukturami, ale neustále se rekonstruují. V každé paměti je totiž podle něj minulost udržována v té podobě, ve které odpovídá aktuálním potřebám dané společnosti. Nové události přináší nové pohledy a vztah k minulosti rekonstruují.¹⁹

1. 5. Jan Assmann – koncept kulturní paměti

Německý badatel Jan Assmann je autorem konceptu kulturní paměti. Autor v něm rozlišuje čtyři oblasti sociální paměti. Paměť mimetickou, paměť věcí, paměť komunikativní a paměť kulturní. Ta je vnější oblastí sociální paměti, v níž jsou uloženy informace a sdělení v různě zakódované podobě.²⁰ Kulturní paměť se podle Jana Assmanna zaměřuje na fixní body v minulosti, která se v ní sráží do symbolických figur, na nichž se zachytávají vzpomínky.

Podle Assmanna se faktická historie v rámci kulturní paměti mění v historii vzpomínanou, tedy v mýtus. Mýtus je fundující historie, je to historie vyprávěná za účelem projasnění současnosti z hlediska počátku. Skupina si vzpomínkou na své dějiny a zpřítomněním fundujících vzpomínkových figur ujišťuje svou identitu. Ta se rozvíjí utvářením vzpomínky, jež se zhmotní v textech, obřadech a rituálech.²¹ Kulturní paměť se dotýká záležitostí mýtických pra-dějiny. Dotýká se

---

¹⁷ Tamtéž, s. 17.

¹⁸ Tamtéž, s. 17 – 18.

¹⁹ Tamtéž, s. 18 – 19.

²⁰ ASSMANN, Jan. *Kultura a paměť: písmo, vzpomínka a politická identita v rozvinutých kulturách starověku*. Vyd. 1. Praha: Prostor, 2001, s. 38.

²¹ Tamtéž, s. 50.

těch událostí, které jsou daným společenstvím brány jako významné a jen do té míry, pokud jsou společností chápány jako „naše“ události.²²

---

²² Kubišová, Zuzana. Kolektivní paměť a národní identita. In: MASLOWSKI, Nicolas a Jirí ŠUBRT. *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum, 2014, s. 87.

2. Relevance Vítkova jako místa paměti české společnosti – obecné uvedení do problematiky

Na vrchu Vítkově byla 14. července roku 1420 svedena jedna z prvních velkých bitev husitských válek. Husité zde odrazili první křížovou výpravu, vedenou králem Zikmundem. Jejich oddíly pod vedením Jana Žižky zde porazily vojsko křížáckých bojovníků. Tím však Vítkov nemizí zcela z vědomí české společnosti. Přibližme si teď, proč tomu tak bylo.

Lidské společnosti prošly v dějinách mnoha změnami a vzájemně se od sebe značně odlišovaly. V procesu, který se běžně společenských vědách a historiografii označuje jako modernizace²³ a který byl zkoumán z mnoha různých úhlů, se zrodila nová kulturní kategorie, moderní národ. Hluboké společenské a politické proměny vedly k formování skupiny, která začala poukazovat na určitou provázanost lidí napříč sociálním spektrem, proti původně především stavovskému a rodově rozdělené společnosti. Myšlenka jednotného národa pomáhala překonat stavovské rozdíly. Společně sdílené vlastenectví bylo novým svazujícím prvkem, který spojoval všechny společenské vrstvy.²⁴ Je třeba si však uvědomit, že slovo národ zde získává zcela nové sémantické spektrum a nový hodnotící náboj. Je utvářeno racionalitou moderní společnosti a jsou do něj promítány hodnoty této nově se utvářející společnosti.²⁵ Snaha o rozšíření národního uvědomění a snaha o učinění ústřední hodnoty z tohoto uvědomění vyrůstala ze situace, kdy se začala rozpadat stará společenství založená na přinuceních, privilegiích a nerovnosti lidí, tedy v situaci, kdy se projevilo znejistění stavovských vazeb. Došlo k rozkladu starého systému hodnot a byla zpochybněna náboženská legitimita, na níž byl

---

²³ Modernizací zde rozumím proces hlubokých společenských proměn, spojený s šířením myšlenek francouzské revoluce, šířením industrializace, urbanizace, vzestupem národních států, procesy sekularizace a individualizace. Je to proces, kdy došlo k radikální přeměně společnosti v moderní společnost. Blíže viz HARRINGTON, Austin. *Moderní sociální teorie: základní témata a myšlenkové proudy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2006, s. 46-53.

²⁴ RAK, Jirí. *Bývali Čechové--: české historické mýty a stereotypy*. 1. vyd. Jinočany: H&H, 1994, s. 12.

²⁵ ČORNEJ, Petr. *Světla a stíny husitství: (události, osobnosti, texty, tradice) : výbor z úvah a studií*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2011, s. 10.

založen systém staré společnosti.²⁶ Tento proces neprobíhal ve všech společnostech stejně a byl ovlivněn různými faktory.²⁷

V českém prostředí je tento fenomén jasně pozorovatelný především v devatenáctém století, přestože jeho kořeny jsou jistě starší. Především pak v tomto období, tedy v devatenáctém století, hovoříme o vytváření moderních národů. S tímto procesem je hluboce spjat termín národní identita. Národní identitou rozumím pozitivní vztah jedince k jeho národu.²⁸ Při tom vycházím z předpokladu, že existence národa je podmíněna tím, že se rostoucí počet jedinců považuje za jeho příslušníky a ztotožňuje se s ním.²⁹

Moderní výzkumy jasně ukazují, že při formování moderního národa mělo vnímání vlastní minulosti a vztah k ní zcela nezastupitelnou a klíčovou úlohu.³⁰ Teprve v době, kdy se začíná prosazovat myšlenka sjednocení společnosti na základě příslušnosti k jednomu národu, můžeme pochopit podstatu nového vztahu k dějinám.³¹ Národ, tedy v podstatě abstraktní pojem, mystická jednota předků, současníků a potomků, k sobě potřebuje společně sdílenou minulost, společně sdílený osud, který propojuje všechny jeho členy a každý jeho uvědomělý člen se tak k němu může hlásit.³² Každá skupina potřebuje minulost pro potřeby vlastní sebeidentifikace.³³

Ve druhé polovině devatenáctého století, byla ve společnosti, která se označovala za českou, „oblíbená“ husitská minulost. Obliba husitství v této době nebyla náhodná. Novodobý výklad husitství se v devatenáctém století utvářel moderní racionalitou, která do minulosti promítala programy a hodnoty dynamicky se

---

²⁶ HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009, s. 268.

²⁷ Blíže k celé problematice především viz HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009.

²⁸ VLACHOVÁ, Klára a Blanka ŘEHÁKOVÁ. *Národ, národní identita a národní hrdost v Evropě*. *Sociologický časopis = Czech sociological review*. 2004, roč. 40, č. 4, s. 489.

²⁹ HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009, s. 266.

³⁰ Tamtéž, s. 168.; ASSMANN, Jan. *Kultura a paměť: písmo, vzpomínka a politická identita v rozvinutých kulturách starověku*. Praha: Prostor, 2001, s. 75.

³¹ RAK, Jirí. *Bývali Čechové--: české historické mýty a stereotypy*. 1. vyd. Jinočany: H&H, 1994, s. 12.

³² Tamtéž., s. 12.

³³ ASSMANN, Jan. *Kultura a paměť: písmo, vzpomínka a politická identita v rozvinutých kulturách starověku*. Vyd. 1. Praha: Prostor, 2001, s. 117.

utvářející nové společnosti.³⁴ Nejdůležitějším počinem v takovém výkladu je jistě dílo Františka Palackého a příslušné svazky jeho Dějin národu Českého v Čechách a v Moravě.

Na tomto místě si v krátkosti připomeňme, jak chápal Palacký husitskou minulost. Je bez nadsázky možné říci, že Palacký učinil z husitství nejslavnější epochu českých dějin a postavil ji do centra svého zájmu. Jeho historicko-politické chápání českých dějin je postaveno na principu binárních opozic.³⁵ Na věčném střetávání slovanského a germánského živlu. Slovanům je dle jeho chápání vlastní demokratičnost a rovnost. Byla to demokratičnost v rovině rovnosti před zákonem pro všechny tehdejší „občany“. Palacký popírá existenci nevolnictví, nebo dokonce otroctví v tehdejší státě a tvrdí, že česká společnost nebyla uspořádána feudálně až do poloviny 13. století.³⁶ Její společenské uspořádání bylo v průběhu dějin překryto hrubým germánským feudalismem,³⁷ který se oproti slovanskému demokratismu vyznačoval stavovským uspořádáním společnosti, v němž z hmotné převahy stavů pramenila jejich právní a politická převaha.³⁸ K překrytí došlo díky hlubokým společenským, ekonomickým a politickým změnám, které přinesla stabilizace německé říše, pronikání kolonizace a s ní spojeného práva na české území a také díky rozšíření rytířské kultury a šlechty, jež se novým životním stylem vydělila ze zbytku společnosti.³⁹ V protikladu ke slovanské svobodě vidí germánskou autoritu, reprezentovanou řádem hierarchicky uspořádaného feudálního panství a římského katolicismu. V husitské době se však dle Palackého podařilo vymanit se z této autority. Husity proto chápe jako nositele demokracie a svobody původních Slovanů.⁴⁰ Husitství bylo pro Palackého pozitivní reakcí dosud

---

³⁴ ČORNEJ, Petr. *Světla a stíny husitství: (události, osobnosti, texty, tradice) : výbor z úvah a studií*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2011, s. 10.

³⁵ ČINÁTL, Kamil. *Dějiny a vyprávění: Palackého Dějiny jako zdroj historické obraznosti národa*. 1. vyd. Praha: Argo, 2011, s. 180.

³⁶ ŠTAIF, Jiří. *Historici, dějiny a společnost: historiografie v českých zemích od Palackého a jeho předchůdců po Gollova školu, 1790-1900*. Praha: Filozofická fakulta UK, 1997, s. 58.

³⁷ ČINÁTL, Kamil. *Dějiny a vyprávění: Palackého Dějiny jako zdroj historické obraznosti národa*. 1. vyd. Praha: Argo, 2011, s. 176.

³⁸ ŠTAIF, Jiří. *Historici, dějiny a společnost: historiografie v českých zemích od Palackého a jeho předchůdců po Gollova školu, 1790-1900*. Praha: Filozofická fakulta UK, 1997, s. 74.

³⁹ tamtéž, s. 64.

⁴⁰ ČINÁTL, Kamil. *Dějiny a vyprávění: Palackého Dějiny jako zdroj historické obraznosti národa*. 1. vyd. Praha: Argo, 2011, s. 180.

nepotlačených idejí slovanské svobody a rovnosti všech občanů před zákonem, v opozici vůči německému feudalismu.⁴¹

Je třeba přiznat, že Palackého chápání feudalismu jako germánského importu se už dříve objevilo u francouzských historiků Augustina Thierryho a Pierra Guizota a Palacký se jejich díly při přípravě svých Dějin inspiroval.⁴²

Základní teze Palackého díla se ve zjednodušující formě šířily do povědomí české společnosti a ta začala po roce 1860 spatřovat v husitství analogii k procesům, jimiž procházela.⁴³ Lidé začali chápat husitskou epochu jako znak, jako nositele významů obsahujících nadčasové poselství. Palacký tak svým dílem stojí u kořenů novodobého husitského mýtu.⁴⁴ Nehledě na historicitu husitských událostí tak můžeme mluvit o novodobém mýtu. Palackého pojetí husitství tak stojí u kořenů husitského mýtu, který je fundující historií pro společnost, jak říká Assmann. Palacký pomohl vytvořit z husitství moderní mýtus, který nezpochybnitelně potvrzuje kvality českého národa.⁴⁵

Můžeme také říci, že od poloviny devatenáctého století došlo k vytvoření symbolického centra z husitství.⁴⁶ Symbolická centra představují zvláštní položky utváření tradice a ovlivňují její jednotlivé linie. Kolem tohoto centra se shlukovaly a strukturovaly různé podoby české ideologie a české politiky. Symbolické centrum, v tomto případě husitství, se podílí na vytváření historických podob politické kultury⁴⁷ a zakládá rovněž občanskou kulturu.⁴⁸ Určité události tedy

---

⁴¹ ŠTAIF, Jiří. *Historici, dějiny a společnost: historiografie v českých zemích od Palackého a jeho předchůdců po Gollovu školu, 1790-1900*. Praha: Filozofická fakulta UK, 1997, s. 158

⁴² Tamtéž, s. 56.

⁴³ ČORNEJ, Petr. *Světla a stíny husitství: (události, osobnosti, texty, tradice) : výbor z úvah a studií*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2011, s. 11.

⁴⁴ Tamtéž, s. 12.

⁴⁵ Tamtéž, s. 13.

⁴⁶ HAVELKA, Miloš. *Dějiny a smysl: obsahy, akcenty a posuny "české otázky" 1895-1989*. Praha: Lidové noviny, 2001, s. 9.

⁴⁷ Politická kultura je podle Havelky souhrn hodnot, předsudků, vědomostí, iluzí, autostereotypů a heterostereotypů, forem konformity i doktrinalizovaných výkladových vzorců událostí, specifických postojů a modelů chování vůči politickým objektům atd. Viz HAVELKA, Miloš. *Dějiny a smysl: obsahy, akcenty a posuny "české otázky" 1895-1989*. Praha: Lidové noviny, 2001, s. 10.

⁴⁸ Pojmem občanská kultura rozumí Havelka souhrn toho, co lidé o svém politickém systému skutečně vědí, souhrn toho, co si o tomto systému myslí, souhrn toho, do jaké míry se s ním identifikují. Viz HAVELKA, Miloš. *Dějiny a smysl: obsahy, akcenty a posuny "české otázky" 1895-1989*. Praha: Lidové noviny, 2001, s. 10.

vystupují jako důležitější než ostatní a jsou citlivější na nové výklady.⁴⁹ To je přesně případ husitství. Svou novodobou konstrukcí je husitství jistým způsobem sakralizováno a získává sociálně-integrativní funkci.⁵⁰

Vidíme, že husitská doba je pro českou společnost druhé poloviny devatenáctého století velice podstatná. Jakým způsobem ji ale česká dobová společnost využívá? Husitské motivy vidíme například při pořádání tzv. táborů lidu.⁵¹ Jednalo se vlastně o politické demonstrace, které se odehrávaly na významných místech v českých zemích, mezi lety 1868-1871. Tato shromáždění nebyla pouze a čistě českého původu. Byla odvozena od akcí, které pořádali představitelé irského národního hnutí ve čtyřicátých letech devatenáctého století. Také shromáždění, která se konala v Čechách, se původně nazývala meetings, po vzoru z angličtiny, avšak později se Češi na popud Jaroslava Golla rozhodli přejmenovat svá shromáždění na tábory.⁵² Jméno tábor nebylo vybráno náhodně, jelikož zřetelně evokovalo husitskou minulost, odkazem na husitský Tábor. Z toho je opět možné usoudit, že epocha husitství byla jedním ze symbolických center tehdejší doby v tehdejší společnosti.

Tábory se nejčastěji konaly na místech s hlubším historickým významem, uveďme například husitská bojiště Vyšehrad, Lipany, Vítkov či další významné lokality, jakými byly Říp, či Blaník. Celkově proběhlo v českých zemích na 143 veřejných táborů lidu a účastnily se jich statisíce osob.⁵³ Husitské lokality byly skutečně často využívány k protestním shromážděním a celková atmosféra na těchto setkáních pomohla k definitivnímu fixování husitské tradice. Pomohla k chápání českého národa jako národa „božích bojovníků“.⁵⁴

---

⁴⁹ Tamtéž, s. 11.

⁵⁰ Tamtéž, s. 12.

⁵¹ ⁵¹ Blíže k celé následující problematice táborů lidu Purš, Jaroslav: *Tábory v českých zemích 1868-1871. (Příspěvek k problematice národního hnutí). 1. část. Pokračování. Dokončení.* ČČH 6 [56], 1958, č. 2, 3, 4, s. 234-266; 446-470; 661-690.

⁵² Tamtéž, s. 240.

⁵³ LECAINE AGNEW, Hugh. Symbol and Ritual in Czech Politics in the Era of the "tábory lidu". In: *Nacionalismus, společnost a kultura ve střední Evropě 19. a 20. století. Pocta Jiřímu Kořalkovi k 75. narozeninám.* = *Nationalismus, Gesellschaft und Kultur in Mitteleuropa im 19. und 20. Jahrhundert. Festschrift für Jiří Kořalka zum 75. Geburtstag.* Praha: Karolinum, 2007, s. 339.

⁵⁴ RAK, Jiří. *Bývali Čechové--: české historické mýty a stereotypy.* 1. vyd. Jinočany: H&H, 1994, s. 60.

Účastníci táborového hnutí pěstovali kult husitů. Významná data z minulosti jim byla záminkou, aby se scházeli na místě slavných husitských bitev, na rodných i úmrtních místech husitských velikánů, a aby zde pod prapory s kalichem a za zpěvu chorálu „Kdož jste Boží bojovníci“ manifestovali i deklarovali své státoprávní i další požadavky, domněle navazující na demokratické úsilí svých husitských předků.⁵⁵

I Vítkov se stal místem konání tábora lidu, k události došlo 28. září 1868 a k jejímu popisu se dostanu později ve svém textu.

Husitství stálo v popředí dějin i podle názorů českého historika Zdeňka Nejedlého, který měl výrazný vliv na vnímání husitství ve dvacátém století. Husitství vyzdvihoval jako jedno z klíčových „aktů českého dramatu“. Husité podle něj byli národem a v husitství se střetávala řada sil, které tvořily národní hnutí. „Směřovali v husitství vše k ideji síly, národní energie, směřuje v obrození vše k ideji svobody.“⁵⁶ Po roce 1946 považoval za nepopiratelné, že v čele národa stojí komunisté. Vytvořil k nim přímou linii s husity a vyzdvihl komunisty jako pokračovatele husitských tradic.⁵⁷

Vítkov patří svým historickým významem mezi „husitské“ lokality. Tím, že je mezi ně řazen, nabývá důležitého symbolického významu. Nejedná se totiž jen o nějakou lokalitu, ale o místo, kde byla vojska Jana Žižky poprvé úspěšná vůči značné přesile. Vzhledem ke značnému zastoupení cizích vojsk, především z německých oblastí, pak tato bitva získává další symbolický element boje proti „vnějšimu“ nepříteli. Žižka zvítězil nad cizí intervencí, nad Evropou, nad Římem. Bitva tudíž „zachránila vlast, zachránila národ“.⁵⁸ Vítkovskou lokalitu je tak možno nahlížet z několika rovin. Tím, že se do ní takto „vtělila“ paměť, je možno pozorovat měnící se významy tohoto místa podle různých společenských a

---

⁵⁵ ČORNEJ, Petr. *Světla a stíny husitství: (události, osobnosti, texty, tradice) : výběr z úvah a studií*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2011, s. 13.

⁵⁶ KŘEŠŤAN, Jiří. *Zdeněk Nejedlý: politik a vědec v osamění*. Praha: Paseka, 2012, s. 77.

⁵⁷ KŘEŠŤAN, Jiří. *Zdeněk Nejedlý: politik a vědec v osamění*. Praha: Paseka, 2012, s. 327.

⁵⁸ GALANDAUER, Jan. *Chrám bez boha nad Prahou: památník na Vítkově*. Praha: Havran, 2014, s. 9 – 10.

politických potřeb. I proto má zkoumání Vítkova optikou míst paměti svou relevanci.

3. Význam bitvy na Vítkově pohledem českých historiků

Abychom pochopili význam, jaký byl bitvě na Vítkově přikládán v mnou sledovaném období, je třeba se podívat na to jaké místo má tato bitva v českém dějepisectví. To totiž může jistě ovlivňovat pohled společnosti na danou problematiku. Podívám se proto, co o této bitvě soudili historikové 19. století a také, jak na ni pohlíží současné historické bádání. Bitva na Vítkově proběhla 14. července roku 1420, byla to jedna z prvních bitev, které se odehrály v průběhu husitské revoluce.

Prvního března roku 1420 vydal papež Martin V. bulu *Omnium plasmatoris domini*, kterou vyhlásil křížovou výpravu proti všemu viklefskému a husitskému kacířství. Sedmnáctého března 1420 pak byla ve Vratislavi slavnostně vyhlášena křížová výprava.⁵⁹ Křižácké sbory však překročily české hranice až na konci dubna téhož roku. Praha se několikrát snažila o vyjednání příměří se Zikmundem, ovšem podmínky, které jí byly dány, nepřijala. Praha poté vykázala všechny katolíky z města a vydala se skutečně na cestu revoluce.⁶⁰ Táboři se 18. května vydali na pomoc Praze a cestou se několikrát střetli s nepřítelem. Do Prahy vstoupili 20. května 1420 a postupně zahájili očistu města a mobilizovali síly z okolí. Husité se snažili i o dobytí Pražského hradu, jenž byl obsazen posádkou věrnou Zikmundovi. Tu se téměř podařilo vyhladovět, ale Zikmund lstí dokázal dostat zásoby do hradu a obléhání tudíž ztratilo význam. Levý břeh Vltavy byl pro husity ztracen.⁶¹ Hora Vítkov zůstala posledním místem, které mohlo zabránit blokadě pravobřežního souměstí. Křižácké oddíly se koncem června shromáždily k útoku v několika liniích od Pražského hradu, až po bývalou vesnici Bubny, dnešní Strossmayerovo náměstí.⁶² K bitvě na Vítkově se rychle schylovalo. Podívejme se teď, jak na tuto bitvu pohlíželi čeští historikové.

---

⁵⁹ ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 1996, s. 37.

⁶⁰ Tamtéž, s. 41.

⁶¹ BĚLINA, Pavel a Petr ČORNEJ. *Slavné bitvy naší historie*. 1. vyd. Praha: Marsyas, 1993, s. 49.

⁶² ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 1996, s. 46.

František Palacký poukazuje na ohromnou převahu, jakou mělo křižácké vojsko nad husity. Přestože neodhaduje jejich přesný počet, předpokládá, že nebyl pod 100000 jízdních i pěších bojovníků. Taktéž poukazuje na mezinárodní složení křižáckého vojska, celkem uvádí 35 různých národů a krajů, jejichž vojska se účastnila křížového tažení a obležení Prahy.⁶³ Upozorňuje též na velkou nevraživost, která panovala v samotném ležení, konkrétně Němci prý odmítali být na jednom místě s Čechy, jichž se obávali, a dokonce je obviňovali ze špatných činů a podvracení výpravy.⁶⁴ Palacký také říká, že Němci se často snažili provokovat české obyvatelstvo, ale většinou se se zlou potáceli. Nepodařilo se jim ani vypálit mlýny.

Václav Vladivoj Tomek hovoří o třech velkých leženích, do kterých bylo rozděleno křižácké vojsko.⁶⁵ I on hovoří o mezinárodním složení vojska, přestože nevyjmenovává takové množství různých národností jako Palacký. Nezmiňuje se však o žádných sporech ve vojenském ležení, avšak popisuje zničenou úrodu a mnohé jiné škody, které napáchalo křižácké vojsko.⁶⁶ I on se zmiňuje o potyčkách, které Němci měli s domácím obyvatelstvem a o tom, že často byli překvapení Němci zbiti Pražany.⁶⁷

Josef Pekař také uznává výraznou převahu, kterou mělo útočící vojsko nad obránci, jejich počet však odhaduje maximálně na 75000 a říká, že nikdy neobléhalo Prahu vojsko složené z tolika světových národů.⁶⁸

Josef Macek ve své knize z padesátých let dvacátého století hovoří o obrovské křižácké armádě, kterou shromáždil král Zikmund. Hovoří o až 100 000 bojovníků z celé Evropy, kteří si „ohněm a mečem“ klestili cestu do Prahy.⁶⁹ Pražané se v očekávání útoku Prahu snažili opevnit, aby tomuto mohutnému náporu odolala.

---

⁶³ PALACKÝ, František. *Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě. Dílu III, částka I, Od roku 1403 do 1424, čili od počátku nepokojů husitských až po smrt Žižkowu. W Praze: J.G. Calve, 1850, s. 332.*

⁶⁴ Tamtéž, s. 334.

⁶⁵ TOMEK, Václav Vladivoj. *Dějepis města Prahy*. Praha: František Řivnáč, 1879, s. 72.

⁶⁶ Tamtéž, s. 72

⁶⁷ tamtéž, s. 75.

⁶⁸ PEKAŘ, Josef. *Žižka a jeho doba*. Vyd. 3. (díl 1. a 2.) a 2. (díl 3. a 4.), [v tomto svazku] 1. vyd. Praha: Odeon, 1992, s. 52.

⁶⁹ Macek, Josef. *Husitské revoluční hnutí*. Praha: Rovnost, 1952, s. 85.

Macek hovoří o mezinárodní armádě složené z mnoha národností, jenž oblehla Prahu. Avšak revoluční lid podle něj slavnou bitvou na Vítkově odrazil nápor nepřátel a ukázal, že ani sebevětší armáda nemůže porazit „boží bojovníky“.⁷⁰

Současný historik Petr Čornej přichází s razantní redukcí počtu vojáků, kteří se shromáždili před Prahou. Nejvyšší možný počet bojovníků je podle jeho názoru 30000, zatímco na straně Prahy mohlo být 10000 lidí, o jejichž výzbroji a bojové připravenosti se však dá pochybovat.⁷¹ Po celou dobu obléhání docházelo k drobným šarvátkám a potyčkám s domácím obyvatelstvem, což ovšem bylo podle něj při středověkém obléhání zcela běžným jevem.

Všichni zde sledovaní historici se shodují, že Prahu obléhalo na tehdejší dobu poměrně velké vojsko, složené z mnoha koutů Evropy, přestože její střed tvořila vojska z Uher a Svaté říše římské. Samotný počet vojsk dnešní bádání razantně zredukovalo, přesto i vysoká čísla, která přinesl především František Palacký, mají své opodstatnění. Jednak vychází z pramenné základny jeho zkoumání, je ovšem možno je chápat i jako umocnění velikosti přesily, které museli husité čelit. Také Palackého poznámka o častých potyčkách mezi Čechy a Němci v křížáckém vojsku ukazuje na jeho koncepci českých dějin, založenou na věčném střetávání Čechů s Němci.

Když se čtrnáctého července konečně křížácké vojsko odhodlalo k útoku na město, muselo se nejprve zmocnit Vítkovy hory. Palacký zdůrazňuje dobrý Žižkův vojenský cit, když nechal včas zbudovat dva sruby na hoře a okopat je příkopy. Tam došlo k boji, kdy se tisíce útočníků, pod vedením Míšeňských a Durynských oddílů, zuřivě valily ke srubům, které v té době bránilo jen 26 mužů, dvě ženy a jedna panna. Jedna z žen pak podle něj padla s prohlášením, že „je neslušné, aby křesťan Antikristovi ustupoval“.⁷² Sám Žižka se prý jednou dostal do smrtelného nebezpečí, ovšem z bran města se včas vyrojil zástup bojovníků, kteří pomohli

---

⁷⁰ Tamtéž, s. 87.

⁷¹ ČORNEJ, Petr. Bitva na Vítkově a zhroucení Zikmundovy křížové výpravy v létě 1420. In: *Husitský Tábor: sborník Muzea husitského revolučního hnutí*. Tábor: Muzeum husitského revolučního hnutí, 1987, s. 124.

⁷² PALACKÝ, František. *Dějiny národu českého w Čechách a w Morawě. Dílu III, částka I, Od roku 1403 do 1424, čili od počátku nepokojůw husitských až po smrti Žižkowu*. W Praze: J.G. Calve, 1850, s. 339.

bránit horu Vítkov a zahnali nepřátele na ústup. Palacký odhaduje, že na bojišti zůstalo na 500 mrtvých Němců a další zemřeli pádem ze skály.

Tomek vysoce oceňuje vojenský důvtip Jana Žižky, který vycítil důležitost Vítkovy hory a včas ji obsadil. Dokonce považuje Žižku za nejdůvtipnějšího ze všech pražských hejtmanů,⁷³ když dal na Vítkově vybudovat dva sruby, příkop a zed'. Tento opěrný bod zajišťoval ochranu zásobování města a tak zabraňoval hlubšímu sevření města.⁷⁴ Křižácké vojsko se všemi posilami čítalo dle Tomka asi 100000 vojáků. Dobyť Vítkova mělo pro křižáky jasnou prioritu. Útok vedlo Míšeňské vojsko, posíleno o další Němce, Rakušany a Uhry, v celkové síle asi 25000 mužů. Ti zaútočili na sruby, které bránilo jen 26 mužů, dvě ženy a jedna dívka, jak píše Tomek a i on zmiňuje slova vyřčená jednou z obránkyň, že se „nesluší věrnému křesťanu couvat před Antikristem“. Obránci používali k boji hlavně kamení, jelikož neměli ani střelný prach, ani zbraně.⁷⁵ Sám Žižka se prý ocitl v nebezpečí života. Boj vypadal ztraceně, ovšem útočníci si podle Tomka opomněli vzít žebříky a jiné obléhací nástroje. Na pomoc přispěchali Vítkovu Pražané a uvedli nepřátele ve zmatek. Útočníci v panice padali ze skály a lámali si vazy, až jich na bojišti zůstalo 144 mrtvých, včetně velitele útoku Jindřicha z Isenburka.⁷⁶

Josef Pekař považuje samotný boj na hoře Vítkově za srážku menšího rozsahu. Vzhledem k tamějšímu terénu se husité nemohli střetnout s více než pouze předními řadami útočníků a z různých pramenů vypočítává, že na bojišti nemohlo být více než 100-200 padlých Němců.⁷⁷

Macek připomíná především mezinárodní charakter nepřátelského vojska. Dává jej do kontrastu s vlasteneckými bojovníky z řad „božích bojovníků“, kteří ač sami často velice chudí a nezkušení, dokázali především svou motivací porazit nepřátele.

---

⁷³ TOMEK, Václav Vladivoj. *Dějepis města Prahy*. Praha: František Řivnáč, 1879, s. 73.

⁷⁴ Tomek, s. 74.

⁷⁵ TOMEK, Václav Vladivoj. *Dějepis města Prahy*. Praha: František Řivnáč, 1879, s. 80.

⁷⁶ Tamtéž, s. 81.

⁷⁷ PEKAŘ, Josef. *Žižka a jeho doba*. Vyd. 3. (díl 1. a 2.) a 2. (díl 3. a 4.), [v tomto svazku] 1. vyd. Praha: Odeon, 1992, s. 55.

Macek zdůrazňuje, že byli vedeni správnou revoluční myšlenkou a proto se jim podařilo obstát v tomto střetu.⁷⁸

Úkol dobýt Vítkov měla i podle Čorneje vojska míšeňského markraběte v síle několika set jezdců. Ti zaútočili na zbudované pevnosti, avšak vzhledem k terénu nemohla těžká jízda plně rozvinout svou sílu a proto mohla stačit jen malá posádka v pevnosti.⁷⁹ V poslední chvíli, kdy už útočníci byli u posledního příkopu, se však přiřítit husitský oddíl a zatlačil jízdu k prudkému srázu. Tato hodinová bitva si podle Petra Čorneje vyžádala 70-150 obětí, včetně míšeňského hejtmána.⁸⁰

Co se samotného boje týče, tak zjišťujeme poměrně velké rozdíly v útočícím vojsku. Od mnohatisícového nájezdu, až po dnešní odhady v řádu několika set jízdních. Zveličování počtu útočníků můžeme opět připisovat pramenné základně, ale také to můžeme přičíst na vrub snaze o zveličování vítězství Čechů a převahy Němců. Její průběh popisují všichni historici v podstatě stejně. Oslavováno je především strategické myšlení Jana Žižky, který nechal v čas obsadit vrchol hory a tím uchránil Prahu. Všichni se shodují v počtu obránců pevností na vrchu Vítkově, můžeme tedy předpokládat, že toto číslo by mohlo být správné. Palacký s Tomkem nám přináší poslední slova jedné obránkyně, která říká, že „pravý křesťan nesmí nikdy ustoupit před Antikristem“. To jasně poukazuje na chápání samotného boje těmito autory. V jejich pojetí jde o boj „pravých“ a tedy i „dobrých“ křesťanů s falešnými nájezdníky, okupanty země.

Král Zikmund se dle Palackého vrátil do svého stanu pln hořkosti nad touto porážkou, zatímco obránci prý padali na kolena a hlasitě zpívali „Tě Boha chválíme“.⁸¹ Další den Žižka rozhodl posílit opevnění hory, jelikož očekával další pokus o její dobytí. Toto očekávání se však nevyplnilo. Od té doby je, podle Palackého, hora nazývána Žižkovem.⁸² Prohra křižáků podle Palackého ukázala

---

⁷⁸ Macek, Josef. *Husitské revoluční hnutí*. Praha: Rovnost, 1952, s. 86 – 87.

⁷⁹ ČORNEJ, Petr. Bitva na Vítkově a zhroucení Zikmundovy křížové výpravy v létě 1420. In: *Husitský Tábor: sborník Muzea husitského revolučního hnutí*. Tábor: Muzeum husitského revolučního hnutí, 1987, s. 129.

⁸⁰ Tamtéž, s. 130.

⁸¹ PALACKÝ, František. *Dějiny národu českého w Čechách a w Morawě. Dílu III, částka I, Od roku 1403 do 1424, čili od počátku nepokojůw husitských až po smrt Žižkowu*. W Praze: J.G. Calve, 1850, s. 340.

⁸² Tamtéž, s. 340.

Zikmundovi, že i větší síla není vždy dostačující k pokoření živého a odhodlaného národa a i proto začal více poslouchat slova českých pánů, kteří přesvědčovali krále k jednání.⁸³ Cizinci přičítali vinu z porážky Čechům, jenž bojovali po jejich boku, a kteří je podle nich zradili. Němečtí vojáci si proto vybíjeli zklamání z prohry v českých vesnicích a zabíjeli každého Čecha.⁸⁴

Tomek píše, že Pražané ihned po vítězství začali zpívat „Tě Boha chválíme“ a celý útok na Prahu byl odvolán. Žižka přikázal na další den upevnit opevnění na hoře, ovšem k dalším bojům zde již nedošlo. I Tomek se zmiňuje o nenávisti, která se rozhostila mezi Němci vůči Čechům, které obviňovali ze zrady. Svou zlost si pak vybili na českém obyvatelstvu.⁸⁵ Král vyslyšel podle Tomka slova českých pánů a dal se po bitvě na vyjednávání s Pražany.

Pekař nepovažuje nezdar vojenské výpravy za příčinu rozpuštění Zikmundova vojska.⁸⁶ Důvod odvolání výpravy přikládá spíše domněnce, že Zikmund neměl od počátku v úmyslu zaútočit na město, jen jej zastrašit svou silou a pokračovat v jednání, která započal.⁸⁷ Pekař chápe, že strachem zmítaná Praha si vítězství na Vítkově vykládala jako zásah Boží moci, tento výklad však odmítá. Přesto mělo pojetí vítězství na Vítkově jako zásahu Boží moci podle Pekaře zásadní význam pro pozdější vývoj situace. Zvítězila jím totiž i myšlenka, že o čtyřech artikulích je nežádoucí se dohodnout a také přesvědčení, že Zikmund nemá na český trůn právo.⁸⁸

Podle Macka byl rozklad křížácké armády po boji na Vítkově neodvratný. Ještě několikrát se podle něj podařilo členům křížové výpravy vyplenit některé části Prahy, přesto ani vyloupené poklady nedokázaly armádu udržet pohromadě. Snaha o vyjednávání smíru mezi Zikmundem a Pražany podle Macka nikam nevedla.

---

⁸³ Tamtéž, s. 341.

⁸⁴ Tamtéž, s. 341.

⁸⁵ TOMEK, Václav Vladivoj. *Dějepis města Prahy*. Praha: František Řivnáč, 1879, s. 83.

⁸⁶ PEKAŘ, Josef. *Žižka a jeho doba*. Vyd. 3. (díl 1. a 2.) a 2. (díl 3. a 4.), [v tomto svazku] 1. vyd. Praha: Odeon, 1992, s. 55.

⁸⁷ Tamtéž, s. 58.

⁸⁸ PEKAŘ, Josef. *Žižka a jeho doba*. Vyd. 3. (díl 1. a 2.) a 2. (díl 3. a 4.), [v tomto svazku] 1. vyd. Praha: Odeon, 1992, s. 73.

Zikmund a papežský legát totiž věřili spíše v poražení husitské revoluce další křížovou výpravou, než vyjednáváním.⁸⁹

Bitva na Vítkově nemohla podle Čorneje zahýbat s poměrem sil obou protivníků, avšak přinutila Zikmunda ke změně plánu a přiměla jej k ochotě vyjednávat. Bitva na Vítkově tak vytvořila cestu k rokování.⁹⁰

Všichni historici se v podstatě shodují, že boj na hoře Vítkově otevřel cestu k jednání mezi zástupci Prahy a krále Zikmunda. Zajímavé je především zdůrazňování sporů mezi Čechy a Němci, tak jak to činí především Palacký, ale i Tomek. Je třeba ještě jednou zopakovat, že to plně zapadá do chápání a interpretace dějin jako věčného boje Čechů s Němci.

Řekněme si ještě jednou, jak výše sledovaní autoři chápou místo bitvy na Vítkově v české historii.

Je zřejmé, že František Palacký považuje boje na Vítkově za důležitý moment v české historii. Z jeho podání je jasně patrný souboj „dobrých“ Čechů se „zlými“ Němci, kteří byli poraženi a tento moment souboje „dobra“ a „zla“ je zde ještě umocněn odkazem na zbožnost obránců. Toto chápání střetnutí na Vítkově plně zapadá do Palackého pojetí husitské doby jako nejslavnější epochy českých dějin, jak již bylo naznačeno výše. Je to vítězství, které potvrzuje správnost poslání demokratických husitů v boji s germánským živlem. Mnohonásobnou převahu, jakou má nepřítel můžeme vidět i jako metaforu obrany vlasti před Němci.⁹¹

I Tomek jasně ukazuje, že bitva na Vítkově měla v české historii velký význam. Zdůrazňuje především udatnost Pražanů, kteří se postavili ohromné přesile nepřátelských bojovníků a také důvtip Jana Žižky, který včasným konáním v podstatě zachránil bitvu a tedy i celou Prahu.

---

⁸⁹ Macek, Josef. *Husitské revoluční hnutí*. Praha: Rovnost, 1952, s. 88.

⁹⁰ ČORNEJ, Petr. Bitva na Vítkově a zhroucení Zikmundovy křížové výpravy v létě 1420. In: *Husitský Tábor: sborník Muzea husitského revolučního hnutí*. Tábor: Muzeum husitského revolučního hnutí, 1987, s. 136.

⁹¹ ČINÁTL, Kamil. *Dějiny a vyprávění: Palackého Dějiny jako zdroj historické obraznosti národa*. 1. vyd. Praha: Argo, 2011, s. 188.

Josef Pekař nepovažuje bitvu za velké střetnutí, přesto i on uznává její místo v dějinách. Především její přínos k otevření cesty k jednání.

Podle Macka se jednalo o slavný střet, v němž revoluční armáda odvrátila ohromnou přesilu mezinárodních bojovníků.

Petr Čornej v první řadě jasně odmítá teze o statisícové armádě, která se shromáždila před Prahou, přestože uznává velikost a převahu, jakou mělo křižácké vojsko. Podle něj byla bitva na Vítkově srážkou menšího rozsahu, která nemohla razantně změnit poměr sil na obou stranách, avšak byla důležitá, jelikož otevřela husitům novou cestu k dohodě se Zikmundem. Zároveň však posílila jejich vědomí vlastní převahy nad nepřáteli a tedy i ochotu bojovat.

Můžeme říci, že bitva na Vítkově má v českých dějinách své místo a výše jmenovaní autoři to jistě uznávají. Přestože šlo o bitvu menšího rozsahu, můžeme s odvoláním na zmíněné autory přiznat její důležitost v české historii. Ať už se jednalo o vítězství Čechů nad Němci, nebo jen o otevření cesty k dalšímu vyjednávání, sehrála tato bitva svou úlohu a je třeba jí věnovat pozornost.

4. Vítkov, husitství a druhá polovina devatenáctého století.

Podívejme se teď, jakým způsobem vnímali husitství lidé v druhé polovině devatenáctého století. Zaměřím se na několik významných akcí, které na Vítkově a v jeho okolí konaly.

4. 1. Tábor lidu na Vítkově 28. září 1868

První velkou akcí, kterou chci ve své práci rozebírat, bude táborové shromáždění, jež na Vítkově proběhlo v září roku 1868.

Vítkov se stal místem tábora lidu 28. září 1868, tedy na den svátku svatého Václava. Zprávu o tomto táboru přináší hned následující den *Národní noviny*.⁹² Tento tábor lidu byl součástí celého tzv. táborového hnutí, o němž jsem již v krátkosti hovořil a o němž existuje další literatura.⁹³ Tento konkrétní tábor lidu byl původně jakousi dělnickou stávkou, či dnešními slovy řekneme odborovou demonstrací. *Národní noviny* nás hned na počátku informují, že se „zasazovalo vlastenecké dělnictvo, aby na den svatého Václava byla na příhodném místě u Prahy svolána všeobecná schůze dělnictva, v níž by se rokovalo o důležitých a časových záležitostech stavu dělnického.“⁹⁴

Noviny nás také informují, že tato schůze již byla naplánována, avšak vzhledem k nepříznivým okolnostem bylo od schůzky upuštěno a nebyla oficiálně organizována. Můžeme předpokládat, že ony příčiny byly silící tlak úřadů státní moci na potlačování nepokojů, spojených právě s táborovým hnutím v českých zemích, který po několika dalších střetnutích vedl až k vyhlášení výjimečného stavu nad Prahou 11. října 1868.⁹⁵ Tento tábor lidu nebyl oficiálně ohlášen a tedy úřady povolen.

---

⁹² Zprávy denní. *Národní noviny*, 1868, roč. 2, č. 73, s. 2.

⁹³ Například jmenujme Purš, Jaroslav: *Tábory v českých zemích 1868-1871. (Příspěvek k problematice národního hnutí). 1. část. Pokračování. Dokončení.* ČČH 6 [56], 1958, č. 2, 3, 4, s. 234-266; 446-470; 661-690. Či konkrétněji ČORNEJ, Petr. *Lipanské ozvěny*. Jinočany: H & H, 1995. 203 s.

⁹⁴ Zprávy denní. *Národní noviny*, 1868, roč. 2, č. 73, s. 2.

⁹⁵ Blíže viz Purš, Jaroslav: *Tábory v českých zemích 1868-1871.* s. 242-248.

Přesto se dělnictvo začalo scházet. Už před polednem se na Vítkově a stráni nad vojenským hřbitovem sešlo 300-400 mužů, kteří jej však ještě téhož dopoledne opustili.⁹⁶ To však nebyl konec. Po druhé hodině odpoledne se prý na Vítkově shromáždilo až 15000 osob.⁹⁷ Během několika hodin se na Vítkově shromáždil velký dav, složený nejen z dělníků, přestože jejich počet byl podle Národních novin nejvyšší, ale bylo zastoupeno také pražské měšťanstvo, starci, mladíci, studenti a i dámy.⁹⁸ Tedy už nejen dělnické shromáždění, ale shromáždění složené z mnohem širších společenských vrstev. Samozřejmě se rozhostila zábava, zpívaly se písně a hrály různé hry. Došlo dokonce na výhružky rozeznání akce vojskem, shromáždění se však nemělo v úmyslu rozpustit, ani po opakovaných výzvách. Dav nebyl zastrašen ani vytržením několika jedinců, kteří měli být podrobeni výslechu a nelekl se ani dalšího zastrašování. Lid se nakonec rozešel až po mírných prosbách c. k. nadporučíka Fábera.⁹⁹

To ovšem ještě nebyl konec celé akce. Shromáždění se dalo na pochod směrem k lokalitě Židovské pece, místě, kde tehdy bývalo popraviště. Zde se počalo modlit za blaho vlasti a své odpůrce. Vojsko však zaútočilo na tuto lokalitu a lid musel utíkat a byl hnán až k Olšanům a dále. Ze všech třech vrchů tak byli účastníci vyhnáni.¹⁰⁰

Podívejme se na datum, které bylo pro akci vybráno. V devatenáctém století nebyla obliba svatého Václava tak vysoká, jako v dobách předcházejících, jelikož oslavován byl především národ a svatý Václav byl stále více chápán jako předmět náboženského kultu katolické církve.¹⁰¹ Přesto bylo stále slaveno svatováclavské posvícení a své místo tak svatý Václav jistě měl. Také návrat svatováclavské koruny do Prahy v srpnu roku 1867 byl provázen oslavami, jelikož královská

---

⁹⁶ Zprávy denní. *Národní noviny*, 1868, roč. 2, č. 73, s. 2.

⁹⁷ „valily se davy lidstva koňskou, novou, poříčskou branou a silnicí vídeňskou, odkudž nad Smetankou a nad Peroutkou táhly na Žižkov, usadivše se zde na stráni karlínské nad železnicí a nad hřbitovem vojenským. Než minula hodina čtvrtá již na 15000 lidstva obojího pohlaví a tříd všech rozhostila se na Žižkově.“ - Tamtéž s. 2.

⁹⁸ „veleznáchnou částí zastoupeno bylo též měšťanstvo pražské, starci, mužové i mladíci, dále studující zejména z university a polytechniky a dámy.“ - Tamtéž s. 2.

⁹⁹ Tamtéž s. 2.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 2.

¹⁰¹ RAK, Jiří. *Bývali Čechové--: české historické mýty a stereotypy*. 1. vyd. Jinočany: H&H, 1994, s. 39.

koruna byla důležitým symbolem českých státoprávních nároků a byla významným historickým symbolem.¹⁰² Zajímavá je také poznámka o nepovolenosti celé akce. Je otázkou, zda by byl tábor lidu na Žižkově vůbec povolen, o tom můžeme, vzhledem ke konfliktům, které provázely některé tábory lidu, spekulovat. Přesto se tábor sešel a účastnil se jej hojný počet obyvatel. Nebylo to však pouze dělnické shromáždění, jak se zřejmě původně plánovalo, naopak struktura obyvatel, kteří se na místě sešli, byla mnohem širší, což může napovídat o závažnosti, s jakou k celé akci přistupovali Pražané. Národní noviny poukazují, že mnozí učinili pouze výlet po posvícenském večeru¹⁰³, přesto by bylo chybou zmenšovat širokou společenskou návštěvu pouze tímto odkazem.

Ne náhodou byl Vítkov vybrán za první větší táborové shromáždění v Praze. Vítkov byl vhodný především díky svému propojení s husitskou minulostí. Dobový tisk nás upozorňuje, že se původně jednalo o schůzku vlasteneckého dělnictva. Zřejmě již tedy existuje skupina dělnictva, která se vymezuje vůči ostatním dělníkům do skupin „MY“ vůči skupině „ONI“. Ti totiž nebudou hájit naše zájmy a nepomohou nám v dalším rozvoji. Je zde tedy jasně národnostní aspekt účastníků tábora. Akce však následně ještě přerostla svůj zřejmě původně zamýšlený čistě národně orientovaný ráz a oslovila širší spektrum návštěvníků. Vítkov tak posloužil ke shromáždění mnoha osob z různých společenských vrstev. Vzhledem k faktu, že k rozpuštění akce došlo až díky vojenskému zásahu, můžeme usuzovat, že akce přeci jen měla i svůj úspěch. Dav totiž dokázal držet při sobě a ukázal jistou semknutost vůči represivním složkám státní moci.

4. 2. Velká národní slavnost 24. srpna 1884

Druhá velká akce, která proběhla na Vítkově v druhé polovině devatenáctého století, již měla poněkud jiný charakter než tábor lidu roku 1868. Zprávy o ní

---

¹⁰² LECAINE AGNEW, Hugh. Symbol and Ritual in Czech Politics in the Era of the "tábory lidu". In: *Nacionalismus, společnost a kultura ve střední Evropě 19. a 20. století. Pocta Jiřímu Kořalkovi k 75. narozeninám.* = *Nationalismus, Gesellschaft und Kultur in Mitteleuropa im 19. und 20. Jahrhundert. Festschrift für Jiří Kořalka zum 75. Geburtstag.* Praha: Karolinum, 2007, s. 333.

¹⁰³ Zprávy denní. *Národní noviny*, 1868, roč. 2, č. 73, s. 2.

přinesly Národní listy následující den.¹⁰⁴ Ty informují, že události se zúčastnilo mnoho obyvatel. Ze zprávy se dozvídáme, že se zúčastnilo „skorem všechno obyvatelstvo žižkovské, nýbrž i pražské, nýbrž i z předměstí a okolí, ano zavítala také deputace statečného Sokola podřipského atd.“¹⁰⁵ Podle listu tím „byl podán důkaz o nehynoucí lásce a vděčnosti k českému bohatýru Janu Žižkovi, jehož památku ni žádný nepřítel ze srdcí lidu českého nedovede vymazati.“¹⁰⁶ Této události se zúčastnilo poměrně velké množství lidí, což svědčí jednak o jistě skvělé připravenosti celé akce, ale také o významu, který jí lidé přisuzovali. Celkový počet návštěvníků celé akce odhadly Národní listy na nejméně 40000 lidí.¹⁰⁷

U této akce již není zřejmé, jaké složky obyvatelstva se zúčastnily. Je jasně řečeno, že to bylo „skorem všechno obyvatelstvo“. To jasně ukazuje na odlišné vnímání této akce. Už se nejedná o převážně dělnickou manifestaci, která by měla rokovat o větších právech jedné složky obyvatelstva. Je to akce, jejímž navštívením je „podán důkaz o lásce k Janu Žižkovi.“ Je možné polemizovat o tom, jak velká část zúčastněných to tímto způsobem vnímala, ale to je jiná věc. Chápání této akce, jako přijetí odkazu Jana Žižky, jasně dokazuje postavení husitství jako místa paměti. Tento moment připomínky mrtvého „vůdce“ je vlastně fundací identity těch, kteří žijí. Tato vzpomínka zabezpečuje identitu pospolitosti.¹⁰⁸ Díky tehdejšímu historickému zkoumání a zpracování, především díky Tomkově práci, se Jan Žižka stává v této době ideálem v boji za „správnou“ společnost.¹⁰⁹ Stává se objektivací dokonalých hodnot.

Národní slavnost začala rozsáhlým průvodem. Účastnili se ho „stateční“ sokolové, kteří doprovázeli dámy v kočárech. Ty byly oblečeny v pestrobarevných krojích husitských žen a dívek. Členové historického průvodu oblékali brnění a „malebné

---

¹⁰⁴ Velká národní slavnost na temenu památného vrchu Žižkova. *Národní listy*, 1884, roč. 24, č. 236, s. 1 - 2.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 1.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 1.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 2.

¹⁰⁸ ASSMANN, Jan. *Kultura a paměť: písmo, vzpomínka a politická identita v rozvinutých kulturách starověku*. Vyd. 1. Praha: Prostor, 2001, s. 59.

¹⁰⁹ RAK, Jiří. *Bývali Čechové--: české historické mýty a stereotypy*. 1. vyd. Jinočany: H&H, 1994, s. 62.; ČINÁTL, Kamil. *Dějiny a vyprávění: Palackého Dějiny jako zdroj historické obraznosti národa*. 1. vyd. Praha: Argo, 2011, s. 243-247.

kroje reků husitských.“ Chybět nemohl ani Žižka a čeští páni a staré husitské vozy. Samotný průvod se pak dal do pohybu v půl druhé odpoledne, za hlasitého volání „Sláva“ a „Na zdar“. Hudební sbor byl v čele celého průvodu, za ním šli členové Sokola z Prahy, Vršovic, Karlína, Smíchova a Braníka. Braničtí sokolové však jako jediný kráčeli bez praporu, který jim z „nepochopitelných důvodů policie zabavila.“ Potom následoval dámský spolek Vlasta ze Žižkova. Dámy měly černočervené husitské odznaky na prsou. Poté následovali vojenští vysloužilci z Karlína a Prahy a zástupci deputací z dalších částí země. Po nich pak šli zástupci různých řemeslnických spolků, například řeznické spolky, spolek koželuhů, či domovníků.¹¹⁰

Po tomto průvodu pak následoval průvod historický, který, jak nás noviny upozorňují, se těšil velké pozornosti. Také byl přivítán voláním „Sláva“ a „Na zdar“. V tomto průvodu bychom našli 2 trubače, 2 heroldy a štítníka, za nimi pak 3 ženy husitky, z nichž jedna měla na sobě brnění, jedna nesla červený kalich a všechny byly ozbrojeny meči. Za nimi šlo 5 husitů ozbrojených palcáty a 2 čeští rytíři v bohatě zdobeném obleku s červeným kalichem na prsou. Za nimi jel husitský bojový vůz, tažený 4 vraníky. Na něm se vezl husitský kněz, za ním 5 husitů s palcáty a sudlicemi a za nimi 5 ozbrojených žen husitek. Za vozem pak kráčel náčelník husitů ve vojenském šatě, 10 husitů se zbraněmi, český rytíř v brnění a 10 husitek, taktéž se zbraněmi a v pestrobarevných oblecích. Za tím jel další vůz, který byl upraven jako stan, v němž se vezli představitelé Jana Žižky, Prokopa Holého a Viktorína z Kunštátu. Tento vůz samozřejmě vzbudil reakce shromážděných lidí, kteří volali „Na zdar Žižkovi“. Kolem vozu pak byli další lidé oblečení jako husité a ozbrojení. Po něm jel v průvodu ještě jeden vůz, na kterém se vezli další 2 čeští rytíři, 8 husitských bojovníků a 8 husitských žen. Tím byl průvod ukončen.¹¹¹

Toto podrobné vyličení historického průvodu ukazuje, které osoby z vlastní minulosti považovali lidé za důležité. V centru historického průvodu totiž nestál

---

¹¹⁰ Velká národní slavnost na temenu památného vrchu Žižkova. *Národní listy*, 1884, roč. 24, č. 236, s. 1.

¹¹¹ Tamtéž, s. 2.

„duchovní otec“ husitských myšlenek Jan Hus. Jeho náboženské učení, ani jeho zbožnost nebyla tím hlavním, k čemu se lidé obraceli. Tím, ke komu se obraceli, byl především Jan Žižka. Byl to velitel husitských vojsk, která v roce 1420 porazila křižácké vojsko právě na Vítkově. Po jeho boku stáli v centru historického průvodu i další vojevůdci Prokop Holý a Viktorín z Kunštátu. Centrem pozornosti tehdejších obyvatel tedy byli vojenští velitelé. Jasně to ukazuje, jaké aspekty husitství, považovala tehdejší společnost za důležité. Byly to vlastnosti, které ztělesňoval Žižka. Jeho vojenský um i další povahové rysy, s nimiž se lidé ztotožňovali.

Historickým průvodem však celý průvod neskončil. Dále se totiž ubíralo žižkovské obecní zastupitelstvo, v čele se starostou Werthmüllerem, starostou Vršovic Heroldem a poslancem říšské rady Edvardem Grégrem. Dále členové obecních zastupitelstev z Prahy, Karlína, Vinohrad, Smíchova a Holešovic a za nimi další sokolové z Podřipska. Celý průvod pak zakončovali hasiči ze Žižkova a okolí. Po nich se valil zbytek obecnstva. Národní listy popisují, že průvod došel až k Ohradě, kde zatočil na Vítkov a došel až k připravené řečnické tribuně. Zde již čekali další lidé a celkově prý na vrchu bylo na 30000 osob. Velká část účastníků prý měla slavnostní odznáčky, které se prodávaly ve prospěch budoucího Žižkova pomníku. Na něm prý byl vyobrazen Jan Žižka a okolo něj nápis „Slovem k národu, mečem na vraha“.¹¹² Přítomné zpěvácké spolky zpívali „Kdož jste boží bojovníci“ a na řečnickou tribunu vstoupil za potlesku Eduard Grégr.

Fakt, že se část politické reprezentace zúčastnila tohoto průvodu, ukazuje, že se identifikovala s myšlenkami, které ztělesňoval a považovala za vhodné vzdát hold husitství a Janu Žižkovi. Připomínka husitství je odkazem k heroičnosti minulosti, jíž se zaštiťuje dobová společnost. Husitské písně jsou součástí emocionálně působícího rituálu celé akce. Nápis „slovem k národu, mečem na vraha“ ve spojitosti s Žižkou je dalším odkazem k dobrým vlastnostem husitského vojevůdce. Průvod na Vítkov je také dalším „značkováním si“ „českého“ území.

---

¹¹² Tamtéž, s. 2.

Ted' se blíže podívejme na projev mladočeského politika, zástupce v říšské radě Eduarda Grégra. Tomuto projevu je v celém listu věnován značný prostor, což naznačuje několik věcí. Jednak to ukazuje, že se jednalo o jednu z centrálních událostí celé akce. Také to ale ukazuje na povahu orientace celého periodika, z něhož je převážně čerpáno.¹¹³

Eduard Grégr na počátku svého projevu připomíná „původní poslání“ celé akce, tedy vzdání holdu Janu Žižkovi, „nejslavnějšímu vojevůdci českému, osvoboditeli a ochránci národa českého“. Už z toho je patrné, že se Žižka stává jakýmsi ztělesněním toho, co je v husitském odkazu dobré a na co můžeme s hrdostí navazovat. Proto není pro Grégra problém prohlásit o Žižkovi, že „hoden jest největšího uznání, největšího obdivu, největších díky každého pravého Čecha“.¹¹⁴ Tento Grégrův výrok je možno hodnotit jako jasnou stereotypizaci, respektive heroizaci. Můžeme to o něm prohlásit, protože je zde aplikován soubor hotových schémat či klišé, která nejsou založena na autentické zkušenosti.¹¹⁵ Grégrova zkušenost s Žižkou je založena na historickém bádání tehdejší doby. Žižka zde „hrdinsky“ přímo vystupuje jako ochránce českého národa, jehož si musíme připomenout. Je to vlastně vzývání heroické minulosti české pospolitosti. „Velepamátne a posvátné jest místo toto a každý poctivý syn této vlasti měl by s myslí povznešenou, s chvějícím se srdcem a duchem naplněným svatým nadšením vstoupiti na tuto horu, na níž vykonán byl skutek tak hrdinský, tak slavný, tak spásonosný v následcích svých, že směle můžeme říci: zde z místa tohoto vzešla hvězda věčná, nehynoucí slávy nad obzorem českých dějin.“¹¹⁶

Druhá věta, projevu si opět zaslouží rozbor. Z Vítkova je zde učiněno místo paměti, jemuž je přisouzen „spásonosný“ význam. Vítkov je dle Grégra posvátné místo české společnosti.

---

¹¹³ Blíže viz EFMERTO VÁ, Marcela C. *České země v letech 1848-1918*. 1. vyd. Praha: Libri, 1998, s. 80.

¹¹⁴ Velká národní slavnost na temenu památného vrchu Žižkova. *Národní listy*, 1884, roč. 24, č. 236, s. 2.

¹¹⁵ KLUSÁKOVÁ, Luďa, KRÍŽOVÁ, Markéta, KUBIŠ, Karel, ŘEZNÍK, Miloš a TINKOVÁ, Daniela. Namísto úvodu: "My" a "oni" - náčrt teoretické reflexe problematiky (In Place of an Introduction: "Us" and "Them" - An Outline of a Theoretical Approach to the Problem). In: KUBIŠ, Karel. *Obraz druhého v historické perspektivě*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2003, s. 14

¹¹⁶ Velká národní slavnost na temenu památného vrchu Žižkova. *Národní listy*, 1884, roč. 24, č. 236, s. 2.

Dále pokračuje Grégr poznámkou o rozčilení českého lidu nad upálením Jana Husa v Kostnici a vzbouření se českého obyvatelstva proti moci římského papeže. Toto bouření se proti papeži pak považuje za „smělost tak velikou, že se na to neodvážili ani nejmocnější císařové a králové tehdejší doby.“¹¹⁷

K průběhu samotného boje nacházíme v Grégrově projevu několik zajímavých poznámek. Především mluví o vývoji boje o opevněné sruby na vrchu Vítkově jako o „divu udatenství a statečnosti.“ Především proto, že vrch byl bráněn jen 26 muži, 2 ženami a jednou pannou, kteří se museli bránit nepřítelům, kteří „jako kobylky hnali útokem na ně.“ Počet nepřátel vypočítává na 26000, tento počet vychází především z dobových historických zkoumání Václava Vladivoje Tomka. Také je zde zdůrazněna převaha nepřátel poukázáním na absenci střelných zbraní u obránců, kteří tak byli nuceni používat jen kamení a cepy. Do boje se pak zapojil i sám Žižka, a přestože byl ohrožen na životě, tak v příhodné chvíli napadl soupeře z boku a způsobil v jeho řadách zmatek, který vedl k tomu, že se nepřítel dal na útěk, což nakonec vedlo ke smrti 500 nepřátelských bojovníků a vítězství v boji. Čechové byli tak potěšeni neočekávaným vítězstvím, že padli na kolena a zpívali Tě, Bože chválíme. Grégr pokračuje a říká, že „i my, rodáci milí, měli bychom padnouti na kolena a po 400 letech vzdávati díky za vítězství toto, neboť kdyby se bylo podařilo vojsku německému zvítěziti, snad, že by dávno vyhlazen byl již národ český z povrchu země a v krásné této naší vlasti nerozléhal by se již dávno jazyk slovanský. A za vítězství to děkovati musíme Janu Žižkovi, jemuž ke cti od té doby hoře té, jež dříve Vítkovem se nazývala, dáno jméno Žižkov! Kdyby Jan Žižka v životě svém ničeho jiného nebyl dokázal pro vlast a národ svůj, než porážku vojska křižáckého na této hoře, zajisté, že by zasluhoval, aby vděčné potomstvo vystavělo jemu ke cti a slávě na místě tomto skvělý a důstojný pomník.“¹¹⁸

---

¹¹⁷ Velká národní slavnost na temenu památného vrchu Žižkova. *Národní listy*, 1884, roč. 24, č. 236, s. 2. Grégr ještě dodává, že „se odvážil malý a nepatrný nárudek český postaviti na odpor světoborné moci papežské a hájiti a brániti svobodu myšlenky, volnost ducha lidského, světlo rozumu a právo svého přesvědčení.“

¹¹⁸ Velká národní slavnost na temenu památného vrchu Žižkova. *Národní listy*, 1884, roč. 24, č. 236, s. 2.

Grégr v této části projevu pracuje s počty nepřátel, které vychází z dobových zkoumání, na nich tedy není nic překvapivého. Tato čísla jsou zde použita k ukázení velikosti vítězství, kterého husité dosáhli. Je zde vzývána minulost, která nabývá rysů heroické doby, konkrétně v odkazu na husitského vůdce Jana Žižku a jeho skvělé válečné umění. Žižka ale nezvítězil podle Grégra jen pro sebe a pro ochranu Prahy. Žižka zvítězil především pro „svou vlast a svůj národ“, bez jeho pomoci by, jak Grégr říká, již dávno „vyhlazen byl český národ“. Tímto spojením vlastně propojuje Žižku patnáctého století s dneškem. Poukazuje na skutečnost, že kdyby nebylo vítězství na Vítkově, tak český národ již neexistuje, byl by převrstven německým živlem. Proto musíme podle něj i po mnoha staletích stále děkovat, že se toto vítězství událo a vzdávat mu hold. Ukazuje to mimo jiné také na chápání sama sebe jako dědice husitů, tak jak tomu bylo v druhé polovině devatenáctého století v mnoha případech.¹¹⁹ Ke Grégrově poznámce o nutnosti stavby pomníku a jeho samotné realizaci se ještě vrátím na dalších řádcích.

Grégr hovoří dále o bojích, které Jan Žižka učinil a „vydobył nad nepřáteli národa Českého“. Hovoří i o dalších bojích, které svedl Žižka s císařem Zikmundem, který byl ovšem znovu poražen a do Čech si již za Žižkova života netroufl. Zmiňuje se však o potížích, které měl Žižka s domácími nepřáteli. Jak už to je podle něj u všech velkých myšlenek, našlo se v Čechách mnoho stran, jež proti sobě stály. Žižka pak s Táborý stál v čele té „nejráznější, nejpokročilejší, nejsvobodnější. Byla to strana demokratická. Skládala se nejvíce z lidu selského, malého zemědělského a řemeslnictva. Naproti ní stála strana katolická a panská, skládající se z vysoké šlechty, vyššího duchovenstva a bohatého měšťanstva. K těmto pak přidružilo se celé hejno rozmanitých šosáků, prospěchářů, tichošlápků a jak se celá ta havěť slabých srdcí a zbabělého ducha jmenuje.“¹²⁰ Tato strana se podle Grégra spojovala s císařem Zikmundem a kula pikle Žižkově straně. Žižka chtěl tuto stranu zničit a tak jednou přitáhl se svým vojskem ku Praze, která byla v jejich držení. Tato strana podle Grégra prosila v této chvíli o milost. Žižka měl „srdce

---

¹¹⁹ RAK, Jiří. *Bývali Čechové--: české historické mýty a stereotypy*. 1. vyd. Jinočany: H&H, 1994, s. 60.; ČORNEJ, Petr. *Světla a stíny husitství: (události, osobnosti, texty, tradice) : výbor z úvah a studií*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2011, s. 16.

¹²⁰ Velká národní slavnost na temenu památného vrchu Žižkova. *Národní listy*, 1884, roč. 24, č. 236, s. 2.

tak ušlechtilé a vznešené, že odpustil těmto nebezpečným nepřátelům svým, poněvadž pocházeli od českých matek.“¹²¹ Tato protitáborská strana se po Žižkově smrti rozmáhala a dosáhla takové síly, že „na tom Lipanském poli porazila a zničila stranu táborskou, stranu demokratickou.“

Po boji s cizinci tak musel podle Grégra Žižka bojovat s vnitřním nepřítelem, který byl podle jeho interpretace ještě nebezpečnější. Žižkovi následovníci jsou v Grégrově pojetí chápáni jako zástupci toho nejdemokratičtějšího proudu, kteří bojují s nedemokratickým okolím. To je jednoznačná stereotypizace celé situace, která ale vychází především z palackého pojetí husitů jako demokratů. Žižka a jeho přívrženci, kteří pochází z nižších sociálních vrstev, jsou zde vyzdvihováni jako „správní“ demokraté. Je tomu tak v opozici k vyšším vrstvám a katolictvu, které Grégr považuje za zástupce konzervativního a nedemokratického proudu, navíc jsou podle něj i zbabělí, což ještě prohlubuje jejich obraz jako „morálních odpadlíků“. Jak jsem již řekl, je stereotypizace důležitá při formování jakékoliv identity, avšak v této můžeme spatřovat ještě něco navíc. Konkrétně opět ono dědictví, které nám zanechali husité. Tedy nutnost být na pozoru před šlechtou a katolictvem. Navíc tato stereotypizace Žižkových husitů jako těch „nejlepších demokratů“ je jasnou reaktualizací minulosti do nových kontextů. Minulost se tak přizpůsobuje zájmům přítomné společnosti, v tomto případě zájmům části politické elity.¹²² Žižka by podle Grégra jistě neměl žádný problém porazit své nepřátele uvnitř hnutí, ale nebyl ochotný uchýlit se ke zbytečnému násilí na lidech, kteří jsou součástí jeho národa. Byla to tedy jeho dobrota, která stála za nevyrovnaním se se všemi protivníky.

Převaha, kterou takto postupně získala nedemokratická strana, nakonec podle Grégra vedla od Lipan až pod Bílou horu. Chtěli uvrhnout „prostý lid v poddanost a otroctví a jen sami prováděti panskou zvlášť v národě.“ Mezi těmito bitvami byl podle Grégra velký rozdíl, přestože nepřítel byl podle něj v obou případech stejný, byli to cizozemci, především pak Němci. Na Vítkově však proti němu stál „domácí

---

¹²¹ Tamtéž, s. 2.

¹²² HLAVÁČKA, Milan, Antoine MARÈS a Magdaléna POKORNÁ. *Paměť míst, událostí a osobností: historie jako identita a manipulace*. Praha: Historický ústav, 2011, s. 14.

hrdina Žižka, chudý to rytíř český, muž z lidu českého.“ Také vojsko bylo rozdílné, nejen velitel, „tuto stálo proti nepříteli vojsko Táboritské, vojsko složené z lidu selského, který dobrovolně z pouhé lásky k vlasti a svého přesvědčení táhl v boj.“¹²³

Minulost je zde opěvována a sráží se v heroickou minulost. Je zde adorováno vzepětí národa proti vnějšímu nepříteli, nikoliv vzepětí lidu, který se pouze brání. Lid šel do boje „z lásky k vlasti“, tedy nikoliv z donucení, ale z vědomého chtění bránit „svou vlast“. Obrana vlasti je zde odkazem na fakt, že již lidé tehdejšího věku byli jedním národem a chápali se tak a považovali za nutné bojovat proti vnějšímu nebezpečí. Právě Jan Žižka byl tím stabilizujícím faktorem, jenž dokázal spojit Čechy do jednoho koherentního vojska a porazit nepřítele, který je stále stejný.

Dále si Grégr po vypočítání různých příkoří, která Česká země díky prohře na Bílé hoře zažila, pokládá řečnickou otázku, kdo se bude bít za práva Čechů. Odpovídá, že se nemůžeme na nikoho spoléhat, pouze na sebe. Je podle něj třeba svěřit své vedení lidem, kteří „vyrostli z demokratické půdy lidu českého“. „Tys ztracen, lide český, neobnovíš-li a neočistíš-li v duchu a srdci svém opět veliké ctnosti a vlastnosti, jimiž vyznamenávali se husitští předkové tvoji.“¹²⁴ Jaké to podle něj byly ctnosti? Především vzdání se svého bohatství a „navrácení se k původní jednoduchosti, prostotě a bratrství prvních křesťanů.“ Měly by podle něj zmizet veškeré rozdíly mezi třídami společenskými a nikdo neměl být pánem, ani otrokem, ale všichni měli být „spojeni toliko páskou bratrské lásky. Celý národ měl by býti jedinou rodinou bratří a sester“. V takovém společenství by pak podle něj měl každý být svoboděn ve svém vědomí, přesvědčení a své víře. Tedy by se mělo jednat o svobodu občanskou a náboženskou.¹²⁵

V tomto prohlášení nacházíme identifikaci s minulostí, která je naše, z níž můžeme a musíme čerpat. Každá skupina totiž bere ze své minulosti vysvětlení sebe samé

---

¹²³ Velká národní slavnost na temenu památného vrchu Žižkova. *Národní listy*, 1884, roč. 24, č. 236, s. 2.

¹²⁴ Velká národní slavnost na temenu památného vrchu Žižkova. *Národní listy*, 1884, roč. 24, č. 236, s. 2.

¹²⁵ Tamtéž, s. 2.

a povědomí o sobě. Jedná se o společný majetek zúčastněných. Imaginace národního společenství je odkázána na imaginaci komunity, která sahá do hloubek času.¹²⁶ Grégr zde jasně představuje, že tato komunita zde kdysi existovala a musí na ní býti navazováno a čerpána z ní inspirace a vše dobré, „demokratické“, co přinesla. Nacházíme zde chápání husitů jako symbolu demokracie a překonání stavovských rozdílů, symbolu husitů jako předchůdců sociální rovnosti.¹²⁷

Grégr také říká, že husité svou českou národnost milovali nade vše, což dokazuje tím, že očišťovali česká města od „německého cizáctví ohněm a mečem.“¹²⁸ Toto očišťování pak pomohlo zachránit naši národnost, která by jinak byla ztracena. A zároveň je další ukázkou chápání husitů jako symbolu vojenské zdatnosti a obrany země¹²⁹, jako obrany před nebezpečím nedemokratického německví.

Husité však nejen, že byli podle Grégra nadšeni ze svých myšlenek, ale dokázali je i šířit na bojišti a dokazovali svou statečnost a udatnost tím, že za tyto své myšlenky pokládali životy. Grégr ještě jednou činí výčet vlastností, které jediné dovedou dnešní český národ k vítězství. Těmito vlastnostmi jsou „láska k vlasti a národnosti naší, nadšení pro právo, pravdu a svobodu, mravnost a poctivost povahy, především ale obětavost ráznost a statečnost.“ Všechny tyto vlastnosti se podle Grégra nacházely v osobě Jana Žižky, a proto volá po postavení památníku Janu Žižkovi na Vítkově. „Nechť pne se na bojišti vítkovském obrovská socha hrdiny, tak obrovská a vznešená, jak vznešený a obrovský byl duch jeho, tak skvělá a oslňující, jak skvělá a oslňující byla láska jeho k národu a svobodě. Nechť pne se na tomto místě socha nepřemožitelného Čecha na příklad a ku povzbuzení všem žijícím pokolením národa českého, ale též na postrach všem nepřátelům národa českého.“¹³⁰

---

¹²⁶ ASSMANN, Jan. *Kultura a paměť: písmo, vzpomínka a politická identita v rozvinutých kulturách starověku*. Vyd. 1. Praha: Prostor, 2001, s. 72.

¹²⁷ HLAVAČKA, Milan, Antoine MARÈS a Magdaléna POKORNÁ. *Paměť míst, událostí a osobností: historie jako identita a manipulace*. Praha: Historický ústav, 2011, s. 472.

¹²⁸ Velká národní slavnost na temenu památného vrchu Žižkova. *Národní listy*, 1884, roč. 24, č. 236, s. 2.

¹²⁹ HLAVAČKA, Milan, Antoine MARÈS a Magdaléna POKORNÁ. *Paměť míst, událostí a osobností: historie jako identita a manipulace*. Praha: Historický ústav, 2011, s. 466.

¹³⁰ Velká národní slavnost na temenu památného vrchu Žižkova. *Národní listy*, 1884, roč. 24, č. 236, s. 2.

Husité jsou zde také chápáni jako „otcové“ dobrých vlastností našeho národa, které je třeba pěstovat, pokud se chce český národ stát lepším a dosáhnout svých cílů. Výzvu k postavení pomníku Janu Žižkovi můžeme chápat jako výraz uznání jeho zásluh a úspěchů v boji za národ.¹³¹ O tomto památníku se však zmíním ještě více na dalších řádcích.

Eduard Grégr v tomto bodě ukončil svou řeč, která byla údajně přijata s velkým potleskem a Grégr byl odměněn kyticí růží a gratulací slavnostního komitétu. Na tribunu pak vystoupil starosta Wertmüller a odevzdal jménem žižkovské obce místo k vybudování pomníku Janu Žižkovi a žádal občany o podporování komitétu, jenž bude mít toto budování na starosti.

Po něm se na tribuně objevil MUDr. Zelenka, předseda slavnostního komitétu, který poděkoval za podporu a přijal místo ke zbudování onoho pomníku. Zmínil návštěvu Krakova, kde viděl krásnou mohylu na počest Tadeáše Kosciuszka. Podobně veliký pomník by rád viděl i zde a pronesl, že „národ český nebude předáky své méně ctíti.“¹³² Zelenka chtěl postavit památník podobné velikosti, jako je Národní divadlo. I tato řeč byla přijata s potleskem a oficiální část celé akce tímto skončila a obecenstvo se začalo za zpěvů „Hej Slované“ a „Kde domov můj“ rozcházet. Pak nastala volná zábava. Ve stáncích ozdobených kalichy se točila limonáda a pivo a ve prospěch pomníku byly prodávány různé předměty. Národní listy také poznamenávají, že „každý upřímný národovec prohlížel si místo, kde příští pomník Žižkův bude stát.“¹³³ Ono místo bylo totiž vyznačeno, aby jej každý dobře viděl. Ohledně celkového počtu návštěvníků odhadují Národní listy počet nejméně 40000 lidí.

I Humoristické listy¹³⁴ přináší krátkou zprávu o celé události. Pod titulkem *Po Žižkovské pražské slavnosti* se dozvíme toto. „Krásný průvod, jen co pravda, až se srdce v těle smálo! Každému z nás při něm hned se o těch zlatých časech zdálo.

---

¹³¹ HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009, s. 243.

¹³² Velká národní slavnost na temenu památného vrchu Žižkova. *Národní listy*, 1884, roč. 24, č. 236, s. 2.

¹³³ Tamtéž, s. 2.

¹³⁴ Po Žižkově pražské slavnosti. *Humoristické listy*, 1884, Roč. XXVI., Č. 35., s. 290.

Samý úžas! Kamkoliv jsi udiveně upjal zraky, lidu jako písku v moři, jak když táhnou nebem mraky. Statní muži, čační juni, švarné děvy, zdárné ženy v nepřehledném pestrém šiku zřels tu ladmým seřadění. Prokop Holý, Hus a jiní věrní boží bojovníci vábný původ doplnili s jiskrou v oku, s pýchou v líci. Vrchol všeho překvapení majestátní byl sám Žižka, jemuž dnes zas jako dříve žehná každá česká chýška. Krásný průvod, jen co pravda! Každým coulem historický. Věčná škoda jen, že nebyl při tom Žižka opravdický!!!¹³⁵

4. 3. Karel Hartig a počátky Spolku pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově

Myšlenka nějakým způsobem připomenout a oslavit památku husitského vítězství na vrchu Žižkově se objevila již v 70. letech devatenáctého století. Název Žižkov byl pro osadu na východní straně Prahy úředně povolen 7. srpna roku 1877.¹³⁶ Ulice a náměstí byly pojmenovány po představitelích husitského hnutí a po významných lokalitách. Zastupitelstvo Žižkova se snažilo o zřízení výboru pro vystavění památníku Jana Žižky. Místodržitelství povolilo stanovy spolku až roku 1882 a tak se 17. 7. 1882 v hostinci U Deklarace ustavil spolek a jeho předsedou byl zvolen starosta města Karel Hartig.¹³⁷

Pro Karla Hartiga se ovšem nejednalo o první akci, která měla sloužit jako připomínka husitského vítězství. Již v červenci roku 1869 dal na temeni vrchu Vítkova postavit stožár, na němž chtěl vyvěsit prapor s červeným kalichem. K tomu však nedošlo, jelikož někdo přes noc přerezal vodící lana. Následně byl Hartig vyzván, aby stožár odstranil. To proto, že by mohl působit jako označení lokace, na níž se má konat 15. 8. téhož roku nepovolený tábor lidu.¹³⁸ Tábor lidu se skutečně nekonal, přestože, nebo možná protože, jej provázela velká řada bezpečnostních opatření a stožár byl odstraněn.¹³⁹ Na výroční valné hromadě

---

¹³⁵ Tamtéž, s. 290.

¹³⁶ Sbor pro zbudování Památníku národního osvobození a pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově. Památník národního osvobození. Praha, 1928, s. 10.

¹³⁷ Sbor pro zbudování Památníku národního osvobození a pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově. Památník národního osvobození. Praha, 1928, s. 11.

¹³⁸ MIKOTA, Miroslav. *Karel Hartig a počátky Žižkova v 19. století*. Praha: KLP, 1996, s. 15.

¹³⁹ Tamtéž, s. 16.

Žižkovského sokola v roce 1874 navrhl Karel Hartig postavit Žižkovi na Žižkově pomník a dokonce slavit Žižkův den a to na den vítězství 14. 7., nebo nejbližší neděli po něm.¹⁴⁰ Přes různé návrhy k realizaci nedošlo. Karel Hartig byl také spoluzakladatelem Žižkovského politického spolku Občanská beseda a byl aktivní i v dalších spolcích a iniciativách a je jistě významnou postavou Žižkova konce devatenáctého století.

Aktivity Spolku pro zbudování pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově však přes prvotní nadšení nevedly k velkému posunu. Eduard Grégr sice navrhoval stavbu sochy Jana Žižky, národního hrdiny, ve svém projevu při velké národní slavnosti roku 1884¹⁴¹. Jediné co se však na Vítkově objevilo, bylo několik kaširovaných maket Jana Žižky. Maketu z dílny Roberta Holzera vztyčenou roku 1892 již roku 1901 poničila vichřice.¹⁴² V květnu 1904 se dočteme, že spolek po poslední valné hromadě začíná opět pracovat na svém původním úkolu, tedy na postavení sochy Jana Žižky na vrchu Vítkově. To bylo prý umožněno tím, že „přešlo vedení spolku po tuhém boji opět v ruce zakladatelů jeho, k nimž se přidružily řady mladých a čilých nadšenců.“¹⁴³ Roku 1913 byla vyhlášena soutěž o nejlepší návrh památníku Jana Žižky, trvala až do 31. prosince a její výsledky byly prezentovány od 1. února do 15. března 1914 v průmyslovém paláci. K udělení první ceny však nedošlo.¹⁴⁴ Další postup budování památníku však zastavila první světová válka.

4. 4. Slavnost na Vítkově 30. a 31. července 1904

Od větší veřejné akce na Vítkově uplynulo celých 20 let. Na konci července roku 1904 došlo k obnovení snahy o zbudování pomníku Jana Žižky. Pro získání finančních prostředků a znovuprobuzení zájmu veřejnosti došlo k uspořádání dvoudenní akce, do níž byla zapojena celá čtvrť Žižkov. O plánovaném programu

---

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 18.

¹⁴¹ Více viz předcházející kapitola textu.

¹⁴² GALANDAUER, Jan. *Chrám bez boha nad Prahou: památník na Vítkově*. Praha: Havran, 2014, s. 17.

¹⁴³ Českým vlastencům!. *Národní listy*, 1904, roč. 44, č. 128, s. 2.

¹⁴⁴ ŠESTÁK, Zdeněk. *Jak se ze Žižkova stalo velké město: 1865 - 1914*. Praha: Academia, 2008, 442 - 446.

nás informují *Národní listy*.¹⁴⁵ V sobotu 30. 7. měl být město slavnostně vyzdobeno a osvětleno. Po celé odpoledne i večer měl probíhat slavnostní koncert kolínského Sokola na úpatí hory Vítkova a ve večerních hodinách měl Žižkovem projít slavnostní lampionový průvod. Na závěr průvodu pak mělo dojít k vypálení ohňostroje, jež bude viditelný z celé Prahy.

Druhý den slavnosti měl mít dle programu od 10. hodin svou slavnostní řeč Eduard Grégr, tedy stejný člověk, který pronesl svou řeč o 20 let dříve na stejném místě. Na tento bod, jak se dozvídáme z novin, kladl slavnostní výbor největší důraz, jelikož kromě místní samosprávy se měli slavnosti zúčastnit i někteří poslanci, zástupci církví a další významné osoby. V odpoledních hodinách pak měl projít na vrch Vítkov slavnostní průvod připomínající dobu husitskou. O zábavu mělo být dle programu postaráno celou řadou hudebních vystoupení, atletických a zápasnických závodů a dalších tanečních, divadelních a pěveckých představení.

Podle zpráv, které máme, byl Žižkov zaplaven dekorací a i na samém vrchu bylo vztyčeno několik praporů. Do večerních hodin se shromáždila celá řada osob a čilý ruch panoval až do pozdních večerních hodin.¹⁴⁶

Vrcholem programu byla slavnostní řeč pronesená Eduardem Grégrem v zahradní restauraci na vrchu Vítkově. Slavnostní řeči měl naslouchat dav čítající tisíce osob. Přítomna byla celá řada politických představitelů, například první starosta Žižkova Karel Hartig.¹⁴⁷ Grégrova řeč působila energicky a na první pohled vytváří dojem, že se jedná o nové téma a nikoliv o výzvu, která byla proslovena před dvaceti lety. Grégr se v tomto projevu od toho dvacet let starého v mnohém neliší, jen přidává více protiněmecké rétoriky: „Necht' vznáší se pomník Jana Žižky vysoko nad město Libušino, toto krásné a velkolepé dílo českého ducha, české práce, navždy vyrváno zůstane z rukou Němců a našich jiných nepřátel, že jest a zůstane zlatou, slovanskou matičkou národa československého!“¹⁴⁸ Slavnostní průvod, který se konal v odpoledních hodinách téhož dne, se také setkal s velkým ohlasem. Na jeho

---

¹⁴⁵ Žižkův pomník na Žižkově. *Národní listy*, 1904, roč. 44, č. 207, s. 2.

¹⁴⁶ Ve prospěch Žižkova pomníku na vrchu Žižkově. *Národní listy*, 1904, roč. 44, č. 210, s. 3.

¹⁴⁷ Ve prospěch sbírek na Žižkův pomník na Žižkově. *Národní listy*, 1904, roč. 44, č. 211, s. 1.

¹⁴⁸ Ve prospěch sbírek na Žižkův pomník na Žižkově. *Národní listy*, 1904, roč. 44, č. 211, s. 2.

konci mohlo být podle Národních listů na vrcholu Vítkova okolo 30000 osob ze Žižkova, ale i sousedních měst.¹⁴⁹

---

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 2.

5. Meziválečné období 1918 – 1939

Po vzniku Československé republiky v roce 1918 dochází k proměně vnímání husitské tradice. Husitství se dostává do popředí jako součást státní ideologie. Husitství bylo považováno za nejslavnější etapu českých dějin a za předobraz boje za samostatnost.¹⁵⁰ První československý prezident T. G. Masaryk se k husitské tradici přihlásil svým prohlášením „Tábor je náš program a tomu programu zůstaneme věrni.“¹⁵¹ Nově vznikla i Církev československá husitská, jenž měla být národní alternativou ke katolické církvi a podpořit státní ideologii nově vzniklé republiky. Čechové se měli „odhlásiti“ od církve římskokatolické a přihlásit se k církvi československé. Toto přihlášení se mělo značit svobodu vlastního svědomí a mravní povznesení národa.¹⁵²

Po první světové válce došlo také k promíšení husitské tradice s odkazem legionářských bojovníků.¹⁵³ Na mnoha míst bojiště první světové války docházelo k vytváření jednotek, které bojovaly na straně armád Dohody, avšak pod praporem Československého státu. Jednalo se o takzvané legionáře. Ve znacích a v názvech řady legií nalezneme celou řadu husitských symbolů. Uvedme například 1. československý pluk Mistra Jana Husa. Na legionářských praporech a uniformách nalezneme například kalichy, či palcáty.¹⁵⁴ Vzhledem k etablování husitské tradice jako součásti státní ideologie není tudíž překvapivé, že se legionáři vraceli do vlasti jako novodobí husité.

Vladimír Roubal v časopise *Jas* k tomuto tématu píše následující „v pravnicích husitských válečníků ožila znovu jejich chrabrost, odvaha, znovu vstaly jejich prapory, zase ožily zbraně, které se staly postrachem nepřátel. Po staletích

---

¹⁵⁰ GALANDAUER, Jan. *Chrám bez boha nad Prahou: památník na Vítkově*. Praha: Havran, 2014, s. 29.

¹⁵¹ MASARYK, Tomáš Garrigue, Vojtěch FEJLEK a Richard VAŠEK, ed. *Cesta demokracie. I, Projevy, články, rozhovory 1918-1920*. 5. vyd. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2003, s. 20.

¹⁵² PEKAŘ, Josef. O nové církvi československé. *Národní politika*. 1920, 38.(13), 1. a také *Druhý život husitství*. Praha: Národní muzeum, 2016, s. 16.

¹⁵³ KOŘALKA, Jiří. Tábor: realita, mýtus, symbolika. In: HLAVAČKA, Milan, Antoine MARÈS a Magdaléna POKORNÁ. *Paměť míst, událostí a osobností: historie jako identita a manipulace*. Praha: Historický ústav, 2011, s. 467 - 468.

¹⁵⁴ GALANDAUER, Jan. *Chrám bez boha nad Prahou: památník na Vítkově*. Praha: Havran, 2014, s. 28.

uvědomují si zase naši chlapci význam vojenské síly, navazují vědomě na slavnou tradici husitskou a se jménem Jana Žižky jdou jejich šiky od vítězství k vítězství. Nakonec přinášejí na svých štítech ujařmenému národu svobodu. Tak je spojena doba husitská se slavnými boji našich legií. Snad proto také vznikla ta myšlenka spojit i pomník Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově s památkou boje za svobodu v době světové války a postaviti zde památník, který by připomínal nejen slavnou dobu Žižkovu, nýbrž i boje, práce a snažení generace dnešní.“¹⁵⁵

5. 1. Stavba Památníku osvobození a pomníku Jana Žižky

Stavba památníku na Vítkově dostala v nové republice nový rozměr. Kromě oslavy husitského vítězství měl památník nově oslavit i tradici legionářskou. V červnu roku 1920 proběhl v Praze všesokolský slet a v rámci jej a dalších oslav, které byly naplánované, mělo dojít i k položení základního kamene k Žižkovu památníku na Vítkově. Dne 28. června roku 1920 vyrazil průvod od žižkovské radnice směrem k vrchu Vítkovu. Ubíral se po stejné trase jako průvod, který se odehrál roku 1884, ten jsem podrobněji rozebral v předcházející části svého textu. Na Vítkově již čekali pod prapory Čech, Moravy, Slezska a Slovenska účastníci aktu. Mimo jiné prezident Masaryk, ministerský předseda Vlastimil Tusar, či šéf francouzské vojenské mise v Československu, generál Pellé, zástupci rady spolků a sokolských jednot a mnoho dalších osob.¹⁵⁶

Základní kámen věnovalo město Tábor a první poklep provedl prezident republiky Masaryk. Slavnostní projev pronesl Karel Kramář, předseda první vlády nově vzniklé republiky. Prohlásil v něm legionáře za důstojné potomky husitství a prohlásil, že Žižkův pomník představuje kromě symbolu válečného umění i symbol české nepoddajnosti a národní hrdosti.¹⁵⁷

---

¹⁵⁵ Památník národního osvobození na vrchu Žižkově. *Jas*, 1930. roč. 4, č. 6 s. 2 – 3.

¹⁵⁶ GALANDAUER, Jan. *Chrám bez boha nad Prahou: památník na Vítkově*. Praha: Havran, 2014, s. 31.

¹⁵⁷ „Naši legionáři ukázali se důstojnými potomky husitů. Jsme šťastní, že dali svým plukům jména Mistra Jana a Jana Žižky, pod jejichž praporem šli do boje. Věděli, že čeká je buď smrt, nebo vítězství a zaslouží proto, aby položili věnec na pomník Žižkův, jenž není nám jen symbolem jeho válečných činů, ale také české nepoddajnosti a české hrdosti.“ Slavnostní položení základního kamene k pomníku Žižkovu. *Národní listy*, 1920, roč. 60, č. 177, s. 3.

Rada hlavního města Prahy ve svém pamětním listě vydaném u příležitosti položení základního kamene k Žižkovu památníku vysvětlovala, jaký význam měl Jan Žižka a husitství pro vznik Československa a jaký význam tak bude mít Žižkův památník na Vítkově. Podle názoru rady je třeba, aby lidé nezapomněli, jakých činů dosáhl Jan Žižka na Vítkově a stále si mezi sebou a i dalším generacím předávali úctu k tomuto místu.¹⁵⁸ Památník husitského vojevůdce vystupuje v očích rady jako symbol „národní jednoty“, která zabránila, aby „srdce země, město vědění a matka pravda, nejúčinnější působiště svatého Mistra Jana Husa, bylo vyvráceno zlostí a záští křižáků.“¹⁵⁹ Podle rady je důležité připomínat husitskou tradici i budoucím generacím. Tyto ideály totiž podle ní vzbudily zápal v celé řadě lidí, kteří zasvětili v bojích první světové války svou obětavost a vydobyli ztracenou svobodu národu.¹⁶⁰ Poslání pomníku je podle rady připomenou vlastností, kterými oplýval Jan Žižka, tedy „národní českou ryzost a poctivost, věrnost a statečnost.“¹⁶¹

Slavnostní položení základního kamene pomníku jasně ukázalo, že už není Žižkův památník jen záležitostí husitské minulosti. Je naopak vidět, že dochází k propojení husitské tradice s tradicí legionářskou. Památník tak bude oslavovat kromě slavné minulosti i slavnou přítomnost hrdinů protirakouského odboje.

Nový význam památníku se odrazil i na valné hromadě Spolku pro zbudování Žižkova pomníku. Došlo ke spojení s Památníkem osvobození, tedy s institucí, která se zabývala dějinami vzniku Československa v letech 1914 – 1918. Tak vznikl Sbor pro zbudování Památníku národního osvobození a pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Vítkově. Účelem sboru bylo vybudovat na Žižkově Památník národního osvobození, skládající se z pantheonu a mauzolea s pomníkem Jana Žižky a z budov muzejních a archivních.¹⁶²

---

¹⁵⁸ Je svatou povinností lidí, aby paměť mužů zasloužilých, kterou z minulosti přejali, nejen uchovali, nýbrž i rozmnožovali a stále si skutky jejich předvádějící před oči, také na to pamatovali, že se úcta jejich musí státi ve prospěch národa dědictvím pokolení budoucích.“ U vigilii Žižkova svátku. *Národní listy*, 1920, roč. 60, č. 175, s. 3.

¹⁵⁹ U vigilii Žižkova svátku. *Národní listy*, 1920, roč. 60, č. 175, s. 3.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 3.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 3.

¹⁶² GALANDAUER, Jan. *Chrám bez boha nad Prahou: památník na Vítkově*. Praha: Havran, 2014, s. 37.

Ještě před spojením obou institucí byla vyhlášena veřejná soutěž na stavbu Památníku osvobození a pomníku Jana Žižky na Vítkově s datem uzávěrky 30. listopadu 1923. Předložené návrhy však komisy neoslovily natolik, aby udělila první cenu vítěznému návrhu. Druhé místo v soutěži získal návrh s názvem Akropolis z dílny architektů Dryáka a Štipla a sochaře Brůhy. Architektonická část tohoto návrhu byla doporučena k výstavbě, avšak na Žižkův pomník měla být vypsána nová soutěž.¹⁶³ Že byla výstavba na Vítkově společenským tématem, dokládá i ukázka modelů všech návrhů, které se o vítězství v soutěži ucházely. K vidění byla v žižkovské radnici. Podle Národní politiky byla úprava podoby hory Vítkov velice důležitá. „Otázka, jak bude vypadat v definitivní úpravě hora Žižkov, náleží v rámci formového vývoje Velké Prahy k věcem nejdůležitějším, neboť příkrý tento vrch vládne partiím města plochým, takže jeho funkce osvěžující je tu významnější než analogická funkce Nebozízku.“ Kromě tohoto je dle autora článku Vítkov „vražen je do města jako hotové paradoxon a tím více třeba pozornosti, aby se umělým zpracováním nestal nevkusem.“¹⁶⁴

Přes proběhnuvší soutěž nebyl žádný z návrhů realizován a vypsána tak byla nová soutěž. Ta byla vyhlášena s datem uzávěrky 30. října 1925. První cenu udělila porota návrhu Jana Zázvorky. Jeho návrh byl také doporučen k realizaci. Porota především ocenila, že autor jasně oddělil funkce, které se od památníku očekávaly. Legionářské muzeum a archiv byly umístěny na úpatí Vítkova a na temeni byl umístěn památník s mauzoleem a prostory pro smuteční obřady i pohřbívání.¹⁶⁵

5. 2. Zahájení stavby památníku

Stavba památníku započala 8. listopadu 1928. Nutno říci, že zahájení stavby se dlouho oddalovalo i přes vybraný vítězný projekt. Na toto téma najdeme i kritické hlasy, které se ptají, proč nezačala stavba mnohem dříve.¹⁶⁶ Dalším otazníkem

---

¹⁶³ Soutěže. *Volné směry*, 1923-24, roč. 22, č. 1, s. 224. Dále např. *Časopis československých architektů*, 1924, roč. 22, č. 9-12, s. 220 a *Staviteleské listy*, 1923, roč. 19, č. 24, s. 338.

¹⁶⁴ Výstava návrhů na Žižkův pomník a památník Osvobození. *Národní politika*, 1923, roč. 41, č. 353, s. 2.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 38 – 41.

¹⁶⁶ Kdy bude započato se stavbou Památníku Odboje? *Družina československých legionářů*, 1927, roč. 8, č. 5, s. 3.

zůstává, proč bylo vybráno datum bělohorské porážky, můžeme spekulovat. V Národním osvobození se dočteme, že tomu tak je proto, že vítězný odboj odčinil tragické následky bělohorské porážky.¹⁶⁷ V 11.15 přijel na slavnostně vyzdobený Vítkov prezidentův vůz. Na vrcholu již byli představitelé vlády, členové legionářské obce i členové Sokola.¹⁶⁸ Slavnostní řeč pronesl ministr zahraničí Dr. Edvard Beneš. Ten zdůraznil, že své přání, aby se památník spolupodílel na vytváření „veliké osvobozené tradice,“ tedy připomínky událostí, které se děly za první světové války a vedly ke vzniku Československé republiky.¹⁶⁹

Beneš ve svém projevu věnuje značný prostor poučení o tom, že památník by neměl zkreslovat dějiny. Památník podle něj musí ukazovat minulost, jaká byla, ukazovat úsilí vynaložené ke vzniku samostatného státu, ale i chyby minulých generací.¹⁷⁰ Po několika dalších projevech byla slavnost ukončena chorálem, Kdož jste Boží bojovníci a stavba byla oficiálně zahájena. Slavnostní otevření památníku byla plánováno na den výročí vzniku Československé republiky 28. října 1938. Slavnost se však již nekonala, vzhledem ke změně politických poměrů ve státě. Stavba se však nezastavila a některé dokončovací práce pokračovali nějakou dobu ještě za druhé republiky po 15. březnu 1939.¹⁷¹

5. 3. Spory o jezdeckou sochu Jana Žižky na Vítkově

Veřejná soutěž o stavbu Žižkovy jezdecké sochy na Vítkově byla vyhlášena roku 1927, avšak ani zde se komise nerozhodla udělit první cenu. K zahájení realizace

---

¹⁶⁷ Stavba Pantheonu a mausolea Památníku nár. osvobození slavnostně zahájena. *Národní osvobození*, 1928, roč. 5, č. 311, s. 4.

¹⁶⁸ GALANDAUER, Jan. *Chrám bez boha nad Prahou: památník na Vítkově*. Praha: Havran, 2014, s. 43 - 47.

¹⁶⁹ „A tak, budujeme-li dnes ve stínu Žižkova pomníku Památník odboje, jeho Pantheon a Mausoleum, jeho archiv a museum, připravujeme sice soud budoucnosti nad sebou samými, ale především klademe základy veliké tradice národní, přidáváme nové prvky své národní osobnosti, spoluvytváříme individualitu svého národa jako celku pro další budoucnost.“ Řeč dra Beneše při slavnostním zahájení stavby Pantheonu. *Národní osvobození*, 1928, roč. 5, č. 311, s. 3.

¹⁷⁰ „tím památník ten bude navazovat na naši minulost a připomínati, kdy a jak jsme v minulosti provedli chyby, jež způsobily ztrátu naší samostatnosti.“ Bude připomínati nám všem všechnu tu těžkou a vytrvalou práci posledních tří století a zejména století obrozeneckého, jež připravovala naši revoluci za války.“ Tamtéž, s. 3.

¹⁷¹ GALANDAUER, Jan. *Chrám bez boha nad Prahou: památník na Vítkově*. Praha: Havran, 2014, s. 62 - 65.

stavby došlo až roku 1931, kdy byl za autora sochy vybrán Bohumil Kafka. Umělec postupně předal v letech 1935 a 1936 návrhy podoby koně a postavy Jana Žižky.¹⁷² Vše probíhalo v pořádku až do května roku 1937. Tehdy senátor Udržal vyslovil nesouhlas s podobou návrhu jezdecké sochy. K němu se přidal místopředseda Spolku pro zbudování památníku Kostrakiewicz. Jádrem sporů byla pře o podobu koně, na němž Žižka seděl a také zbraně, kterou třímal v ruce. Spolek pro postavení Žižkova pomníku jim dal za pravdu a dočasně pozastavil práce na modelu sochy.¹⁷³ Spor přerostl až do situace, kdy byla vytvořena rozhodčí komise a ta rozhodla 13. 1. 1938, že sochař Bohumil Kafka může dále pokračovat v pracích a nemá již dále být rušen.¹⁷⁴ Dokončení prací se bohužel však v období první republiky nedočkáme.

---

¹⁷² GALANDAUER, Jan. *Chrám bez boha nad Prahou: památník na Vítkově*. Praha: Havran, 2014, s. 66 – 68.

¹⁷³ Spor o žižkovu sochu určenou pro památník osvobození bude řešit zvláštní komise znalců, které mají jmenovat všechny spolky čs. výtvarníků. Socha je prací prof. Kafky, ale Sbor pro postavení Památníku není s jejím pojetím spokojen. Z kulturního světa. *Národní politika*. 1937, roč. 55, č. 283, s. 5.

¹⁷⁴ GALANDAUER, Jan. *Chrám bez boha nad Prahou: památník na Vítkově*. Praha: Havran, 2014, s. 68 – 72.

6. Vítkov za nacistické okupace

Německé okupační síly nebyly nakloněny ideologii předválečné Československé republiky a v žádném případě nepodporovaly její legionářskou tradici. Naopak legionáři byli perzekuováni a místa spojená s jejich odkazem byla ničena.¹⁷⁵ Památník na Vítkově však nebyl příliš v zájmu okupantů. Naopak pracovníci Sboru pro zbudování památníku měli až do atentátu na Heydricha přístup do prostor památníku. Rozhodli se tak zachránit co jen bylo možné. Mnoho památek ukryli, další zakryli a co bylo možné, to odvezli. Došlo například k zamaskování plastik Maxe Švabinského, či k odnesení celé řady bronzových plastik.¹⁷⁶ Budova památníku byla obsazena Wehrmachtem po listopadu 1942 a v rámci totální války začali zabavovat vše, co bylo možné. Došlo například k odcizení většiny kovových součástí budovy, k rozebrání oken, či vrat a ke zničení mramorové dlažby. Památník nebyl poničen ani boji, které probíhaly v květnu 1945 v ulicích Prahy, ani nálety armád. Škoda na budovách byla po válce odhadnuta na 3120000 předválečných korun.¹⁷⁷

---

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 90.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 94 – 96.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 96 – 97.

7. Vítkov po druhé světové válce

Po roce 1945 byl československý stát obnoven. Legionáři však již nezaujímalí stejné postavení ve společnosti jako po roce 1918. Již nebyli tak významnou složkou státní ideologie. Stát se nacházel v jiné politické konstelaci a měl jinou národnostní a politickou strukturu. Stejně tak věkový průměr legionářů stoupal. Poměr společnosti k legionářům se proměňoval. Komunistická strana pohlížela na legionáře nejednoznačně. Na jedné straně se jednalo o účastníky bojů na straně imperialistické Dohody a zároveň jejich anabáze byla pokládána za protisovětskou akci.

Na druhé straně považovali českoslovenští komunisté první i druhou světovou válku za boj s odvěkým německým nepřítelem a boje legií za vnímali jako boj po boku slovanských bratrů.¹⁷⁸

Prvním politikem, jehož ostatky se objevily v památníku na Vítkově, se stal Edvard Beneš, zemřel 3. září 1948. Již 6. září se jeho tělo objevilo v památníku na Vítkově. Následujícího dne u něj procházel dnem i nocí zástup lidí. Poté bylo jeho tělo přeneseno do budovy Národního muzea.¹⁷⁹

7. 1. Husitská tradice a komunistická ideologie

Po únoru 1948 se k moci dostala plně komunistická strana a to znamenalo i změny ve státní ideologii. Přestože nejdříve komunisté hledali paralely mezi legionářským odbojem a odbojem protinacistickým, postupně docházelo ke změnám ve výkladu minulosti. Upozadily se například boje na západní frontě ve prospěch bojů na východě. Změnami prošlo i vnímání husitského období. V prvních letech po únorovém převratu se husitství stalo jedním z nejvíce užívaných prvků státní ideologie. Za pomoci mnoha kampaní se snažil

---

¹⁷⁸ GALANDAUER, Jan. *Chrám bez boha nad Prahou: památník na Vítkově*. Praha: Havran, 201, s. 108.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 116.

komunistický režim využít husitství ke své legitimizaci. Náboženské aspekty byly potlačeny a husitské hnutí bylo často zobrazováno jako předchůdce komunismu.¹⁸⁰

Výstavba socialismu v tomto smyslu znamenala realizaci snah a cílů z 15. století, které sice nebyly uskutečněny, ale byly v národních dějinách vždy přítomny. Únorový převrat byl vyústěním snažení pracujícího lidu národních sil.¹⁸¹ Husitství se dostalo dokonce i do ústavy z května roku 1948. Husitství zde bylo interpretováno jako záležitost politická a sociální. Přítomnost odkazu na husitství poskytuje ústavě zvolenou identitu pokračovatelů husitské tradice.¹⁸²

Velice dobře to můžeme pozorovat z popisu krátkého filmu z dílny Vojenského filmového ústavu, který se jmenoval Jan Žižka na Vítkově. V něm se dočteme mimo jiné, že film „seznamuje nás se stavbou památníku, historií slavné bitvy, kde husitští bojovníci vedení Janem Žižkou z Trocnova, dokázali porazit mnohonásobnou přesilu Zikmundových křižáků. Ukazuje slavnostní odhalení pomníku, uložení ostatků neznámého vojína od Dukly, aby tak na paměť budoucím pokolením bylo symbolizováno spojení nejlepších revolučních tradic našeho lidu.“

Dále se dozvíme, že „husité měli zbraň, kterou křižáci mít nemohli, pravdu a touhu po svobodě a spravedlnosti. Pomník je nejen důkazem mistrovství našich umělců, ale i mistrovství práce našich dělníků. V den slavnostního odhalení pomníku byly do kolumbária pod sochou pietně uloženy ostatky vojína od Dukly. Tím byla naše revoluční minulost spojena s naší revoluční přítomností. Socha Jana Žižky stojí jako památník slavné minulosti i přítomnosti našeho lidu, jako výstraha všem nepřátelům pokroku.“

Autoři tohoto snímku nám podhalí i jeho poslání. Tím je, že husitství a husitská revoluce, kdy se český lid postavil na obranu své pravdy a práv, to je klenot naší

---

¹⁸⁰ *Druhý život husitství*. Praha: Národní muzeum, 2016, s. 25.

¹⁸¹ RANDÁK, Jan. *V září rudého kalicha: politika dějin a husitská tradice v Československu 1948-1956*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015, 84 - 85.

¹⁸² „Češi a Slováci, dva bratrské národy, členové velké rodiny Slovanstva, žili již před tisícem let společně v jednom státě a společně přijali z východu nejvyšší výtvar tehdejší vzdělanosti - křesťanství. První v Evropě pozdvihli v husitské revoluci na své prapory myšlenky svobody mínění, lidovlády a sociální spravedlnosti.“ Ústavní zákon ze dne 9. května 1948 [online]. [cit. 2017-05-10]. Dostupné z: http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1948.html.

historie. V postavě Jana Žižky, moudrého a pevného vůdce, vidíme ztělesnění této tradice. Spojení památníku Jana Žižky a hrobu Neznámého vojína ukazuje spojení husitské revoluce a osvobozovacích bojů i revoluci současnou.“ Celý snímek měl 15 minut a za jeho režii i střihem stojí štábní kapitán J. Zima.¹⁸³ Husité jsou zde předkládáni za přímé předchůdce současníků a probíhajících revolučních změn ve společnosti a v politice.

Zdeněk Nejedlý v roce 1946 přišel s novým pojetím smyslu českých dějí. Navazoval na svoje staré názory a ztotožňoval se s nadosobním řádem, který podle něj panoval v dějinách. České národní tradice vnímal jako tradice lidové a revoluční se silným sociálním prvkem. Nositelem těchto tradic podle něj byly lidové vrstvy a v moderní době dělnictvo. Komunisté byli podle něj hluboko zasazeni do vývoje národa a dle jeho názoru jednali v souladu s potřebami lidí. Komunisté se tímto stali pokračovateli a dědici těch nejlepších a nejnáročnějších snah a tužeb lidových vrstev a tím i té nejlepší složky národa.¹⁸⁴

Česká historie je podle něj v mezinárodním kontextu výlučná. Její výjimečnost spatřoval v její vyhraněné tradici. Vyzdvihoval husitskou tradici, která je podle něj v lidu stále živá. To je dle něj něco zcela jedinečného. V období mezi husitstvím a národním obrozením spatřoval období „temna.“¹⁸⁵

Nejedlý vyzdvihoval husitskou a obrozeneckou tradici. Husitství a národní obrození dle něj utvářely český národní charakter. K jeho aktualizaci historie uveďme, že spatřoval přímou linii mezi husity a komunisty. „Dnes by Hus byl hlavou politické strany a jeho tribunou by nebyla kazatelna, ale pražská Lucerna, nebo Václavské náměstí. A jeho strana by byly velmi blízká – o tom můžeme být přesvědčeni – nám, komunistům.“¹⁸⁶ Svými výroky jednoznačně propojil ideologickou tezi, že husitství stojí v čele historie, ke které je potřeba se v nově obnoveném státě odkazovat a na kterou je třeba navazovat. Důležité je i propojení

---

¹⁸³ *Filmový přehled*, 1952, č. 18, s. 5-6.

¹⁸⁴ KŘEŠTAN, Jiří. *Zdeněk Nejedlý: politik a vědec v osamění*. Praha: Paseka, 2012, s. 327.

¹⁸⁵ Tamtéž, s. 328.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 327.

komunistů s husity. Komunisté jsou podle něj pokračovateli husitských tradic a mají tak přirozeně stát v čele národa.

7. 2. Odhalení pomníku Jana Žižky

Je dobré si uvědomit, že u památníku stále nestojí jezdecká socha Jana Žižky. Návrh, jehož idea je na světě už od devatenáctého století stále nedošel konečné realizace. Sádrový model jezdecké sochy byl Bohumilem Kafkou připraven již za okupace. V červenci roku 1946 byl předán do umělecké slévárny v Karlíně. Práce na odlitku trvala 4 roky a ve své konečné podobě byl 9 metrů vysoký, 10 metrů dlouhý a 5 metrů široký.¹⁸⁷ K jeho odhalení došlo slavnostně 14. července 1950 v den 530. výročí bitvy na vrchu Vítkově. Při této příležitosti se shromáždila celá tehdejší vláda v čele s předsedou vlády Antonínem Zápotockým. Projev při slavnostním odhalení přednesl ministr národní obrany Alexej Čepička. Z jeho projevu je patrné, že husitství považoval za vrchol českých dějin, revoluční boj proti útlaku a za hnutí usilující o nápravu společenského řádu. Poukazoval na pokračování husitských ideálů skrze komunistickou vládu a na pokračování odkazu Jana Žižky „...zato dnes po svržení vlády vykořisťovatelů, byly vytvořeny všechny podmínky, aby naše lidově demokratická armáda se přihlásila k Žižkově odkazu...Hrdá socha předního husitského bojovníka, která se tyčí nad Prahou, je také důkazem toho, že každá velká doba nachází a tvoří si vůdce...¹⁸⁸

7. 3. Rodí se proletářský pantheon

Legionářská tradice nebyla po únoru 1948 v čele oficiální státní ideologie. Ke slovu se dostala nová interpretace dějin. U příležitosti IX. sjezdu KSČ v květnu 1949 došlo k uspořádání „Výstavy dějin revolučních bojů“ na úpatí Vítkova. V listopadu 1950 podalo kulturně – propagační oddělení ÚV KSČ návrh, aby se z této výstavy stal základ pro vědecký ústav výzkumu dějin KSČ a aby

---

¹⁸⁷ GALANDAUER, Jan. *Chrám bez boha nad Prahou: památník na Vítkově*. Praha: Havran, 2014, s. 133.

¹⁸⁸ Tamtéž, s. 138.

v prostorách památníku vzniklo muzeum.¹⁸⁹ Tento ústav nakonec budovu památníku pod Vítkovem neobsadil.

V březnu roku 1951 informuje ředitel Ústavu dějin KSČ Jindřich Veselý vedoucímu kulturního a propagačního oddělení Gustavu Barešovi dopis s prosbou o řešení následujících problémů. A. Problém nutného přejmenování Památníku osvobození na nějaké vhodnější jméno, které nebude připomínat legionářskou tradici. B. Rozhodnutí, které osobnosti KSČ budou v památníku pochovány, C. odstranění některých legionářských motivů v prostorách a za D. rozhodnutí, kdo se o památník bude starat. Je tedy jisté, že v této době již bylo v nějaké podobě rozhodnuto o přebudování památníku na pohřebišť komunistických elit.¹⁹⁰

15. května 1951 došlo ke slavnostnímu otevření nové podoby památníku. Přítomni byli členové vlády, prezident republiky i další členové diplomatického sboru. Do čtyř připravených urn byl uložen popel Bohumila Šmerala, Josefa Hakena, Bohuslava Vrbenského a S. K. Neumanna. Urny byly uloženy v kolumbáriu a komunistický památník byl slavnostně otevřen.¹⁹¹

7. 4. Mauzoleum Klementa Gottwalda

Prezident republiky Klement Gottwald zemřel náhle 14. března 1953. Jeho pohřeb o dva dny později byl významnou událostí pro vedení země i pro celou tehdejší společnost. Smuteční aktivity probíhaly po celé republice. Samotný pohřeb začal ve Španělském sále Pražského hradu a účastnili se jej nejvyšší autority země i představitelé dalších států. Obřad byl zakončen ve vítkovském památníku ve večerních hodinách. Rakev s ostatky byla uložena do obřadní síně a událost byla ukončena výstřely z děl.¹⁹²

---

¹⁸⁹ GALANDAUER, Jan. *Chrám bez boha nad Prahou: památník na Vítkově*. Praha: Havran, 2014, s. 139.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 141 – 143.

¹⁹¹ MALÝ, Ivan. *Památník na Vítkově. Hledání národní paměti v labyrintu státní ideologie*. In: ŠUSTROVÁ, Radka a Luba HÉDLOVÁ. *Česká paměť: národ, dějiny a místa paměti*. Praha: Academia, 2014, s. 341 – 342.

¹⁹² GALANDAUER, Jan. *Chrám bez boha nad Prahou: památník na Vítkově*. Praha: Havran, 2014, s. 183.

Rozhodnutí o zřízení mauzolea Klementa Gottwalda přišlo bezprostředně po jeho úmrtí. Balzamovacími pracemi byly pověřeni sovětští odborníci a přestavbu budoucí smuteční síně, včetně vzniku dalších potřebných prostor pro technické zázemí měl na starosti ministr národní obrany Alexej Čepička. Balzamování těla i stavební práce byly v Národním památníku na Vítkově dokončeny v listopadu 1953. Mauzoleum bylo veřejnosti zpřístupněno v prosinci téhož roku.¹⁹³ Vznik mauzolea vyvolával rozporuplné reakce ze stran veřejnosti i ve straně samotné, šířily se například zvěsti o špatné balzamifikaci těla. Pro stranické vedení však byl vznik mauzolea prostředkem k posílení oslabené legitimacy a cestou k vyrovnání se s odchodem uctívaného předsedy.¹⁹⁴

Komunistická strana začala mauzoleum využívat jako nástroj posílení prestiže v zahraničí i jako nástroj domácí ideové politiky. Ke vzniku mauzolea vychází poštovní známky s Klementem Gottwaldem a u prezidentovi rakve se střídala řada zahraničních delegací i domácích návštěvníků.¹⁹⁵

V dubnu 1956 došlo ke změnám ve vedení strany a z vrcholných funkcí KSČ byl odvolán Alexej Čepička. Mauzoleum tak přišlo o hlavního garanta v oblasti politiky a ideologie. V červnu 1957 bylo tělo převlečeno z vojenské uniformy do civilního obleku, na znamení odklonu od militární politiky. Mauzoleum Klementa Gottwalda pomalu přišlo o své výsadní postavení v kultu osobnosti a v budování stranické ideologie. Dne 20. března 1962 došlo k usnesení politického byra ÚV KSČ o zpopelnění těla Klementa Gottwalda. K němu došlo v červnu téhož roku. Jeho mauzoleum bylo zrušeno a budova přešlo pod správu ministerstva kultury. V říjnu roku 1962 byl Gottwaldův popel uložen do slavnostní síně Památníku na Vítkově.¹⁹⁶

---

¹⁹³ VACÍN, Luděk. Od "poutního místa" k zařízení, které "neodpovídá citění našeho lidu": proměny postoje KSČ k mauzoleu K. Gottwalda v letech destalinizace. In: *Československo v letech 1954-1962*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015, s. 425.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 425 – 426.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 427 – 428.

¹⁹⁶ GALANDAUER, Jan. *Chrám bez boha nad Prahou: památník na Vítkově*. Praha: Havran, 2014, s. 215 - 233.

Za zmínku jistě stojí i počet návštěvníků mauzolea Klementa Gottwalda mezi lety 1954 – 1958.

1954 – 361400

1955 – 233700

1956 – 147570

1957 – 187798

1958 – 170558.¹⁹⁷

7. 5. Období mezi lety 1962 – 1989

Po zrušení mauzolea Klementa Gottwalda došlo ke značnému odlivu pozornosti od Památníku na Vítkově. Památník se stal především pietním místem komunistického režimu a oslav úspěchů komunistické strany.¹⁹⁸ Ta jej stále využívala ke slavnostnímu ukládání těl stranických soudruhů. Jednalo se o osoby, které se zasloužily o rozvoj komunistické strany v předválečném období, i o osoby, jež byly bez odbojové minulosti a vynikaly funkcemi ve státním aparátu. O uložení jednotlivých kandidátů rozhodovalo předsednictvo ÚV KSČ po důkladném zvážení. K jednotlivým kandidátům se zachovaly stručné charakteristiky. Do konce roku 1989 nalezlo na Vítkově svůj konečný odpočinek téměř 50 osob.¹⁹⁹

Kromě výše zmíněného je však třeba přiznat, že památník značně ztratil na svém významu a symbolické hodnotě pro komunistický režim.

---

¹⁹⁷ Tamtéž, s. 207.

¹⁹⁸ MALÝ, Ivan. Památník na Vítkově. Hledání národní paměti v labyrintu státní ideologie. In: ŠUSTROVÁ, Radka a Luba HÉDLOVÁ. *Česká paměť: národ, dějiny a místa paměti*. Praha: Academia, 2014, s. 345.

¹⁹⁹ GALANDAUER, Jan. *Chrám bez boha nad Prahou: památník na Vítkově*. Praha: Havran, 2014, s. 254 – 259.

8. Hrob neznámého vojína

Myšlenka zřídit hrob neznámého vojína není dílem čistě dvacátého století. Její předchůdce bychom našli už ve století devatenáctém a původ tohoto fenoménu můžeme hledat už v období Francouzské revoluce.²⁰⁰ Neznámý voják měl být pro současníky symbolem cílů a hodnot. Neznámí padlí formovali a posilovali národní identitu společností. Tím, že skupina udržovala „své“ padlé v kolektivní paměti, docházelo k jejímu sblížení se.²⁰¹ První hroby neznámých bojovníků po první světové válce vznikaly ve Velké Británii a Francii. Za jejich vybudováním stála kromě výše zmíněného i snaha o překonání anonymity plynoucí z masového zabíjení na frontách světové války. Ostatky anonymního bojovníka symbolizovaly ohromné ztráty na životech.²⁰²

Ve Francii byl neznámý voják určen složitým procesem, který měl zaručit, že bude vybrán skutečně anonymní voják bez bližší sociální, politické, náboženské či regionální charakteristiky. Vybráno bylo tělo padlého u Verdunu a to bylo převezeno do hrobu zřízeného pod Vítězným obloukem.²⁰³

Britové vyzdvihli v různých částech Francie těla 6 bojovníků, z nichž bylo vojenským důstojníkem vybráno jedno tělo. To bylo převezeno do Westminsterského opatství a tam uloženo.²⁰⁴

Hroby neznámých vojáků vznikaly i v dalších zemích, jež se účastnily první světové války. Konkrétní podoba hrobu vždy vycházela z tradic a politické situace jednotlivých zemí.

Československo se také rozhodlo zřídit hrob neznámého vojína. Počátkem června 1922 odcestovala komise představitelů ministerstva obrany do Zborova. Zadáni

---

²⁰⁰ RANDÁK, Jan. Hrob Neznámého vojína a národní paměť – nástin problematiky. In: HLAVAČKA, Milan, Antoine MARÈS a Magdaléna POKORNÁ. *Paměť míst, událostí a osobností: historie jako identita a manipulace*. Praha: Historický ústav, 2011, s. 291.

²⁰¹ Tamtéž, s. 289 – 290.

²⁰² GALANDAUER, Jan. *Chrám bez boha nad Prahou: památník na Vítkově*. Praha: Havran, 2014, s. 73.

²⁰³ Tamtéž, s. 74.

²⁰⁴ Tamtéž, s. 74.

této cesty bylo jasné, vyzvednout ostatky padlého bojovníka a převést jej do Prahy, kde bude tělo uloženo.²⁰⁵

Proces výběru místa, z něž se mělo tělo neznámého vojína vyzvednout, se v mnohém lišil od výběru padlých v jiných zemích. Nedošlo ke komplikovanému výběru zcela anonymního padlého. Českoslovenští vojáci působili na mnoha frontách světové války. Vojín nebyl vybrán z masy padlých, kteří působili v Rakousko-Uherské armádě. Nově vzniklá republika zakládala svoji identitu i na negaci Rakouska – Uherska. Nemohl být proto vybrán bojovník, který působil v armádě habsburské monarchie.

Bylo určeno, že neznámý bojovník musí vzejít z řad vojáků, kteří příslušeli k legionářům. Ale ani zde nedošlo k úplné anonymizaci. Výběr vycházel z řad 160 padlých vojáků, kteří přišli o život při útoku u Zborova.²⁰⁶ Došlo tím k počtě především padlým, jejichž vojenský úspěch měl významné politické ohlasy a stal se součástí konstrukce identity Československa.

K exhumaci padlého vojáka na bojišti u Zborova došlo 22. června 1922. Jeho ostatky byly převezeny do Lvova a následně speciálním vlakem až do Prahy. Tam byly nejprve ostatky vystaveny v Pantheonu Národního muzea a poté přeneseny do kaple Staroměstské radnice. V čele průvodu byl pražský primátor Karel Baxa. Kromě něj se průvodu účastnila řada legionářů, příslušníků armády, politiků, členové mnoha spolků a zástupci občanských korporací.²⁰⁷ Celý obřad měl zcela sekulární charakter, neúčastnili se jej zástupci žádné z církví, nekonaly se při něm žádné náboženské obřady.

Hrob neznámého vojína se stal místem, kam mnozí politici i jiní představitelé pokládali věnce se stuhami a projevovali mu úctu různým způsobem. V roce 1924 se stal místem slavnosti legionářské obce. Velký legionářský průvod směřující od Památníku osvobození zde položil věnce na připomínku padlých vojáků. Při této příležitosti zde měl svůj projev předseda Československé obce legionářské a

---

²⁰⁵ GALANDAUER, Jan. *Chrám bez boha nad Prahou: památník na Vítkově*. Praha: Havran, 2014, s. 76.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 77.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 79 – 80. Týž, Pocta zborovských hrdinů v Praze. *Národní listy*, 1922, roč. 62, č. 178, s. 1.

poslanec Josef Patejdl. V něm hovořil o idejích, kvůli kterým legionáři bojovali a umírali a zdůraznil úctu, kterou jim je třeba projevovat. “Bratři, právě jsme se poklonili jménem vašim u hrobu Neznámého vojína. Vzdali jsme úctu světlé památce všech těch našich bratří, kteří zemřeli jako bojovníci za pravdu, za svobodu národa, jejichž hroby jsou rozesety v tisících od Tater k Vladivostoku, ve Francii a Itálii. Vzdáváme zároveň úctu všem padlým hrdinům světové války národů, po jejichž boku jsme bojovali proti ústředním mocnostem za vítězství práva a spravedlnosti nad násilím a lží ...“²⁰⁸

U příležitosti výročí zborovské bitvy v roce 1927 došlo před památníkem ke slavnostnímu pokládání věnců.²⁰⁹ Bylo také zvykem, že prezident republiky po svém zvolení zamířil k Hrobu neznámého vojína položit věnec. I při mnoha dalších příležitostech přicházely delegace položit věnce a vzdát hold neznámému vojínovi. Před památníkem docházelo i k předávání domácích i zahraničních vyznamenání.²¹⁰

Umístění Hrobu neznámého vojína v kapli Staroměstské radnice bylo vybráno jako dočasné. Takzvaná vyhledávací komise vytipovala několik možných trvalých umístění. Uvažovalo se o Nerudově ulici poblíž starých zámeckých schodů, o Hradčanském náměstí, ale i o třetím hradním nádvoří.²¹¹ Při hledání vhodného místa vyvstávala celá řada politických a prestižních zájmů, které vedly k tomu, že hrob Neznámého vojína stále zůstával ve Staroměstské radnici. Ani další snahy volající po přenesení hrobu v letech 1934²¹² a 1937²¹³ nevedly k žádným výsledkům a tak se stalo, že hrob Neznámého vojína zůstal ve Staroměstské radnici trvale a nikoliv jen provizorně. Staroměstská radnice na své schůzi v srpnu 1937 rozhodla, že dojde ke stavební úpravě chodníku před radnicí, aby zde vzniklo

---

²⁰⁸ Manifest legionářů. *Národní osvobození*, 1924, roč. 1, č. 148, s. 7.

²⁰⁹ Mohutné zborovské oslavy v Praze. *Národní osvobození*, 1927, roč. 4, č. 181, s. 2.

²¹⁰ GALANDAUER, Jan. *Chrám bez boha nad Prahou: památník na Vítkově*. Praha: Havran, 2014, s. 86.

²¹¹ GALANDAUER, Jan. *Chrám bez boha nad Prahou: památník na Vítkově*. Praha: Havran, 2014, s. 88.

²¹² „Dnešní umístění je nevyhovující a hrob Neznámého vojína nemůže a nesmí zůstat nadále jen provizoriem...“ *Důstojnické listy*, 1934, roč. 14, č. 23, s. 4.

²¹³ „Vysvobodíme Neznámého vojína ze zajetí zdí Staroměstské radnice, postavme jej tak, jako by byl živý – a on je živý – mezi lidi na veřejné místo...“ *Vysvobodíme Neznámého vojína. Důstojnické listy*, 1937, roč. 17, č. 44, s. 11.

místo, na které bude možno klást věnce a kde bude možno vykonávat důstojné pietní akty.²¹⁴

Se začátkem okupace Československa nacistickým Německem došlo i k útoku na legionářskou tradici. Legionáři byli postihováni a rozpoutala se protilegionářská kampaň. Docházelo k ničení legionářských památníků a ničení se nevyhnulo ani hrobu ve Staroměstské radnici. Nejprve byla od hrobu odstraněna skříňka s válečnými vyznamenáními, stříbrný věnec a pozlacený dubový věnec. V září roku 1941 byl vydán rozkaz k odstranění hrobu Neznámého vojína. K jeho vykonání došlo v noci z 22. do 23. října roku 1941. Ostatky byly spolu s věnci a stuhami uloženy v Petschkově paláci a v dubnu 1945 odvezeny do terezínské Malé pevnosti. Zde jejich stopa končí.²¹⁵

Po skončení druhé světové války probíhalo neúspěšné pátrání po ostatcích neznámého vojína. Ústřední národní výbor hlavního města Prahy rozhodl o postavení kaširovaného katafalku před Staroměstskou radnicí, který měl symbolicky nahradit zničený památník. Před ním se mezi lety 1945 – 1948 odehrávala řada slavností a manifestací. Tento symbolický náhrobek ale nemohl být trvalým řešením. Vojenský historický ústav se zasazoval o to, aby byl neznámý voják uložen v Památníku osvobození na Vítkově. Odvolával se především na Vítkov jako místo všeobecně známého vojenského vítězství, které by bylo ideální pro hrob Neznámého vojína.²¹⁶

Ústřední národní výbor hlavního města Prahy naopak na své schůzi v roce 1946 prosazoval setrvání hrobu Neznámého vojína ve Staroměstské radnici. Na argumentaci výboru se podílel především historik Václav Vojtíšek. V ní zdůrazňoval především význam Staroměstské radnice a nehovořil příliš o spojení, které by mělo provázet Neznámého vojína s tímto místem.²¹⁷

---

²¹⁴ GALANDAUER, Jan. *Chrám bez boha nad Prahou: památník na Vítkově*. Praha: Havran, 2014, s. 89.

²¹⁵ Tamtéž, s. 102.

²¹⁶ Tamtéž, s. 119 – 122.

²¹⁷ Tamtéž, s. 123 – 124.

Názorový střet řešil pouze umístění hrobu, nikoliv jeho podobu, ani to, kdo v něm bude umístěn. Neřešilo se, zda v něm bude uložen příslušník prvního odboje, či příslušník druhého odboje, ani to, z jaké fronty bude neznámý voják vybrán.

Původní význam uložení neznámého legionáře nebyl ani jednou zmíněn. Odklon od legionářské minulosti památníku si můžeme vykládat postupnou změnou ideologického zakotvení Československa, které již nestavělo svou identitu na legionářském odkazu. Argumentační střet Vojenského historického ústavu a Ústředního národního výboru hlavního města Prahy neměl žádného výsledku, nehledě na fakt, že se k němu vyjádřila celá řada institucí.

Vzhledem k nadcházejícímu třicátému výročí bitvy u Zborova se podařilo alespoň dosáhnout dohody napříč politickým spektrem, že by měly být na zborovském bojišti nalezeny ostatky padlého bojovníka. Došlo i ke zhotovení tumby podle návrhu Jana Zázvorky a Karla Kalvody. Tato akce však ztroskotala na odmítnutí žádosti ze strany Sovětského svazu, na jehož území se bojiště nacházelo.²¹⁸

Po roce 1948 nestáli legionáři v čele státní ideologie a tak bylo rozhodnuto o vyzdvižení ostatků neznámého vojína z bojiště na Dukle. Ten lépe odpovídal ideologickým nárokům komunistického režimu.

Dne 18. 6. 1949 došlo k návrhu na umístění ostatků neznámého vojáka z bojů na Dukle do památníku na Vítkově. V září proběhla exhumace ostatků a následně přípravy k jejich převezení. 9. října byly ostatky převezeny do Prahy. Za zvuků chorálu *Kdož jste boží bojovníci* byly ostatky vezeny ulicemi Prahy až k památníku. Projevy u této příležitosti přednesli prezident Klement Gottwald a ministr národní obrany Ludvík Svoboda. Oba v nich oslavovali Sovětský svaz a jeho věčné přátelství s Československou republikou. Tělo neznámého bojovníka bylo následně uloženo do kolumbária, které se nacházelo v soklu, na němž měl stát již brzy pomník Jana Žižky.²¹⁹

---

²¹⁸ GALANDAUER, Jan. *Chrám bez boha nad Prahou: památník na Vítkově*. Praha: Havran, 2014, s. 125.

²¹⁹ Tamtéž, s. 129 – 133.

Jednalo se vlastně o první velkou akci na Vítkově po proběhlém komunistickém převratu. Ukázala se zde jasná politická a ideologická orientace dobového režimu. Legionáři již nejsou jedním z pilířů ideologie, první odboj je upozaděn. Z bojovníků druhého odboje pak do popředí vystupují účastníci bojů na východní frontě. Nikdo jiný se neoslavuje a dokonce ani nezmiňuje. Naopak Sovětský svaz a Josif Stalin jsou zde prezentováni jako ochránci míru a naší země, jako záruka naší svobody. „Se Sovětským svazem a již nikdy jinak.“²²⁰

Hrob neznámého vojína prošel poslední změnou v roce 2009. Tedy velice dlouho po svém vzniku. Až tehdy se totiž do památníku dostaly ostatky padlého vojáka od Zborova. Po dlouhé době došlo k tomu, o čem jednali českoslovenští zástupci poprvé v roce 1922, tedy o přenesení ostatků padlého vojáka do vlasti a jejich uložení na vhodné trvalé místo. Pietní akt proběhl na Ukrajině 23. října a ostatky byly přeneseny do České republiky.²²¹

---

²²⁰ „jen v socialistickém Sovětském svazu, v jeho statečném lidu, v jeho geniálním vůdci soudruhu Stalinovi, máme jedinou reálnou záruku naší svobody, naší svrchovanosti, naší zajištěné národní a státní budoucnosti. Na Dukle se zrodilo heslo, které pevně vešlo v cítění i vědomí našeho lidu: Se Sovětským svazem a již nikdy jinak.“ *Rudé právo*, 1949, roč. 29- 30, č. 239.

²²¹ Do Prahy dorazily ostatky vojína padlého u Zborova. *Týden* [online]. [cit. 2018-06-25]. Dostupné z: https://www.tyden.cz/rubriky/domaci/do-prahy-dorazily-ostatky-vojina-padleho-u-zborova_144745.html

9. Vítkov a proměny jeho podob po roce 1989

Po změně režimu v listopadu 1989 došlo i ke změnám v Památníku na Vítkově. V říjnu roku 1990 bylo zrušeno pohřebiště komunistických představitelů. Urny s popelem byly přemístěny na jiná místa.²²² Případně si pozůstali urny po svých předcích odnesli. V dalších letech se vyrojilo několik pokusů o využití Památníku, avšak všechny ztroskotaly. Prostory Památníku tak byly využívány například k pořádání několika koncertů a společenských akcí.²²³ Změnu přineslo až nařízení vlády č. 147 z roku 1999. ustanovilo Národní památník na Vítkově společně s hrobem Neznámého vojína za kulturní památku.²²⁴ Dvacátého července 2009 došlo k dalšímu rozhodnutí vlády, které určilo, že hrob Neznámého vojína na Vítkově je nejčestnějším válečným hrobem České republiky. Toto místo podle nařízení zahrnuje vojenský pantheon, sarkofág s tělesnými ostatky padlých u Zborova a Dukly, síň slávy Československých a Českých vojáků a čestné pohřebiště zvláště významných vojenských osobností.²²⁵ Téhož roku došlo k pietnímu aktu přenesení ostatků neznámého bojovníka od Zborova do vítkovského památníku. Po dlouhých letech se tak padlý od Zborova symbolicky vrátil do Čech a byl uložen do památníku.

Definitivní rozhodnutí o osudu Památníku přinesl až rok 2001, kdy budovu získalo Národní muzeum. To ji rekonstruovalo a otevřelo v budově, kromě dvou stálých expozic, i kavárnu a vyhlídkovou terasu. V současné době sídlí v Památníku expozice Národního muzea Křižovatky české a československé státnosti, která se

---

²²² GALANDAUER, Jan. *Chrám bez boha nad Prahou: památník na Vítkově*. Praha: Havran, 2014, s. 261.

²²³ V probuzené hrobce. *Respekt* [online]. 2009, 20(52) [cit. 2018-03-17]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/z-noveho-cisla/v-probuzene-hrobce>. Viz též Osmý den: Vítkov to zvládne. *Reflex* [online]. 2006, 17(45) [cit. 2018-03-17]. Dostupné z: <http://www.reflex.cz/clanek/placena-zona-archiv/24414/osmy-den.html>.

²²⁴ Předpis 147/1999 Sb. PSP ČR [online]. [cit. 2017-05-15]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=147&r=1999>.

²²⁵ GALANDAUER, Jan. *Chrám bez boha nad Prahou: památník na Vítkově*. Praha: Havran, 2014, s. 265.

obrací k důležitým mezníkům Československé historie. Otevřena byla 28. října 2009. Ještě v roce 2009 ji navštívilo přes 60000 návštěvníků.²²⁶

Společně s touto výstavou najdeme v Památníku stálou expozici Laboratoř moci. Ta je určena technologickému zázemí péče o mumifikované tělo Klementa Gottwalda.²²⁷ V roce 2010 započala rekonstrukce jezdecké sochy Jana Žižky, která trvala dvacet měsíců a stála přes 20 milionů korun.²²⁸

Na Vítkově se koná řada vojenský i nevojenských akcí. V roce 2006 zde byl s poctami pohřben protektorátní předseda vlády, generál Alois Eliáš.²²⁹ Probíhá zde například tradiční pietní akt při příležitosti vzniku samostatného Československa.²³⁰ Ale i celá řada dalších slavnostních akcí. Jmenujme například oslavy konce druhé světové války, nebo oslavy Dne válečných veteránů.²³¹

Z výroční zprávy Národního muzea můžeme vyčíst, že Památník na Vítkově je dlouhodobě třetí nejnavštěvovanější budovou v rámci všech objektů ve správě NM. Každý rok do jeho prostor zavítá návštěvníků. Pro přehled zde uvádím statistiku návštěvnosti mezi lety 2009 – 2016.²³²

2016 – 22025

2015 – 20288

---

²²⁶ Klementova relaxační chladnička. *Reflex* [online]. 2010 [cit. 2018-03-17]. Dostupné z: <http://www.reflex.cz/clanek/stary-reflex-reflex-cz-kolem-cesty/35934/klementova-relaxacni-chladnicka.html>.

²²⁷ Národní památník na Vítkově. Národní muzeum [online]. [cit. 2017-05-15]. Dostupné z: <http://www.nm.cz/Hlavni-strana/Navstivte-nas/Narodni-pamatnik-na-Vitkove.html>.

²²⁸ Socha Jana Žižky z Trocnova prošla v létě rekonstrukcí. Teď září na Vítkově. *Hospodářské noviny* [online]. 2011 [cit. 2018-03-17]. Dostupné z: <https://domaci.ihned.cz/c1-53359290-socha-jana-zizky-z-trocnova-proslo-v-lete-rekonstrukci-ted-zari-na-vitkove>.

²²⁹ Generál Eliáš byl s poctami pohřben na Vítkově. *Lidové noviny* [online]. 2006 [cit. 2018-03-17]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/general-elias-byl-s-poctami-pohrben-na-vitkove-f4j-/zpravy-domov.aspx?c=A060507_152916_ln_domov_znk.

²³⁰ Oslavy 28. října: Pietní akt na Vítkově, Zeman jmenoval generály. *České noviny* [online]. [cit. 2017-05-15]. Dostupné z: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/oslavy-28-rijna-pietni-akt-na-vitkove-zeman-jmenoval-generaly/1408947>.

²³¹ Vzdejte hold padlým českým vojákům v našem speciálu. Den válečných veteránů si lidé připomněli na Vítkově. *Lidové noviny* [online]. 2017 [cit. 2018-03-17]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/vzdejte-hold-padlym-ceskym-vojakum-den-valecnych-veteranu-si-lide-pripomneli-na-vitkove-g6g-/zpravy-domov.aspx?c=A171111_111419_ln_domov_ele.

²³² *Národní muzeum* [online]. Praha, 2018 [cit. 2018-06-20]. Dostupné z: <http://vyrocnizpravy.nm.cz/>.

2014 - 20466

2013 – 10221

2012 – 14469

2011 – 18672

2010 – 33281.

9. 1. Jiné formy vnímání husitství aneb novodobí „kališníci“

V této práci se je třeba zmínit i další formě vnímání husitského odkazu v české společnosti.

V polovině 80. let minulého století začala do Československa přicházet subkultura skinheads. Mezi hlavní ideje této subkultury na našem území patřil boj proti Romům. Její příslušníci se ale netajili ani svou nenávisť vůči cizincům a projevovali antirežimní nálady. K rozmachu skinheadů došlo i díky kapele Orlík. Ta si přivlastnila i další základní hodnoty této subkultury, mezi něž patří soudržnost a boj za nějakou pravdu.²³³

Příznivci skupiny Orlík si začali vytvářet ideologii, kterou promítali do vlastních akcí. Odmítali německý fašismus, avšak stáli na pomezí radikálního nacionalismu, k němuž přidávali velké množství vlastenectví spojeného se znovuzrozením husitství. Vzniká tak speciální frakce skinheads, kteří si říkají kališníci.²³⁴

Snažili se po vzoru husitů uctívat hesla jako bratrství, respekt k historii a k předkům. Vymezovali se proti neonacismu a komunismu. Zároveň ale bojovali proti přistěhovalcům a zastávali pozici extrémního českého nacionalismu.²³⁵

---

²³³ NOVÁKOVÁ, Tereza. *Vývoj subkultury skinheads ve světě a v Československu*. Praha, 2017. Bakalářská práce. FHS UK, s. 17.

²³⁴ Tamtéž, s. 35

²³⁵ Tamtéž, s. 40.

Husitství tak dostává zcela nový rozměr, který ještě nemělo. Stává se ideologickým pilířem moderní formy extrémního českého nacionalismu.

10. Vrch Vítkov a husitství pohledem kvantitativního sociologického šetření

V dějinách české sociologie bylo zjišťování názorů občanů na české národní dějiny spíše okrajovým tématem. Přesto i na tomto poli vzniklo několik výzkumů. První výzkum tohoto druhu vykonal v roce 1946 Československý ústav pro výzkum veřejného mínění. Druhý v roce 1968 Ústav pro výzkum veřejného mínění při ČSAV. Další výzkumy na toto téma nalezneme až po roce 1989. Vznikly především z práce Centra pro výzkum veřejného mínění.²³⁶ Z výsledků hodnocení jednotlivých historických období v různých výzkumech můžeme usoudit, že lidé posuzují historii pohledem určitého dobového kontextu. Kladou v ní důraz na ty jevy nebo události, které symbolizují nějaký aktuální ideál nebo hodnotu. Po druhé světové válce tak bylo pravděpodobně akcentováno husitství jako období, symbolizující odhodlání obhajovat národní zájmy a budovat novou společnost. Později v roce 1968 je to první Československá republika, která v očích veřejnosti symbolizovala svobodu a demokracii. Po roce 1989 se do popředí dostává otázka evropanství a s ní doba Karla IV., kdy se české země výrazně uplatňovaly v širším evropském rozměru.²³⁷

V roce 2009 bylo ve výzkumu Aktér, který byl proveden na vzorku 1071 respondentů, zjišťováno, zda občané považují husitství za období rozkvětu či úpadku. Bylo zjištěno, že toto období není jednoznačně považováno ani za období rozkvětu, ani za období úpadku.²³⁸ Dle autorů výzkumu to vypovídá o značné kontroverzi, kterou husitství v české společnosti má. Autoři také uvádějí, že dvojaké vnímání husitství není z hlediska významu v českých dějinách univerzální napříč celou společností (na rozdíl od všeobecně sdíleného hodnocení ostatních

---

²³⁶ ŠUBRT, Jiří a JIŘÍ VINOPAL. K otázce historického vědomí obyvatel České republiky. *Naše společnost*. 2010, 8(1), s. 13.

²³⁷ Tamtéž s. 13.

²³⁸ Tamtéž, s. 15.

epoch). Zřejmě je tomu tak díky proměnám historické interpretace husitství v posledním století. Společně s nimi se mění vnímání husitství u veřejnosti.²³⁹

Tyto proměny lze vysledovat z toho, jak nahlíží různá historická období lidé v různých věkových skupinách. Je tomu tak proto, že si své hodnocení husitství vytvářeli v odlišných dobách. Vedle pozitivních aspektů vidí husitství částečně také negativně zejména lidé ve věku nad 45 let. Pro lidi ve středním a mladším věku (18-44 let) husitství jednoznačně spadá mezi pozitivní etapy českých dějin a vnímání negativních aspektů u nich zřetelné není.²⁴⁰

V roce 2010 provedla agentura STEM pro Katedru sociologie FF UK další sociologický výzkum historického vědomí obyvatel České republiky.²⁴¹ V jedné z částí výzkumu byly respondentům položeny otázky týkající se symbolů národních dějin. Za jeden z těchto symbolů byl zvolen i vrch Vítkov.

V dotazování se ukázalo, že 65% respondentů považuje Vítkov za významný symbol českých národních dějin. Necelých 30% respondentů jej nepovažuje za významný symbol dějin.²⁴² Z těchto výsledků vidíme, že je Vítkov i v současné době vnímán mezi obyvateli České republiky jako významné místo.

Tabulka 1: Symbol národních dějin – vrch Vítkov.

Hodnoty	Kategorie	N	Procento platných případů
1	Rozhodně ano	357	24,6%
2	Spíše ano	592	40,7%
3	Spíše ne	355	24,4%
4	Rozhodně ne	61	4,2%
9	Neví	89	6,1%
Sysmiss		5	
		1454	

²³⁹ ŠUBRT, Jiří a Jiří VINOPAL. K otázce historického vědomí obyvatel České republiky. *Naše společnost*. 2010, 8(1), s. 15.

²⁴⁰ Tamtéž, s. 15.

²⁴¹ Univerzita Karlova. Filozofická fakulta. Katedra sociologie. Sociologický výzkum historického vědomí [datový soubor] [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archiv, 2013 [citováno 2018 – 03 - 17]. DOI 10.14473/CSDA00132.

Data pro analýzu pochází z ČSDA a jsou dostupné na webu <http://nesstar.soc.cas.cz/webview/>.

²⁴² Doslovné znění otázky: Která místa v České republice považujete za významné symboly českých národních dějin? Budu Vám některá číst a Vy mi pomoci KARTY A řekněte, zda jsou pro Vás významnými symboly českých dějin nebo ne. F. Vrch Vítkov.

Zdroj: STEM, 2010. Sociologický výzkum historického vědomí obyvatel České republiky. N = 1454.

Ve výzkumu byla respondentům pokládána i otázka na hodnocení daného historického období. V případě husitské doby vidíme, že 35% dotázaných hodnotí husitství jako období rozkvětu v dějinách. Jako období ani rozkvětu ani úpadku jej hodnotí 37% dotázaných a 22% respondentů jej hodnotí spíše negativně.²⁴³ Z těchto výsledků vidíme, že husitství v současné době není hodnoceno pouze pozitivně, nebo negativně. Naopak značná část obyvatel k němu nezaujímá jasné stanovisko a hodnotí jej spíše neutrálně.

Tabulka 2: Hodnocení období dějin – husitství.

Hodnoty	Kategorie	N	Procento platných případů
1	Rozhodně rozkvět	156	10,7%
2	Spíše rozkvět	357	24,5%
3	Ani rozkvět, ani úpadek	547	37,6%
4	Spíše úpadek	263	18,1%
5	Rozhodně úpadek	61	4,2%
9	Neví	72	4,9%
Sysmiss		3	
		1456	

Zdroj: STEM, 2010. Sociologický výzkum historického vědomí obyvatel České republiky. N = 1456.

Respondenti v tomto výzkumu hodnotili i řadu osobností české historie. Mezi nimi i Jana Husa a Jana Žižku. Oba dva jsou respondenty považováni spíše za kladné postavy českých dějin. Jana Husa považuje za kladnou postavu české historie téměř 80% dotazovaných. Ani kladně, ani záporně 16% a za zápornou postavu jej považuje necelá 4% respondentů. Jana Žižku hodnotí kladně 63% dotazovaných, ani kladně, ani záporně necelých 27% respondentů a záporně 7,5% respondentů.²⁴⁴

²⁴³ Doslovné znění otázky: Přečtu Vám nyní několik historických období a Vy mi, prosím, u každého pomoci KARTY 26 řekněte, zda ho považujete za období rozkvětu v českých dějinách nebo naopak za období úpadku. E. Husitství.

²⁴⁴ Doslovné znění otázky: Jakým způsobem hodnotíte následující postavy české historie? Odpovídejte, prosím, pomoci KARTY 28. F. Mistr Jan Hus, G. Jan Žižka z Trocnova.

Tabulka 3: Hodnocení osobností – Mistr Jan Hus.

Hodnoty	Kategorie	N	Procento platných případů
1	Velmi kladně	615	42,5%
2	Spíše kladně	530	36,6%
3	Ani kladně, ani záporně	234	16,2%
4	Spíše záporně	42	2,9%
5	Rozhodně záporně	10	0,7%
9	Neví	17	1,2%
Sysmiss		11	
		1448	

Zdroj: STEM, 2010. Sociologický výzkum historického vědomí obyvatel České republiky. N = 1448.

Tabulka 4: Hodnocení osobností – Jan Žižka z Trocnova.

Hodnoty	Kategorie	N	Procento platných případů
1	Velmi kladně	418	28,9%
2	Spíše kladně	499	34,5%
3	Ani kladně, ani záporně	386	26,7%
4	Spíše záporně	84	5,8%
5	Rozhodně záporně	25	1,7%
9	Neví	36	2,5%
Sysmiss		11	
		1448	

Zdroj: STEM, 2010. Sociologický výzkum historického vědomí obyvatel České republiky. N = 1448.

11. Závěry

Ve své práci jsem se zabýval otázkou podob a proměn vnímání vrchu Vítkova jako místa paměti české společnosti v devatenáctém a dvacátém století. Usiloval jsem především o zodpovězení otázky, zda působil vrch Vítkov jako místo paměti české společnosti a jakým způsobem se jeho vnímání měnilo.

Ve své práci jsem usiloval především o komparaci podob a proměn vnímání vrchu Vítkova v české společnosti v průběhu devatenáctého a dvacátého století. Na základě typologie míst paměti tak, jak ji určil Pierre Nora ve svém díle, jsem se pokusil o vlastní typologii míst paměti, jež jsem naznačil v kapitole o teoretickém zakotvení práce. Jednotlivé historické epochy zde popisují z optikou své typologie a snažím se o jejich komparaci a naznačení posunů ve vnímání husitství, ke kterým v průběhu let došlo. Následující odstavce tuto analýzu obsahují.

11.1. Vítkov jako místo paměti v devatenáctém století

Problematika husitství se na počátku devatenáctého století začala vracet pod vlivem osvícenství a romantismu. V jejich duchu byli představitelé husitství využíváni jako silné postavy bojující za svobodu. Habsburská monarchie je využívala ve své propagandě v bojích s napoleonskou Francií.²⁴⁵ V druhé polovině devatenáctého století došlo k rozšíření husitských reprezentací mezi širokou populací. Docházelo k celé řadě táborů lidu a k dalším kulturním a společenským událostem s husitskou tematikou. Musíme to chápat v kontextu formování moderního českého národa, kdy husitství působil jako sebe-identifikační prvek češství a jako ohraničující rámec vůči německu.²⁴⁶

V tomto kontextu jasně vystupuje Vítkov jako místo paměti české společnosti v devatenáctém století. Tím, že je vrch Vítkov v této době neustále spojován s husitskou minulostí a tím, že je aktivně využíván k pořádání politických a

---

²⁴⁵ *Druhý život husitství*. Praha: Národní muzeum, 2016, s. 3.

²⁴⁶ Tamtéž, s. 5.

společenských akcí, stává se, řečeno s Norou, součástí memoriálního dědictví komunity.²⁴⁷ V tomto případě jde konkrétně o komunitu, která se označuje za příslušníky českého národa. Češi v této době považovali sami sebe za v jistém smyslu dědice husitských myšlenek a tradic. Vrch Vítkov je díky své „husitské“ minulosti součástí tohoto dědictví. Návrhu na zbudování památníku Jana Žižky musíme rozumět jako propracovanému návrhu politiky paměti. Tím, že vzniká snaha o zbudování fyzické připomínky husitského vojevůdce, vzniká zároveň snaha o neustálou aktualizaci myšlenky, že příslušníci českého národa jsou vlastně pokračovateli a nositeli husitských tradic.

Česká společnost devatenáctého století si připomínáním husitských událostí upevňovala svou identitu. Husité fungovali jako nositelé myšlenek, o něž by se měli soudobí obyvatelé opírat a na něž by měli svými činy navazovat. Husitství se stalo, řečeno s Assmannem, součástí fundující historie české společnosti.²⁴⁸ V rámci jejich kulturní paměti se minulost přetvořená do symbolických figur zpřítomňovala v obřadech svátečního rázu. To vedlo k upevnění české národní identity.²⁴⁹ Husité jsou dobovou společností považováni za součást „našich“ dějin. Součástí tohoto vnímání dějin tak musí být i vrch Vítkov, jakožto „naše“ lokace. Snaha o posílení tohoto vnímání Vítkova je jasně patrná i ze stavby památníku Jana Žižky. A že nakonec k realizaci stavby památníku nedošlo, to v tomto případě vlastně vůbec nevádí. Vítkov je vnímán jako husitská lokalita a stává se místem paměti české společnosti devatenáctého století.

Podívejme se nyní na konkrétnější analýzu Vítkova jako místa paměti vzhledem k funkcím míst paměti, které jsem si vytyčil.

Vítkov v devatenáctém století působí jako místo symbolického shromažďování skupiny. Konkrétně jde o skupinu osob, kteří se hlásí k českému národu. Můžeme

---

²⁴⁷ Místo paměti jakožto signifikantní jednotka materiální, nebo i ideální povahy, ze které vůle lidí nebo práce doby udělala symbolický element memoriálního dědictví komunity. MAUR, Eduard. Památná místa: Místa paměti ve vlastním (tj. topografickém) smyslu slova. In: MASLOWSKI, Nicolas a Jiří ŠUBRT. *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum, 2014, s. 142.

²⁴⁸ ASSMANN, Jan. *Kultura a paměť: písmo, vzpomínka a politická identita v rozvinutých kulturách starověku*. Vyd. 1. Praha: Prostor, 2001, s. 50.

²⁴⁹ Šubrt, Jiří, Maslowski Nicolas, Lehmann Štěpánka. Soudobé teorie sociální paměti. In: MASLOWSKI, Nicolas a Jiří ŠUBRT. *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum, 2014, s. 38.

to demonstrovat například uspořádáním dvou větších akcí na vrchu. Tábor lidu a velká národní slavnost na Vítkově oživily „husitskou“ minulost lokality. Zúčastnění se svou přítomností přihlásili k odkazu husitské doby.²⁵⁰ Skrze politické projevy, podobu akcí a další kulturní součásti zmíněných akcí dochází k předávání hodnot, které mají být součástí odkazu husitů. Dochází tak verbalizaci podoby správného češství a k rozšiřování hodnot a norem, které mají být jeho součástí. Můžeme tudíž říci, že v tomto smyslu splňuje Vítkov socializačně/výchovnou funkci místa paměti.

Účastí na zmíněných akcích se skupina snažila vzpomínkou na „své“ dějiny ujistit svou identitu. Tím, že zde dochází k rozšiřování „správného“ výkladu dějin, dochází k předávání odkazu minulosti, k němuž se jedinec, respektive skupina, může vztahovat. Poskytuje mu/jim součást identity. Tím splňuje identitní funkci místa paměti.

Samotná lokace Vítkova společně s národnostně laděnými akcemi na jeho vrchu vedla v devatenáctém století k vzniku emočního náboje, jenž vedl ke zvýšenému vztahu k „husitské“ minulosti a k zájmu o ní. V této době tedy můžeme prohlásit, že Vítkov měl i funkci nositele významu.

Estetickou funkci v devatenáctém století můžeme Vítkovu přiřadit s určitými výhradami. Na vrcholu nestála žádná trvalá památka, žádný pomník, či nějaká jiná připomínka husitské doby. Přes neustálou snahu o zbudování pomníku Jana Žižky nedospěl žádný z návrhů ke konečné realizaci. Na vrcholu se sice objevilo několik dočasných pomníků, avšak nic trvalejšího charakteru. Výzdobě, která byla součástí kulturních a společenských akcí na vrcholu, můžeme jen těžko připisovat estetickou funkci místa paměti. Na druhé straně samotná existence pahorku, který je spojován s husitskou minulostí, k sobě přitahuje pozornost. Paměť bývá často spojována s horami a to zejména v případě vrcholů, které dominují svému okolí.²⁵¹

---

²⁵⁰ Skrze reflektované přihlášení se aktivní účastí na veřejné akci dochází k upevnění obrazu solidarity a sounáležitosti se skupinou a její identitou. ASSMANN, Jan. *Kultura a paměť: písmo, vzpomínka a politická identita v rozvinutých kulturách starověku*. Vyd. 1. Praha: Prostor, 2001, s. 119.

²⁵¹ Maur, Eduard. Památná místa: Místa paměti ve vlastním (tj. topografickém) smyslu slova. In: MASLOWSKI, Nicolas a Jiří ŠUBRT. *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum, 2014,

Vítkov jistě byl dominantou Prahy i v tomto období a můžeme mu tímto přisoudit estetickou funkci místa paměti.

Informativní funkci Vítkov v době splňuje omezeně. Informace, které jsou součástí výše zmíněných společenských akcí konaných na Vítkově, jsou v mnoha případech silně nacionálně zabarveny a jsou přizpůsobeny potřebám identifikace jedince, či skupiny se „správným“ výkladem minulosti. Informace, které tak do společnosti proudí, jsou součástí politiky paměti.

11.2. Vítkov jako místo paměti za první republiky

V nově vzniklé Československé republice došlo ke spojení dvou ideových proudů do jednoho. Součástí státní ideologie se stává propojení husitské tradice s legionářskou současností. Legionáři jsou vnímáni jako novodobí husité a jako pokračovatelé myšlenek a činů Jana Husa a Jana Žižky. Husitství se stalo nejslavnější etapou českých dějin a předobrazem boje za svobodu a samostatnost na bojištích světové války.²⁵² Tímto propojením vzniká nová potřeba pro přihlášení se k husitské minulosti. K tomuto účelu je vybrán mimo jiné vrch Vítkov. Ten tím dostává nový život.

Stavba památníku, který má nově sloužit kromě připomínky slavné husitské minulosti i jako legionářský památník, získává novou prioritu. Legionáři jsou vnímáni jako bojovníci za vznik Československa, bez nichž by demokratický stát nemohl vzniknout a jsou propojeni s představou husitů jako bojovníků za české zájmy a samostatnost. Vzniká tak nový husitsko – legionářský fundující mýtus československé republiky.²⁵³ V tomto smyslu je snaha o stavbu památníku na Vítkově, který plní funkce oslavy husitské i legionářské minulosti skvělou součástí politiky paměti Československa.

---

s. 148 – 149. Dále k celé problematice hor jako míst paměti: MAUR, Eduard. *Paměť hor: Šumava, Říp, Blaník, Hostýn, Radhošť*. Vyd. 1. Praha: Havran, 2006. 375 s. Krok; sv. 3.

²⁵² GALANDAUER, Jan. *Chrám bez boha nad Prahou: památník na Vítkově*. Praha: Havran, 2014, s. 28 – 29.

²⁵³ Tamtéž, s. 25 - 28.

V období první republiky plní Vítkov stále svou úlohu nositele významu. Mění se však její obsah. Tím, že dochází k propojování husitské a legionářské tradice ve státní ideologii Československa, dochází i k proměně obsahu významů, které lokalita nese. Nově vzniklý stát již neklade největší důraz na nacionalismus a na formování českého národa. Nehledá oporu jen v husitské minulosti, ale i legionářské současnosti. Nově se formující památník na Vítkově tak nenese jen odkaz Jana Žižky a husitů, ale i legionářů. Vytváří tak jedinečnou podobu vztahu k minulosti, když se v jednom případě objevují společně husité a legionáři první světové války.

Socializačně/výchovná funkce souvisí také s propojením husitství a legionářství. Nově budovaný Památník národní osvobození na Vítkově má sloužit k oslavě husitské i legionářské minulosti a jako takový má nést odkaz obou dvou proudů. Stanovuje, jakým způsobem si státní ideologie představuje přístup jedince k hodnotám a normám, které s sebou husitská a legionářská minulost nesou.

Vznikající památník a pomník Jana Žižky, měly jistě mít i značnou identitní funkci. Měly sloužit k poučení o událostech, které vedly ke vzniku Československa. Ukazovat, čím vším musel národ projít, aby dosáhl vlastní samostatnosti. Zda však svou identitní funkci Vítkov v období první republiky plní, můžeme polemizovat. Událost slavnostního zahájení stavby památníku jistě měla celou řadu prvků formujících identitu, avšak více velkých akcí se na Vítkově nekonalo. Těžko tak můžeme jednoznačně připsat Vítkovu identitní funkci místa paměti v této době.

O estetické funkci také nemůžeme jednoznačně prohlásit, že by ji Vítkov naplňoval. Památník stále neexistuje, přestože se již alespoň staví. Jiné materiální prostředky připomínající místo paměti na Vítkově ale nenajdeme.

Informativní funkci Vítkov v této době výrazněji nenaplňuje. Není zde umístěn žádný památník, ani nic jemu podobného.

11.3. Vítkov jako místo paměti mezi lety 1948 – 1989

Po druhé světové válce byl Československý stát obnoven. Netrvalo však dlouho a došlo k významným změnám ve vedení státu a ve státní politice. Po konečném převzetí moci do rukou KSČ došlo i k velice významným změnám ve státní ideologii. Legionářská tradice již nebyla pro nový režim potřebná, avšak husitství si svou důležitou roli v ideologii udrželo. Komunisté sami sebe interpretovali jako pokračovatele husitských myšlenek. Považovali své převzetí moci za dovršení snah a husitských cílů, které se nepodařilo v patnáctém století naplnit.²⁵⁴ Komunistický převrat v tomto vnímání zcela zapadá do běhu českých dějin. Husitská linie tak poskytla komunistické straně legitimitu k začátku nové etapy dějin, které nejsou založeny na národních principech. K začátku etapy, která je založená na importu sovětské zahraniční politiky a nikoliv na české národní historii, kultuře, nebo státnosti.²⁵⁵

Památník na Vítkově dostal nový ideologický rozměr. Ten byl radikálně odlišný od předchozí legionářské myšlenky, s kterou byl Památník národního osvobození stavěn. Od teď v, již dokončené, budově měl sídlit pantheon komunistických elit. Po smrti prezidenta Klementa Gottwalda však dostal památník zcela nový význam. Stal se důmyslně vybavenou laboratoří určenou k uchování a vystavení prezidentova balzamovaného těla. Po roce 1962, kdy dochází k odstranění Gottwaldova vystaveného těla z památníku, se z něj stává pantheon komunistických elit. V této chvíli však památník ztrácí i značnou část významu pro režimní ideologii. Již není místem, kde je vystaveno tělo „otce zakladatele“ komunistického státu, ale stává se „řadovým“ pomníkem. Jeho význam stále přetrvává, ale velice ztrácí na důležitosti.

---

²⁵⁴ RANDÁK, Jan. *V záři rudého kalicha: politika dějin a husitská tradice v Československu 1948-1956*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015, 84.

²⁵⁵ Tamtéž, s. 93.

Po roce 1948 získal Vítkovský památník nový ideologický náboj i funkce. Stále fungoval jako místo paměti, podívejme se teď v jakém smyslu a jaké funkce splňoval.

Při zkoumání dalších funkcí Vítkova jako místa paměti si musíme uvědomit, o jakém období mezi lety 1948 – 1989 hovoříme. Můžeme totiž říci, že v období, kdy byl Vítkov využit k prezentaci balzamovaného těla Klementa Gottwalda, se identifikované funkce vážou především k zesnulému prezidentu republiky. Všechny funkce, které zde rozpoznáváme, ale můžeme pozorovat i v období po odstranění vystaveného těla, avšak v různé míře.

Gottwaldovo mauzoleum bylo vystavěno s účelem vyvolat v lidech emoce nad zesnulým prezidentem a tím i emoce ve vztahu ke státní ideologii. Tím můžeme najít další funkci, tentokrát funkci nositele významu. V tomto případě můžeme jasně pozorovat značné zmírnění vlivu po odstranění těla Klementa Gottwalda.

Funkce estetické mohl Vítkov konečně po dlouhých stavebních pracích začít naplno plnit. Došlo k dokončení budovy Památníku i k odhalení sochy Jana Žižky. Především jezdecká socha husitského vojevůdce byla mistrnou ukázkou uměleckých dovedností. Tato významná socha ukazuje, jak si představoval autor husitského válečníka a je vévodícím prvkem celé stavby. Jistě ji můžeme považovat za esteticky hodnotnou.

Funkce socializačně/výchovná je v tomto případě jasně pozorovatelná. Návštěva mauzolea Klementa Gottwalda měla přispět k upevnění hodnot a norem vyplývajících z komunistické ideologie. Režim jej používal jako jeden z nástrojů ideologické socializace. Z místa uchování prezidentova mrtvého těla vytvořil sakrální prostor, který dále používal k posílení svého vlivu. Po odstranění prezidentova těla byla funkce sociálně/výchovná značně omezena. Samotný pantheon komunistických elit již nebyl natolik využíván v oficiální ideologii. Osoby zde uložené nebyly tak významné pro režimní ideologii.

Informační funkci můžeme také pozorovat. Mauzoleum společně s pantheonem komunistických elit fungovalo jako nositel informací o minulosti, v tomto případě především o minulosti komunistické.

Identitní funkci můžeme pozorovat, když si uvědomíme, že mauzoleum společně s pantheonem a pomníkem neznámého vojína neslo určitý výklad „správné“ minulosti. Tedy minulosti spojené s komunistickou stranou a s bojem za vlast na východní frontě. Úmyslné potlačení minulosti spojené s bojem na dalších frontách obou světových válek

11.4. Vítkov jako místo paměti v současnosti

Muzejní prostory vybudované v památníku plní informativní funkci místa paměti. Ukazují, jak bylo s památníkem v minulosti nakládáno a jakými změnami prošel. Spolu s tím popisují ideologické proměny českého státu.

Pravidelně konané vojenské akce u příležitosti různých výročí ustavují Vítkov jako jedno z míst paměti české vojenské historie. Můžeme říci, že tak splňuje funkci nositele významu, když vzbuzuje určité emoce, které vedou jedince k vytváření vztahu s minulostí.

Ve velice omezeném rozsahu pak zároveň tyto akty poskytují rámec výkladu, kdo jsme a kam patříme. Propojením s husitskou minulostí, jíž je místo prostoupeno, mohou poskytovat jedinci výklad minulosti, ke kterému je možné se přihlásit a tím naplnit i identitní funkci místa paměti. Avšak v tomto případě bych byl velice opatrný při konstatování této funkce. Husitství již není součástí státní ideologii soudobého českého státu a nedostává se mu speciální „státní podpory.“

Estetickou funkci místa paměti můžeme Vítkovu stále přisoudit. Jezdecká socha Jana Žižky má značnou estetickou hodnotu a je jednou z dominant celého města a atraktivním místem k setkávání jedinců.

Socializačně/výchovnou funkci poskytují muzejní prostory. Výstavy, které v nich najdeme, hrají svou roli v socializaci jedince a jeho začlenění se do české společnosti skrze výklad dějin.

11. 5. Závěrečné shrnutí proměn podob vnímání Vítkova

V přechozím textu jsem se snažil ukázat, že v průběhu devatenáctého a dvacátého století však docházelo ke značným proměnám ve vnímání vrchu Vítkova a vztahu k němu. Docházelo tak pod tlakem proměn státních ideologií, které různými způsoby ovlivňovaly vnímání husitské doby a tím i vnímání vrchu Vítkova. Funkce místa paměti si však Vítkov po celou dobu zachoval a zachovává si je i nadále. Je tomu tak především díky neustálé schopnosti ožívování významů, bez nichž by místo paměti ani nemohlo existovat.²⁵⁶

Beze sporu je možné označit Vítkov za jedno z míst paměti české společnosti. Je také možné říci, že místo paměti z Vítkova vzniká v devatenáctém století v souvislosti s formováním moderního českého národa. To především díky vzrůstající popularitě husitství a díky vzrůstajícímu vlivu, které mělo v ideologii jedinců a skupin, kteří se formování účastnili. Utvářející se společnost přijala husitství za jedno z „ideologických“ center, okolo nějž se formovala a utvářela. Husitství a lokality spojené s husitství fungovaly jako identifikační body formující se společnosti. Husitství se stalo jedním z fundujících mýtů rodící se společnosti a působilo jako sebeidentifikační prvek češství.

Po první světové válce došlo díky propojení novodobé legionářské tradice a husitské ideologie ke vzniku jedinečné státní ideologie československého státu. Legionáři byli vnímáni za přímé pokračovatele husitských tradic, bez nichž by nový stát nikdy nevznikl. Do popředí se tím dostává vojenský element husitství a Vítkov se stává místem paměti legionářské minulosti.

---

²⁵⁶ NORA, Pierre. Mezi paměti a historií. Problematika míst. In: BENSÁ, Alban. *Politika paměti: antologie francouzských společenských věd*. Praha: Francouzský ústav pro výzkum ve společenských vědách, 1998, s. 24.

Komunistický režim po druhé světové válce taktéž vyzdvihoval husitskou minulost. Považoval sama sebe za nástupce husitských ideálů. Význam husitství byl podtržen i přítomností odkazu na husitství v ústavě z roku 1948. Husitství bylo dáváno do popředí jako etapa v českých dějinách, na kterou je třeba aktivně navazovat a uvědomovat si její výjimečnost v naší minulosti. Vítkov se stal významným místem komunistického režimu i díky umístění mumifikovaného těla Klementa Gottwalda do útrob jeho památníku a díky mauzoleu komunistických představitelů jím zůstal i po odstranění Gottwaldova těla.

V celé své historii se česká společnost nějakým způsobem odkazovala na husitskou minulost. Více či méně se považovala za pokračovatele husitských tradic a myšlenek. Takto jednoznačně vnímaný vztah k husitství se změnil až po roce 1989, kdy se vytratil z oficiální státní ideologie.

V moderní demokratické společnosti se už český stát nezaštiťuje husity jako svými přímými předchůdci. Husitství přechází do roviny historické epochy, o které je třeba mluvit kriticky a s odborným nadhledem. Na druhé straně stále přetrvává Vítkov jako místo velkého vojenského významu, na němž se pravidelně konají armádní oslavy. Vojenský význam Vítkova jako památné lokality tak zůstává zachován.

Je otázkou, jakými cestami se bude obírat budoucnost Památníku na Vítkově. V rámci budov patřících do správy Národního muzea patří mezi ty nejnavštěvovanější. Je jisté, že i díky spojení Národního muzea a Památníku na Vítkově zůstane zachována funkce Vítkova jako muzea a místa s významnou vzdělávací funkcí. Taktéž jen těžko může být vymazán Vítkov jako místo s neopakovatelným výhledem na Prahu a značným estetickým rozměrem.

I z výzkumu společnosti STEM vyplývá, že Vítkov je českou veřejností považován za důležité místo v českých dějinách. Oproti tomu období husitství je interpretováno značně nejednoznačně napříč společnostmi. To ukazuje na rozporuplnost vztahu české veřejnosti a jejího pohledu na dějiny.

Je otázkou, jak se bude vyvíjet podoba vnímání Vítkova v budoucích letech. Můžeme to jen těžko předpovídat. Lze očekávat mnohé proměny naplnění funkcí míst paměti, případně vznik dalších funkcí. Jedno je však jisté, Vítkov se jako místo paměti české společnosti jen těžko vytratí.

Seznam použitých pramenů

- MACEK, Josef. *Husitské revoluční hnutí*. Praha: Rovnost, 1952. 203 s.
- PALACKÝ, František. *Dějiny národu českého w Čechách a w Moravě*. Díl 3., Od roku 1403 do 1424, čili od počátku nepokojůw husitských až po smrt Žižkowu. Praha: Kalve, 1850. 385 s.
- PEKAŘ, Josef. *Žižka a jeho doba*. Vyd. 3. (díl 1. a 2.) a 2. (díl 3. a 4.), [v tomto svazku] 1. vyd. Praha: Odeon, 1992. Historický klub. ISBN 80-207-0385-3.
- TOMEK, Václav Vladivoj. *Dějepis města Prahy*. Praha: František Řivnác, 1879. Novočeská bibliotéka. 747 s.
- Zprávy denní. *Národní noviny*, 1868, roč. 2, č. 73. ISSN 1802-7210.
- Po Žižkově pražské slavnosti. *Humoristické listy*, 1884, Roč. XXVI., Č. 35. ISSN 1802-7210.
- Velká národní slavnost na temenu památného vrchu Žižkova. *Národní listy*, 1884, roč. 24, č. 236. ISSN 1214-1240.
- Českým vlastencům!. *Národní listy*, 1904, roč. 44, č. 128. ISSN 1214-1240.
- Žižkův pomník na Žižkově. *Národní listy*, 1904, roč. 44, č. 207. ISSN 1214-1240.
- Ve prospěch Žižkova pomníku na vrchu Žižkově. *Národní listy*, 1904, roč. 44, č. 210. ISSN 1214-1240.
- Ve prospěch sbírek na Žižkův pomník na Žižkově. *Národní listy*, 1904, roč. 44, č. 211. ISSN 1214-1240.
- O nové církvi československé. *Národní politika*. 1920, roč. 38, č. 13. ISSN 1805-2444.
- Slavnostní položení základního kamene k pomníku Žižkovu. *Národní listy*, 1920, roč. 60, č. 177. ISSN 1214-1240.

U vigilií Žižkova svátku. *Národní listy*, 1920, roč. 60, č. 175. ISSN 1214-1240.

Pocta zborovských hrdinů v Praze. *Národní listy*, 1922, roč. 62, č. 178. ISSN 1214-1240.

Soutěže. *Volné směry*, 1923-1924, roč. 22, č. 1. ISSN 1802-7253.

Výstava návrhů na Žižkův pomník a památník Osvobození. *Národní politika*, 1923, roč. 41, č. 353, s. 2. ISSN 1805-2444.

Manifest legionářů. *Národní osvobození*, 1924, roč. 1, č. 148, s. 7.

Časopis československých architektů, 1924, roč. 22, č. 9-12, s. 220. ISSN: 1803-3377.

Stavitelské listy, 1923, roč. 19, č. 24, s. 338. ISSN: 1804-6312.

Kdy bude započato se stavbou Památníku Odboje? *Družina československých legionářů*, 1927, roč. 8, č. 5, s. 3. ISSN: 1802-2367.

Mohutné zborovské oslavy v Praze. *Národní osvobození*, 1927, roč. 4, č. 181, s. 2.

Stavba Pantheonu a mausolea Památníku nár. osvobození slavnostně zahájena. *Národní osvobození*, 1928, roč. 5, č. 311. ISSN: 1804-9168.

Řeč dra Beneše při slavnostním zahájení stavby Pantheonu. *Národní osvobození*, 1928, roč. 5, č. 311. ISSN: 1804-9168.

Památník národního osvobození na vrchu Žižkově. *Jas*, 1930. roč. 4, č. 6 s. 2 – 3. ISSN: 1803-0289.

Důstojnické listy, 1934, roč. 14, č. 23.

Vysvobodme Neznámého vojína. *Důstojnické listy*, 1937, roč. 17, č. 44.

Z kulturního světa. *Národní politika*. 1937, roč. 55, č. 283, s. 5. ISSN 1805-2444.

Rudé právo, 1949, roč. 29 - 30, č. 239. ISSN 0032-6569.

Filmový přehled, 1952, č. 18, s. 5-6. ISSN: 0015-1645.

Seznam použité literatury

ASSMANN, Jan. *Kultura a paměť: písmo, vzpomínka a politická identita v rozvinutých kulturách starověku*. Vyd. 1. Praha: Prostor, 2001. 317 s. ISBN 80-7260-051-6.

BARTOŠ, Josef. Noviny jako historický pramen. In: Marek, Pavel. *Tisk, jeho místo a role v dějinách a současnosti politických stran na území českých zemí a Československu v letech 1860-2000" v Olomouci ve dnech 24.-25. října 2000*. Olomouc: Moneta-FM, 2001, s. 7 – 16. ISBN 978-80-900965-5-4.

BĚLINA, Pavel a Petr ČORNEJ. *Slavné bitvy naší historie*. Praha: Marsyas, 1993. 271 s. ISBN 80-901606-1-1.

ČINÁTL, Kamil. *Dějiny a vyprávění: Palackého Dějiny jako zdroj historické obraznosti národa*. Praha: Argo, 2011. Historické myšlení. 384 s. ISBN 978-80-257-0390-8.

ČORNEJ, Petr. Bitva na Vítkově a zhroutení Zikmundovy křížové výpravy v létě 1420. In: *Husitský Tábor: sborník Muzea husitského revolučního hnutí*. Tábor: Muzeum husitského revolučního hnutí, 1987, s. 101 – 150.

ČORNEJ, Petr. *Lipanské ozvěny*. Vyd. 1. Jinočany: H & H, 1995. 203 s. ISBN 80-85787-80-6.

ČORNEJ, Petr. *Světla a stíny husitství: (události, osobnosti, texty, tradice) : výbor z úvah a studií*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011. 481 s. ISBN 978-80-7422-084-5.

Druhý život husitství = The second life of the Hussite movement. Překlad Martina Galandová. [Praha]: Národní muzeum, [2016]. 32 nečíslovaných stran. ISBN 978-80-7036-484-0.

EFMERTOVÁ, Marcela C. *České země v letech 1848-1918*. Praha: Libri, 1998. Dějiny českých zemí. 463 s. ISBN 80-85983-47-8.

GALANDAUER, Jan. *Chrám bez boha nad Prahou: památník na Vítkově*. Praha: Havran, 2014. Krok. 285 s. ISBN 978-80-87341-20-9.

HARRINGTON, Austin. *Moderní sociální teorie: základní témata a myšlenkové proudy*. Praha: Portál, 2006. 494 s. ISBN 80-7367-093-3.

HAVELKA, Miloš. *Dějiny a smysl: obsahy, akcenty a posuny "české otázky" 1895-1989*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001. Knižnice Dějin a současnosti. 203 s. ISBN 80-7106-424-6.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Třetí vydání. Praha: Portál, 2012. 407 s. ISBN 978-80-262-0219-6.

HLAVAČKA, Milan, Antoine MARÈS a Magdaléna POKORNÁ. *Paměť míst, událostí a osobností: historie jako identita a manipulace*. Praha: Historický ústav, 2011. 685 s. Práce Historického ústavu AV ČR. ISBN 978-80-7286-186-6.

HROCH, Miroslav. *Národy nejsou dílem náhody: příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2009. Studijní texty. 315 s. ISBN 978-80-7419-010-0.

KŘEŠŤAN, Jiří. *Zdeněk Nejedlý: politik a vědec v osamění*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 2012. 569 s. ISBN 978-80-7432-253-2.

KUBIŠ, Karel. *Obraz druhého v historické perspektivě*. 2, Identity a stereotypy při formování moderní společnosti. Praha: Karolinum, 2003. 208 s. Acta Universitatis Carolinae. Philosophica et historica. ISBN 80-246-0603-8.

LECAINE AGNEW, Hugh. Symbol and Ritual in Czech Politics in the Era of the "tábory lidu". In: *Nacionalismus, společnost a kultura ve střední Evropě 19. a 20. století. Pocta Jiřímu Kořalkovi k 75. narozeninám. = Nationalismus, Gesellschaft und Kultur in Mitteleuropa im 19. und 20. Jahrhundert. Festschrift für Jiří Kořalka zum 75. Geburtstag*. Praha: Karolinum, 2007. 442 s. ISBN 978-80-246-1398-7.

MASARYK, Tomáš Garrigue, FEJLEK, Vojtěch, ed. a VAŠEK, Richard, ed. *Cesta demokracie. I, Projevy, články, rozhovory 1918-1920*. 5., nově

připravené vyd. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2003. 439 s. Spisy T.G. Masaryka; sv. 33. ISBN 80-86495-14-0.

MASLOWSKI, Nicolas a Jiří ŠUBRT. *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám*. Praha: Karolinum, 2014. 319 s. ISBN 978-80-246-2689-5.

MIKOTA, Miloslav. *Karel Hartig a počátky Žižkova v 19. století*. 1. vyd. Praha: KLP, 1996. 74 s., [12] s. il. ISBN 80-85917-16-5.

MALÝ, Ivan. *Památník na Vítkově. Hledání národní paměti v labyrintu státní ideologie*. In: ŠUSTROVÁ, Radka a Luba HÉDLOVÁ. *Česká paměť: národ, dějiny a místa paměti*. Praha: Academia, 2014, s. 329 - 355. ISBN 978-80-200-2411-4.

MAUR, Eduard. *Paměť hor: Šumava, Říp, Blaník, Hostýn, Radhošť*. Vyd. 1. Praha: Havran, 2006. 375 s. Krok; sv. 3. ISBN 80-86515-60-5.

NORA, Pierre. *Mezi pamětí a historií. Problematika míst*. In: BENZA, Alban. *Politika paměti: antologie francouzských společenských věd*. Praha: Francouzský ústav pro výzkum ve společenských vědách, 1998. 194 s. ISBN 80-902196-3-2.

NOVÁKOVÁ, Tereza. *Vývoj subkultury skinheads ve světě a v Československu*. Praha, 2017. Bakalářská práce. FHS UK.

Památník národního osvobození. V Praze: Sbor pro zbudování Památníku národního osvobození a pomníku Jana Žižky z Trocnova na vrchu Žižkově, 1928. 23 s., [12] s. obr. příl.

Purš, Jaroslav: *Tábory v českých zemích 1868-1871. (Příspěvek k problematice národního hnutí)*. 1. část. Pokračování. Dokončení. ČČH 6 [56], 1958, č. 2, 3, 4, s. 234-266; 446-470; 661-690.

RAK, Jiří. *Bývali Čechové--: české historické mýty a stereotypy*. Jinočany: H&H, 1994. 148 s. ISBN 80-85787-73-3.

RANDÁK, Jan. *V záři rudého kalicha: politika dějin a husitská tradice v Československu 1948-1956*. Vydání první. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. 403 s. České dějiny; svazek 9. ISBN 978-80-7422-373-0.

ŠESTÁK, Zdeněk. *Jak se ze Žižkova stalo velké město: 1865-1914*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2008. 492 s., [8] s. barev. obr. příl. ISBN 978-80-200-1599-0.

ŠMAHEL, František. *Husitská revoluce*. Praha: Karolinum, 1996. Husitská revoluce. 420 s. ISBN 80-7184-075-0.

ŠTAIF, Jiří. *Historici, dějiny a společnost. Historiografie v českých zemích od Palackého a jeho předchůdců po Gollovu školu, 1790-1900. Část 1, 2*. Praha: FF UK, 1997. 392 s.

ŠUBRT, Jiří a Jiří VINOPAL. K otázce historického vědomí obyvatel České republiky. *Naše společnost*. 2010, **8**(1), 9-20.

VACÍN, Luděk. Od "poutního místa" k zařízení, které "neodpovídá cítění našeho lidu": proměny postoje KSČ k mauzoleu K. Gottwalda v letech destalinizace. In: *Československo v letech 1954-1962*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2015, s. 425 – 448. ISBN 978-80-87912-24-9.

VLACHOVÁ, Klára a Blanka ŘEHÁKOVÁ. Národ, národní identita a národní hrdost v Evropě. *Sociologický časopis = Czech sociological review*. 2004, roč. 40, č. 4, s. 489 – 508. ISSN 0038-0288.

Seznam použitých elektronických zdrojů

Česko si připomnělo výročí konce války. *Lidové noviny* [online]. 2017 [cit. 2018-03-17]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/vzdejte-hold-padlym-ceskym-vojakum-den-valecnych-veteranu-si-lide-pripomneli-na-vitkove-g6g-/zpravy-domov.aspx?c=A171111_111419_ln_domov_ele.

Do Prahy dorazily ostatky vojína padlého u Zborova. *Týden* [online]. [cit. 2018-06-25]. Dostupné z: https://www.tyden.cz/rubriky/domaci/do-prahy-dorazily-ostatky-vojina-padleho-u-zborova_144745.html.

Generál Eliáš byl s poctami pohřben na Vítkově. *Lidové noviny* [online]. 2006 [cit. 2018-03-17]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/general-elias-byl-s-poctami-pohrben-na-vitkove-f4j-/zpravy-domov.aspx?c=A060507_152916_ln_domov_znk.

Klementova relaxační chladnička. *Reflex* [online]. 2010 [cit. 2018-03-17]. Dostupné z: <http://www.reflex.cz/clanek/stary-reflex-reflex-cz-kolem-cesty/35934/klementova-relaxacni-chladnicka.html>.

Národní muzeum [online]. Praha, 2018 [cit. 2018-06-20]. Dostupné z: <http://vyrocizpravy.nm.cz/>.

Národní památník na Vítkově. *Národní muzeum* [online]. [cit. 2017-05-15]. Dostupné z: <http://www.nm.cz/Hlavni-strana/Navstivte-nas/Narodni-pamatnik-na-Vitkove.html>.

Oslavy 28. října: Pietní akt na Vítkově, Zeman jmenoval generály. *České noviny* [online]. [cit. 2017-05-15]. Dostupné z: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/oslavy-28-rijna-pietni-akt-na-vitkove-zeman-jmenoval-general-y/1408947>.

Osmý den: Vítkov to zvládne. *Reflex* [online]. 2006, **17**(45) [cit. 2018-03-17]. Dostupné z: <http://www.reflex.cz/clanek/placena-zona-archiv/24414/osmy-den.html>.

Předpis 147/1999 Sb. *PSP ČR* [online]. [cit. 2017-05-15]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=147&r=1999>.

Socha Jana Žižky z Trocnova prošla v létě rekonstrukcí. Teď září na Vítkově. *Hospodářské noviny* [online]. 2011 [cit. 2018-03-17]. Dostupné z: <https://domaci.ihned.cz/c1-53359290-socha-jana-zizky-z-trocnova-prosla-v-lete-rekonstrukci-ted-zari-na-vitkove>.

Univerzita Karlova. Filozofická fakulta. Katedra sociologie. Sociologický výzkum historického vědomí [datový soubor] [online]. Ver. 1.0. Praha: Český sociálněvědní datový archiv, 2013 [citováno 2018 – 03 - 17]. DOI 10.14473/CSDA00132.

V probuzené hrobce. *Respekt* [online]. 2009, **20**(52) [cit. 2018-03-17]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/z-noveho-cisla/v-probuzene-hrobce>.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Postup stavby Mauzolea Památníku osvobození, 5. 6. 1930. (Obrázek).

Příloha č. 2: Žižkovský starosta vysvětluje postup prací prezidentu Benešovi, 1933. (Obrázek).

Příloha č. 3: Odstraňování umělé hmoty z reliéfů, 1945. (Obrázek).

Příloha č. 4: Místnost Mauzolea poničená Němci, 1945. (Obrázek).

Příloha č. 5: Pohled na Prahu ze střechy památníku. (Obrázek).

Příloha č. 6: Socha Žižky před památníkem. (Obrázek).

Příloha č. 7: Pohled na Vítkov od Prahy. (Obrázek).

Příloha č. 8: Detail Žižkovy sochy. (Obrázek).

Přílohy

Příloha č. 1: Postup stavby Mauzolea Památníku osvobození, 5. 6. 1930.

Zdroj: *VHÚ Praha* [online]. [cit. 2018-06-26]. Dostupné z: <http://www.vhu.cz/precete-si-pohnuta-okupacni-minulost-pamatniku-na-prazskem-vitkove/>.

Příloha č. 2: Žižkovský starosta vysvětluje postup prací prezidentu Benešovi, 1933.

Zdroj: *VHÚ Praha* [online]. [cit. 2018-06-26]. Dostupné z: <http://www.vhu.cz/precete-si-pohnuta-okupacni-minulost-pamatniku-na-prazskem-vitkove/>.

Příloha č. 3: Odstraňování umělé hmoty z reliéfů, 1945.

Zdroj: *VHÚ Praha* [online]. [cit. 2018-06-26]. Dostupné z: <http://www.vhu.cz/prectete-si-pohnuta-okupacni-minulost-pamatniku-na-prazskem-vitkove/>.

Příloha č. 4: Místnost Mauzolea poničená Němci, 1945.

Zdroj: *VHÚ Praha* [online]. [cit. 2018-06-26]. Dostupné z: <http://www.vhu.cz/prectete-si-pohnuta-okupacni-minulost-pamatniku-na-prazskem-vitkove/>.

Příloha č. 5: Pohled na Prahu ze střechy památníku.

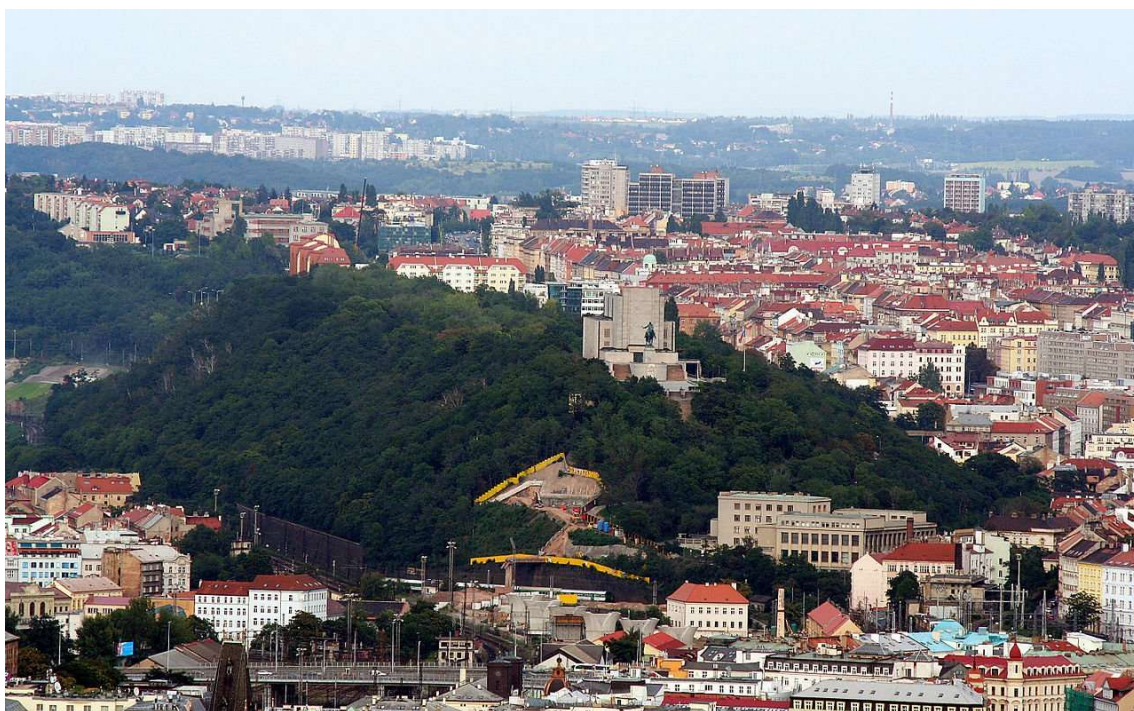
Zdroj: *Národní muzeum* [online]. [cit. 2018-06-26]. Dostupné z: <http://www.nm.cz/200-let/Fotogalerie-a-zajimavosti/Kdo-se-o-vikendu-vypravil-na-Vitkov-nelitoval.html>.

Příloha č. 6: Socha Žižky před památníkem.

Zdroj: *Lidovky.cz* [online]. [cit. 2018-06-26]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/foto.aspx?foto1=TOH54b0ef_vitkov.jpg.

Příloha č. 7: Pohled na Vítkov od Prahy.

Zdroj: *Turistický atlas* [online]. [cit. 2018-06-26]. Dostupné z: https://turistickyatlas.cz/vse/misto/7203_pamatnik-vitkov.html#&gid=1&pid=3.

Příloha č. 8: Detail Žižkovy sochy.

Zdroj: *Kudy z nudy* [online]. In: . [cit. 2018-06-26]. Dostupné z: <http://www.kudyznudy.cz/Aktivity-akce/Aktivity/Jezdecka-socha-Jana-Zizky-z-Trocnova-v-Praze.aspx>.